

„ERDÉLYÉRT”

HÓHÉROK

ÉS

MÁRTÍROK

ÍRTA:

GÁSPÁR ARMIN

MÁSODIK KÖTET

KIADJA:

MAKKAY ZOLTÁN KÖNYVKIADÓ

VÁLLALATA

BUDAPEST

**A kolozsvári
Magyar Tudomány Egyetem
elrablása**

Kolozsvár megszállása a magyarok gyilkolásával és kifosztásával vette kezdetét. Sem az emberi életet, sem a magántulajdont nem respektálták Hóra-Klóskaék méltó utódjai. Amikor már szegény véreinket teljesen kifosztották vagyunkból, a közintézményekre vetették magukat. Első prédának a kolozsvári egyetemet szemelték ki. Nem csodálkozunk rajta. Minél primitivebb valamely népfaj, annál csillogóbb csecsebecsekkel szeret tündökölni. Így tettek az oláhok is. Amíg Bukarestben ma is sok előkelő állású tisztviselőt találunk, aki, csakhogy éppen a nevét tudja aláírni, most egyszerűen a kultúra színeiben akartak feltűnni. Abban a balga hitben éltek a nyomorultak, hogy a magyar egyetem épületének elrablásával a *magyar* tudomány is ölükbe fog hullani.

A kolozsvári magyar tudomány egyetem elrablásának szomorú története nagyjában így folyt le: Kolozsvár város prefektje (főispán) 1919. április hó 7-én felhívta az egyetem tanári karát, hogy tegyen hűségesküet I. Ferdinánd oláh királynak. Miután a felhívás eredmény nélkül hangzott el a prefektus 4336/919 sz. rendeletével a magyar Alma Matert oláh állami egyetemnek nyilvánította. Kegyes volt azonban megengedni a tanári

karnak, hogy a már megkezdett évet befejezhesse.

A tanári karnak ez ügyben való állásfoglalása és határozata méltán történeti dokumentumnak mondható s azért is büszkeséggel és jóleső magyar érzéssel idézem a rablóaktus körül keletkezett iratokat.

*Jegyzőkönyv,
mely felvétellett a kolozsvári Magyar Ferenc
József Tudományegyetem matematikai és
természettudományi karának 1919. évi május
hó 11-ikén tartott első rendkívüli üléséről.*

Jelen vannak:

Dr. Fabinyi Rudolf ny. r. tanár, e. i. dékán elnöklete alatt, dr. Szádeczky Gyula, dr. Riesz Frigyes, dr. Györffy István, dr. Pfeiffer Péter, dr. Hoór Alfréd, dr. Ruzicska Béla, dr. Pogány Béla, dr. Széky Tibor és dr. Pater Béla tanárok.

Távol vannak: dr. Apáthy István tanár a megszálló hadsereg által letartóztatva, dr. Ortway Rudolf tanár szabadságon Budapesten tartózkodván, nem voltak meghívhatók.

Jegyzett: dr. Pogány Béla tanár.

1. Elnöklő dékán a meghívó alapján megállapítja, hogy a kar összes hivatali esküt tett és Kolozsvárt tartózkodó tagjai az ülésre szabályszerűen meghívottak.

2. Elnök előterjeszti Rector urnák H83—918 számú átiratát, mellyel a kolozsvári román prefekt 700—919 számú közlésével

kapcsolatban ismerteti a nagyszebeni román *Consiliul Dirigent* 4.335—919 számú azt a rendeletét, mely az egyetemi tanárok hivatali esküje tárgyában adatott ki és a következően hangzik: Hivatkozással március hó 10-ikén a kolozsvári egyetemi tanárok eskületétele ügyében intézett rendeletemre, felkérem, értesítse az összes rendes és rendkívüli egyetemi tanár urakat, hogy őfelsége I. Ferdinánd király és a kormányzó tanács iránt, a hűség-
esküt azonnal letehetik. Az eskü megtagadása egyenlőnek fog tekintetni az összes eddigi élvezett jogokról való lemondással és a kormányzótanács ezen tanár urakkal szemben mindennemű kötelezettségektől mentesnek tekinteni magát.

Hogy a közoktatás ezáltal ne szenvedjen, azon esetben is, ha a tanár urak az eskü letételét megtagadnák, értesítem, hogy a tek. egyetemi tanács által tervezett nyári semester végéig való további működésüket megengedem, magától értetően az általunk szervezendő ellenőrzés mellett. Működésük tartama alatt fizetésüket a kormányzótanácstól rendszeren meg fogják kapni.

Felkérem, közölje haladéktalanul ezen rendeletemet a tek. egyetemi tanácscsal, valamint az egész tanári testülettel és az eredményről azonnal értesítsen, hogy a továbbiak iránt intézkedhessek.

Braniste
közakt. miniszter.

*Dr. Ponitiu Bálint prefektus kísérőirata
pedig, a következő:*

A kolozsvári magyar tudományegyetem

Magnificus Rectorának

dr. Schneller István egyetemi tanár úrnak

Kolozsvár.

A nagyszebeni kormányzótanácsnak május hó 8-iki kelettel kiadott leiratát van szerencsém hiteles fordításban azon kéressel átszármaztatni, miszerint szíveskedjék a rendes és rendkívüli tanár urakkal ennek tartalmát haladéktalanul közölni olyképpen, hogy az erre adandó választ folyó évi május hó 12-iki napjának délelőtt tiz órájáig kézhez vehessem. Ezzel kapcsolatban van szerencsém értesíteni, hogy a román kormányzótanács vallás és közoktatásügyi osztálya folyó évi március hó 23-ikán hozzám intézett leiratában kilátásba helyezte, hogy azon egyetemi tanár urak, akik a hűségesküt Románia királya és a kormányzótanács iránt leteszik, megmaradhatnak jogaik élvezetében, amennyiben az eskü letétele napjától számítandó két év leforgása alatt a román nyelvet szóban és írásban oly módon sajátítják el, hogy román nyelven előadásokat tarthassanak.

Amidőn ezt a körülményt is szíves tudomására hozom, közlöm egyidejűleg, hogy amennyiben a jelzett időpontig semmi választ akármilyen indokból nem kapok, a továbbiak iránt azonnal intézkedni fogok.

Az egyetemi tanár urak névsorát, akik az esküt letenni hajlandók, a válaszához mellékelni szíveskedjék, kérvén őket egyidejűleg arról értesíteni, hogy folyó évi május hó 12-ikén délelőtt 11 órakor az egyetem aulájában az eskü letételére jelenjenek meg.

Kolozsvár, 1919. május hó 9-én.

Dr. Porutiu.

Az iratok tartalmának ismertetése után elnöklő dékán jelzi, hogy az egyetem szervezetéből folyólag a tudománykarok autonóm hatásköre alapján az előterjesztés elvi részére vonatkozóan a kar hivatott állást foglalni s az egyes kari tagokat érintő egyéni vonatkozások tekintetében pedig a kari tagok külön-külön nyilatkozata szükséges.

Felszólítja tehát a kar összes jelenlevő tagjait, hogy az előterjesztés tárgyában véleményüket kifejtteni, valamint az őket egyénilag érintő nyilatkozatokat megtenni szíveskedjenek.

A kar a dékán előterjesztését tudomásul véve, annak megvitatása után a következő határozatot hozta:

Határozat.

Minthogy a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem nemcsak az alapításáról szóló 1872. évi XIX. magyar állami törvénynek, hanem immár közel ötvenéves múltjának tanúsága szerint is a magyar állam

egyeteme s e jellegét a magyar állam nemzetközileg is elismert szuverenitásánál fogva szükségképp mindaddig megtartja, míg annak állami hovatartozása felől az egyedül illetékes magyar állam valamely megfelelő jogi tény által másként nem rendelkezik.

Minthogy továbbá a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem karának semmiféle tudomása nincs arról, hogy a magyar állam a kolozsvári Tudományegyetem felett eddig bírt és gyakorolt felségjogairól bárkinek javára és bármily értelemben is lemondott volna s a magyar állam egy ily lemondó és jogátruházó tényére hivatkozhatnia ez időszert a román királyságnak és az ő funkcionáriusaként magát feltüntető nagyszebeni román kormányzótanácsnak sem áll módjában:

mindezeknél fogva a kolozsvári Tudományegyetem kara a nagyszebeni román kormányzótanács iratából kivilágló azt az álláspontot, mintha a kolozsvári egyetem a román állam egyeteme volna, mintha az egyetem és annak alkalmazottjai (tanárai) felett a román állam, akár a nagyszebeni román kormányzótanács, akár mások útján rendelkezhetnék jogszerűnek el nem ismerjük, hanem tekintettel arra a tényre, hogy az egyetem székhelyét jelenleg egy idegen állam, a román királyság katonailag megszállva tartja: az egyetem és az egyetemi alkalmazottak jogi helyzete kérdésében, mint jogilag egyedül szám-

bajöhető alapokra, egyrészt az egyetem tanárainak a magyar állam alkotmányára tett és jelenleg is fennálló közhivatalnoki hűségesküjére és a magyar állammal szemben fennforgó közhivatalnoki felelősségére, másrészt a nemzetközi jognak, a katonai megszállás viszonyait szabályozó és azt 1899. illetőleg 1907 évi hágai nemzetközi békeértekezletek IV illetőleg II. conventiójában foglalt és annak idején a román királyság részéről is elfogadott nemzetközi jogtételekre támaszkodik.

Ugyanis a II. hágai békekonferencián megállapított Réglement A3-ik pontja kimondja, hogy a megszálló hatalom, a megszállott területen érvényben levő jogot, abszolút akadály esetét kivéve, fenntartani köteles

A régi jog fenntartásának kötelezettségéből következik, hogy a régi jog alapján kinevezett, vagy választott funkcionáriusok hivatalukban meghagyandók, aminthogy ezen értelmezés a konferencia tárgyalási jegyző-i könyvébe is kifejezetten felvétellett.

A fenti nemzetközi elveknek megfelelően a francia hadsereg tisztjei számára kiadott nemzetközi jogi utasítás részletesen is kimondja: hogy a megszálló hatalom tartózkodni köteles attól, hogy a hivatalnokokat személy szerint szólítsa fel hivataluk folytatására, valamint nem követelhet tőlük sem kifejezett beleegyező nyilatkozatot, sem pedig esküt.

Végül a hágai egyezmény 45-ik pontja

is kimondja, hogy a megszállott terület lakosságát a megszálló hatalom iránti hűségesküire kényszeríteni tilos.

Ami pedig a kolozsvári tudományegyetem ügyeibe való beavatkozást illeti, az a hágai egyezmény 56-ik pontjával is ellenkezik mely szerint az oktatás és tudomány számára rendelt intézmények tulajdonai, ha államiak is ezen intézmények, magántulajdon gyanánt kezelendők.

A magánvagyonra nézve pedig elv az hogy az sérthetetlen s így a magánvagyonként kezelendő egyetemi intézetek rendeltetésüktől sem el nem vonhatók, sem pedig azok igazgatásába való bármiféle beavatkozás nem jogosult.

Mindebből kifolyólag az egyetemi kar a nagyszzebeni román kormányzótanács ama tényét, amellyel az évezredes magyar állami élet talajából sarjadt és kifejlett egyetemet mely keletkezésében és félszázados fennállásában a legsajátabb magyar nemzeti jellegű kultúrintézmények közé tartozik, alaptörvényeink megsértésével és a nemzetközi jog által garantált jog állásának rovására kisajátítani és ezzel az egész intézmény hivatását ezerek emberi érdekeinek megsemmisítésével megbénítani törekszik — hivatkozva azokra az ünnepélyes Ígéretekre is, melyeket az antanthatalmak itt járt katonai képviselői ismételtelen és az egyetem zavartalan működésének biztosítása tárgyában tettek — tudomá-

sül nem veszi, a joghatóság átvételét mint illetéktelent el nem ismeri, az ellen tiltakozik és orvoslást a békekonferencia előtt keres magának.

Ugyancsak ennek a határozatának következményeképpen a román állam iránti hűségeskü letételét karunk tagjai, magyar állampolgári becsületükhöz és letett hivatali esküjükhöz képest feltétlenül megtagadják, egyben kijelentik, hogy az egyetemen a magyar állam meghatalmazásából eddig viselt tisztségeiket magyar állami közhivatalnoki esküjük szellemében mindaddig viselik, míg további sorsukra és kötelességeikre nézve az erre egyedül jogosult magyar állam részéről másként nem utasítatnak.

II. Elnöklő dékán a határozat kihirdetésével név szerint felhívja a kar tagjait, hogy a román kormányzótanács iratában érintett hűségesküre vonatkozóan egyenként nyilatkozzanak. A nyilatkozatok megtörténte után, elnök határozatilag megállapítja, hogy az eskü letételét valamennyien megtagadták. Az eskü letételére pedig senki hajlandónak nem nyilatkozott.

III. Miután pedig az egész kérdésben való állásfoglalást a kar az egyetemi tudománykarok autonóm hatáskörébe tartozónak tekinti, kifejezi egyúttal abbeli óhajtását is, hogy az egyetemi tanács mint ilyen, minden megnyilatkozás vagy hozzászólás nélkül egyedül a beérkező kari hiteles jegyzőkönyv má-

solatok összegyűjtésére és azoknak rövid kísérő átirat melletti továbbítására szorítkozzék

* *

*

Hasonló eljárással történt az egyetem többi karainak hűségesküre kényszerítése 1919. május 11-ikén és az egyetemi többi intézmények erőszakos elvétele is 1919. május 12-ikén, tehát több mint 2 évvel azelőtt, hogy az Erdélyt Romániához csatolni rendelt békekötési okmány 1921. július 26-ikán ratifikáltatott.

A kolozsvári királyi Tudományegyetem erőszakos átvétele alkalmával egy derűs epizód is lejátszódott, amely mindenképp megérdemli, hogy köbe vésvé, az utókor számára megörökíttessék.

Az egyetem végleges elrablása céljából ugyanis egy oláhokból álló bizottság jelent meg az aulában. Elöl haladt a zsaketbe öltözött prefektus, akinek sovány lábszárát fényesre subiekkölt magas csizma, fejét pedig széles karimájú szalmakalap fedte. Hatalmas kísérete nem kevésbé jól festett. A bizottságot biztonság kedvéért egy szakasz szuronyos baka kísérte.

A prefektus az egybegyűlt tanári karhoz fordulva stentori hangon szólalt meg: átvesszük a tudományegyetemet! Erre az egyik tanár teljes nyugodt komolysággal így felelt! Az egyetem épületét átvehetik. De a tudományt nem!

Az átvétel aktusa különben méltó befejezést nyert, amennyiben a jelenlevő közoktatásügyi államtitkár Krecsun Gligort, egy havasi oláh ta-

nítót a bölcsészeti tanszékre rendes egyetemi tanárrá nevezte ki.

Miután az oláhul nem tudó magyar főiskolai tanulók az eloláhosított egyetemen tanulmányaikat nem folytathatták, a magyar felekezetek: római katolikus, református, unitárius és lutheránus egyházai megállapodtak abban, hogy közösen az erdélyi magyar társadalom anyagi és erkölcsi támogatásával Kolozsvárt magyar egyetemet állítanak fel. Erre vonatkozólag szándékukat 1920. tavaszán be is jelentették az oláh kormánynak, amely azonban különféle kifogásokkal és ürügyekkel máig is halogatja kérésük elintézését. Az illetékesek azonban már többször is kijelentették, hogy a magyar egyetem felállítását soha sem fogják engedélyezni.

* *
*

Elraborták a többi magyar főiskolát is.

A máramarosszigeti református jogakadémiát egy ideig működésében meghagyták. Közben azonban a tanárok ellen egyenként különböző címeken valóságos hajtóvadászatot indítottak. Oláh állam elleni összeesküvéssel, lazítással s bolsevista üzelmekkel vádolták meg őket. Végül is az 1919—20-ik tanév végén az intézet további működését végleg betiltották.

Nagyváradon a királyi katolikus jogakadémiát szintén oláh állami intézetnek nyilvánították. Az igazgatót s egy-két tanárt, akik a hűségesküt még a békekötés előtt két évvel letették meghagyták ugyan állásaikban, de kötelezték

őket, hogy az oláh nyelvet egy év leforgása alatt sajátítsák el.

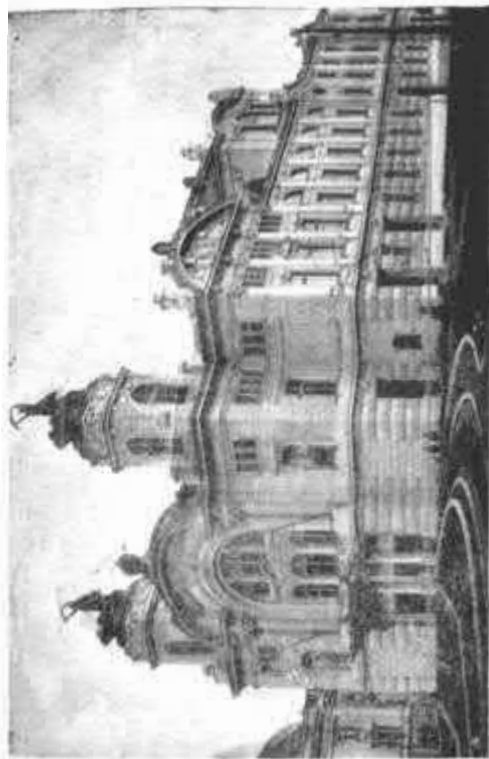
Ma már a nagyváradi jogakadémia teljesen eloláhosodott.

A kolozsvári egyetemmel eloláhosították a kolozsmonostori gazdasági akadémiát is. Erről a rablásról megbotránkozás hangján írt Lupu oláhi képviselő, aki kijelentette, hogy ez az intézmény oly épületekkel és felszereléssel rendelkezett, amilyen kevés van a föld kerekiségén.

Tanárai kvalitásuknál fogva Erdély büszkségei voltak. Ezekhez képest a mai oláh tanárok — monda — laikusok számba mennek.

Ugyan ilyen sorsra jutott a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara által létesített Kereskedelmi akadémia is. Hiába való volt az alapító érvelése, mely szerint az intézet tisztán magánvagyonból létesült s magánvagyonból tartatik fenn, az intézet az oláhok prédájává vált.

Holy Spirit Synagogue, Szinbáz.

**Kolozsvári Nemzeti Színház
eltulajdonítása**

Erdély magyar kulturális intézményeinek a legrégebbi idők óta Kolozsvár volt a gócpontja. A magyar színművészet Kolozsváron már 1792-ben feléledt, tehát abban az időben, amikor Oláhország — amelynek államalakulata csak 1856-tól datálódik, — hivatalosan még nem is létezett.

Amíg száz évvel ezelőtt Oláhország szellemi tekintetben még a legsötétebb balkáni fertőben vergődött — hisz ma is még morális szempontból véve, pocsolyában fetreng — Erdélyben már virágzó kultúrintézmények honoltak, amelyeknek fénye messze, az ország határain túl is, elhatott

A kolozsvári színházban 130 év alatti soha sem némult el a magyar szó, a magyar dal. A történelemnek örök szégyene marad, hogy azt, az úgynevezett nyugati civilizáció segítségével engedték legalább egy időre elnémítani.

A régi kolozsvári Nemzeti Színház 1821-ben épült fel Erdély magyar főurainak s sovénlelkű polgárainak hazafias adakozásából, ők teremtették meg a kolozsvári nemzeti színházi alapot, amelyből 1906-ban, a 80 év előtt épült régi s elavult színházépület helyett, a méreteiben és díszben impozáns új színházi épület emeltetett.

Az építkezési költségek a régi színházi épület eladási árából, a kolozsvári nemzeti színház alapvagyonából, a Kisfaludy Sándor által adományozott szakaturai birtok eladási árából s a magyar Kereskedelmi Bank törlesztési kölcsönéből kerültek ki, mely kölcsönnek évi 38 ezer koronás törlesztését a színházat bérlő igazgató vállalta magára.

Amint látjuk, a monumentális s párját ritkító színházépület tisztán magánosok adakozásából épült fel, amihez az állam segélyezése vagy hozzájárulása feleslegessé vált s így állami tulajdonnak még részben sem volt tekinthető. Ez a körülmény azonban nem tartotta vissza a tolvajlason felépült oláh államot attól, hogy ezt & díszes kultúrintézményt is elrabolja tőlünk. Nem lehet különben csodálkozni azon, hisz az oláh még a jámbor magyar lelkek által létesített kolozsvári minorita templomot is összes javaival együtt eltulajdonította.

Hogy a kolozsvári nemzeti színház tényleg nem volt állami tulajdon, bizonyítja a kolozsvári bírósági, ma is érvényben levő telekkönyv, amelynek 1914. évi március 14-ikén 4.375 sz. feljegyzése szerint: Kolozsvár városa a Trencsén vártéren 579 négyszögölnyi területet díjmentesen átengedi a rajta felépült kolozsvári nemzeti színháznak mindaddig, míg ezen terület tényleg a színházi épület elhelyezésére s maga az épület pedig a magyar színművészet céljaira fog szolgálni.

E kulturális magánvagyon elrablása következőleg folyt le:

1919. május hó 14-ikén a színház igazgatói irodájában egy Ghibu Onisifor nevű kultuszminiszteri államtitkár jelent meg, aki dr. Janovics Jenő színigazgatót felhívta, hogy a színházat az oláh államnak adja át.

Janovics kijelentette, miszerint ő ennek az épületnek csak bérlője s így a színház átadására nem illetékes. A tolvaj oláh, erre bocskoros vitézinek szuronyaira támaszkodva, kijelentette, hogy a színházat oláh állami tulajdonba veszi s annak jogkörét és igazgatását Pável Constantinra ruházza át. Az erőszakos rablás megtörténvén, Janovics igazgató 1919. szeptember 30-ikán tartotta meg utolsó előadását a nemzeti színházban Színre került ez alkalommal Shakespeare Hamlet-je. Megható és szívettépő jelenet követte az előadást. A közönség a helyén maradt és általános zokogás között hangzott el a magyarok imája; Isten áldd meg a magyart!

Utána a közönség nem akart eltávozni ősi jogos hajlékából, amire oláh fegyveres hordák rontottak be a színházba s szuronyokkal verték ki a gyászoló magyar közönséget.

A kolozsvári magyar színház sorsában még más magyar színházaink is osztoztak. Így Temesvárott a magyar színház *véletlenül* leégett (értsd: felgyújtották a gazemberek).

Nagyváradon, Aradon, Brassóban, Nagybánynán, Máramarosszigeten és Szatmáron is ugyanúgy rabolták el a színházak épületeit, mint Ko-

lozsváron. Hogy a hajlék nélkül maradt magyar színészeink most mily borzalmas kínlődások között teljesítik nemzeti missziójukat, fényesen illusztrálja a „Tüzek az éjszakában” című színdarab, amely alaposan kioktat arra, miképpen bánjunk mi is egykor a háládatlan fajzattal.

A gyulafehérvári rémuralom

Komor, sötét est borult Gyulafehérvár sáros utcáira. Félelmetes, nyomasztó csend honolt köröskörül. A széleken elterülő házak kerítései mellől ijedt komondorok vonyítása hallatszott.

A házőrző ebek szimatja nem csalt. Ugatásokat csakhamar egy közeledő tömeg vad ordítása nyomta el. Tilinkószó mellett kannibálszerű táncot lejtve, vonult fel az oláh megszálló horda.

Gyulafehérvár és vidékének rumuny urai természetesen nagy diadallal várták bocskoros fajtájuk megérkezését. S hogy a fogadtatás még impozánsabb legyen, kivonult az oláh nemzetőrség is magyar honvédegyenruhában.

A nemzetőrség parancsnoka egy Gritta nevű bankírnok volt, aki a háború alatt őrmesteri rangig vitte fel katonai karrierjét.

Ez a semmiember, aki a civiléletben még saját faja körében is alig tudott boldogulni, most egyszerre óriási hatalmának tudatában, cézári göggel járt-kelt csapata élén.

Végre megjelent a „román hadseregnek” csúfolt társaság. Operettbe való külsejük stílszerűen adta vissza oláh mivoltukat. A kemény fagy és a csikorgó hideg dacára a bakák fejét szalmakalap fedte. Vékony ruházatukról posztócafatok lógtak

le s a rongyok alól az emberek meztelen bőre kandikált kifelé.

A tiszték ruházata éppenséggel színpadias volt. Látni lehetett francia, német, osztrák-magyar és honvéd uniformisokat egyaránt. Még a kardbojtjuk is a különböző nemzetek színeit viselte

Az egyidőben érkezett tréncsapat is cifra volt. Sokan cigánykaravánnak nézték a társaságot. A rozoga parasztszekerek elé sovány, nagyrészt rühös gebék voltak fogva. Hátul a saroglyából lelógó kormos üst a tábori konyhát jelképezte. A furcsa menetet egy lomposzór, bágyadt kuvasz zárta be.

Tüzérségük négy ágyúból állott. Ezeket is jövet, az Olt mentén szedték össze. Mackensennek röviddel azelőtt visszavonuló csapatai hagyták vissza azokat. Természetesen használhatatlan állapotban. Závárzatukat a folyó medrében temették el.

Az oláhok azonban nagy büszkén vonszolták az ártatlan hadiszerszámokat. Hadd féljenek reszkessenek a magyarok, gondolták magukban

Egy gyulafehérvári oláh fiú, aki mint tüzér sokáig kint volt a fronton, hamar észrevette a gyerekes turpisságot s maró gúnnyal kérde a néma üteget kísérő altisztől:

— Hé, frátye, hát hogyan sütöd el azt a fene ágyút. Hisz nincs verschlussa? (závárzata.)

— Azt a tarisznyában hordjuk. Kímélni kell. Nehogy idő előtt elkopjék.

A következő napon, azaz 1918. dec. 19-én már teljesen az oláhoké volt a hatalom. Papp Juon

egy nagyszájú ügyvéd táviratilag közölte a Károlyi kormánnyal, miszerint Ferdinánd román király nevében átvette az impériumot.

E perctől kezdve ők lettek az urak a vármegegyében s uralmukkal együtt beköszöntött a vérengzés s az embertelen kínzások ezer neme.

Először is a városházát szállták meg. Dr Roska Miklós polgármester magyar sovén érzelmeinél fogva jónak látta azonnal otthagyni állását. A rendőrkapitány is elmenekült Budapestre, de a kommunisták bukásakor holmi tört cserepei miatt újra visszasompolygott az oláhokhoz. A többi tisztviselő helyén maradt s Kratochwill Ferenc, a helyettes polgármester kivételével valamennyi letette a hűségesküt. Szegények, de hamar, megbánták tettüket!

A főkapitányi állást Gritta foglalta le a maga számára. Ez a minden kvalifikáció nélküli siheder emlékezetessé tette azután a gyászos korszakot. A rémuralom minden gazsága az ő nevéhez fűződik. A városházának bevétele után sorra kerültek a többi közhivatalok. Legjobban érdekelti őket az állampénztár. Nem is annyira a tisztviselők, mint inkább az a két millió korona, amely már az ő uralmuk alatt s az általuk rendelkezésre bocsátott előfogaton szállított be a nagyenyedi központból.

Az állampénztár főnöke, Bucsy Ákos, székely önérzettel megtagadta az esküt.

— Az állampolgári eskü — monda — nem olyan, mint a rossz kabát, amelyet tízszer is ki-

lehet fordítani. Példáját a többi tisztviselő is követte.

— Akkor mindnyájan el vannak csapva, — rivalt rájuk az átvevő bizottság elnöke.

A tisztviselők ezt tudomásul vették és nyomban távozni akartak.

— Ho hó, — kiáltották kórusban utánuk. — Először a pénztárt akarjuk látni! — Bucsyék felnyitják a vasszekrényt s felmutatják a pénzkészletet. Mindössze néhány elértéktelenedett bankó került a felszínre.

— Hol van a két millió?

— Ki lett fizetve a tisztviselőknek három havi előleg címén.

A felmutatott nyugták s a pénztári napló igazolták állításukat. Az átvételi bizottságot a guta kerülgette. Főleg Gritta, — aki már a szép kis summát a zsebében érezte, — dühöngött módfelett. Haragjában úgy Bucsyt, mint az ellenzárost letartóztatta.

Másnap már mindketten Bárdossy Kornél hadbíró elé kerültek. Ez a széphanzású magyar név viselője röviddel ezelőtt még honvédhadbírói tisztet töltött be nálunk. Apja magyar ember volt de anyjának oláh vére megfertőzte lelkivilágát ő is beállott rumunynak.

Bárdossy kezdetben szép szóval, későbbben terrorral rá akarta bírni a vádlottakat az eskü letételére. Miután pedig minden rábeszélő tehetsége csődöt mondott, a kivizsgálás egy hosszúra nyúlt jegyzőkönyvel ért véget.

Az állampénztári tisztviselők után a többi

közhivatalbeliek is megtagadták az esküt. Korinszky Győző törv. tanácselnök, valamint Szalánczy László erdőgondnok, szóba sem állottak az oláhokkal.

Természetes, hogy a rumunok bosszúja elsősorban a renitensek ellen irányult. Az egyik állami tanító szintén otthagya állását s munkásnak állott be a téglagyárba. Gritta efeletti dühében éjfélkor berontott a tanító lakására s a 40 fokos lázzal betegen fekvő nejét apró gyermekeivel együtt az utcára hányatta.

Egy r. kath. lelkésznek 70 éves anyja, aki az embertelenségen megbotránkozott, kifakadt a barbár emberek ellen. Erre az oláhok az öreg úrnőt rohanták meg s ott a nyílt utcán megbotozták.

Ilyen és ehhez hasonló brutalitások napirenden voltak. Nem ritkán reggeltől estig folyt az emberkinzás. Az oláhok kéjelegve nézték végig *it* lelketlenségeket. Nem kíméltek senkit s nem válogattak a személyek között. Aki magyar volt, azt gyilkolták.

Közben Bucsy és társairól sem feledkeztek meg. Kezdetben csak naponkénti jelentkezésre kötelezték őket. Néhány nap múlva azonban mái valóságos hajsztát indítottak ellenük. Házkutatás címén éjszaka idején berontottak lakásukra s minden ingóságukat felforgatva, mindent elraboltak.

A díszes társaság azonban korántsem elégedett meg a véghezvitt lopásokkal. Lefogták Bucsy Korinszkyt, Kratochwilt, Szalánczyt, de még

Dobrovszky Gyulát, az esküt tett városi főszámvévőt is.

Úgy hajnalfelé Gritta rendőrprefektus tá-molygott be holtrészegen a börtönbe. Istenkárom-lás, magyargyalázás csak úgy ömlött ki mosdat-lan száján. Gúnyos röhögéssel végigmérve a fog-lyokat, odakiáltott a rendőröknek:

— Ötven botot ezeknek a vitéz magyaroknak!

A rendőrbiztos, mintha megundorodott volna saját fajától, megvető pillantással kísénte a négy-kézláb kifelé mászó fellebbvalóját. De parancsát nem hajtotta végre.

A következő éjjel foglyaink már lakást vál-toztattak. A nagyenyedi fegyházba kerültek, sú-lyos büntettek miatt elítélt fegyencek közé. Ke-serves napokra virradtak a szegények. A bizony-talanság kínja gyötörte őket. Szomorú helyzetüket Nagyenyed magyar úri közönsége némikép eny-hítette, amennyiben ellátásukról testvéri szeretet-tel gondoskodott.

A közbeeső vasárnapon istentisztelet volt a fegyház kápolnájában. A magyar lelkész megra-gadta az alkalmat, hogy szentbeszédében megvi-gasztalja a rab magyarokat.

— Ne féljetek, — monda a biblia szavait idézve, — az igazak nem veszhetnek el. A bilin-csek lehullanak s a börtön ajtói kinyílnak!

Szem nem maradt szárazon. Még a gonosz-tevők is könnyeztek.

Ki tudja, mennyi ideig maradtak volna még a fegyházban, ha néhány befolyásos úriember közbe nem veti magát érdekükben. Az oláh ki-

rályhoz intézett memorandumra június 7-én megérkezett a kabinetiroda s ürgönye s foglyaink még aznap kiszabadultak.

Hazaérkezve, Grita nyomban maga elé idézi őket.

— Hogy mertek haza jönni?! — rivait rájuk a mindenható prefektus.

— A király engedélye alapján.

— Mit nekem a király! Ő Bukarestben parancsoljon. Itt én vagyok az úr s majd lesz gondom, hogy idehaza jól érezzék magukat.

Néhány nap múlva újra a törvényszékre idézik Bucsy, Popovics vizsgálóbíró elé vezetik. Ez a dicső oláh, aki előzőleg a temesvári kir. törvényszéknek volt a bírája, rámordul:

— Mily jogokon fizette ki az előlegeket? Tudja-e, hogy ezzel sikkasztást követett el, amiért fegyház jár.

— Akkor a bíró úr is büntényt követett el mert biztos tudomásom van róla, hogy nem három, de hat havi előleget vett fel — feleie Bucsy.

Popovics kezdi magát kényelmetlenül érezni, erélyes rendreutasítással véget vet a vitának. A tárgyalás most is jegyzőkönyvfelvétellel s minden nagyobb baj nélkül fejeződött be.

Ezek után egy kis szünet következett. Agyonhajszolt magyarjaink néhány napot békében töltöttek családjuk körében.

Megtörtént közben, hogy Gritta hirtelenül eltűnt a városból. Távolléte alatt az a hír terjedt el, miszerint a rendőrprefektus kegyvesztett lett, s nem is tér többé vissza állomáshelyén ezt az

az állami végrehajtó kapta fel s tovább adta ismerősei körében. Egy szász származású pék az újságot azzal toldotta meg, hogy Gritta már a házát is eladta.

Közben egy mulatságos epizód is lejátszódott Gyulafehérvár egyik kocsmájában. Az oláh atyafiak önérzetét u. i. Erdélynek könnyű szerrel történt megszállása nagyon is megduzzasztotta. További hódításokra pályáztak. Egy kocsmai összejövetelen meg is tárgyalták a Bánság megszállását, amely haditerv óriási dáridóval fejeződött be.

A Konrádok tervezgetéséről azonban a helyőrség legénysége is értesült, akik a további harcért korántsem lelkesedtek. A hír valóságos forrongást idézett elő a móc katonák között. Elkeseredésükben megrohanták a vezérkar hadiszállását, amire a hódításra vágyó papokat, ügyvédeket és tanárokat leírhatatlan félelem szállta meg. Egy-kettőre kiürült a kocsmák ivója. Valamennyien az ablakon át menekültek.

— Elég volt már a háborúból, — kiáltották utánuk a bakák. — Akinek nagyobb ország kell, az menjen maga harcolni!

A csúfos kudarc utáni napon Gritta visszatért Gyulafehérvárra. Amikor a róla elterjesztett hírekről értesült, úgy a végrehajtót, mint a péket lefogatta s 50 botra ítélte.

— Kutyák — monda dühöngve —, tanuljátok meg, hogy én nem a házamat, hanem a hazámat adtam el.

A katonák lázadása miatt természetesen új-

ból Bucsyéknak gyűlt meg a bajuk. Most is a dutyba kerültek, de csak rövid időre.

Alighogy kiszabadultak a fogházból, Gritta máris rájuk uszította kopóit.

Julius 25-én az éjjeli órákban ágyából kihurcolták az állampénztár főnökét. Vele együtt lefogatták Dobrovszkyt is. A városháza egyik sötét kis odújába lökték őket. Kisvártatva behozták Kratochvilt is négy magyar honvédtiszt társaságában. A foglyok helyszűke miatt állva töltötték az egész éjszakát. Másnap egy ismeretlen egyént is löktek be közéjük, aki éktelen káromkodás közepette bemutatja magát a társaságnak: Székely vagyok. Azután elpanaszolta, hogy a tolvaj oláh detektívek útközben 30.000 lei készpénzét elrabolták.

Magyar foglyaink összenéznek s egy sokatmondó pillantással hallgatást parancsolnak egymásnak. Este 7 órakor a foglyokat az udvarra terelik. Innen erős rendőri fedezettel a törvényszéki fogházba kísérték őket. Az ügyész azonban írásbeli utasítás nélkül nem hajlandó őket átvenni. A foglyok a kapu előtt ácsorogtak. Közbe a vásárból jövő, erősen bepálinkázott oláhok körülveszik őket. A horda ordítani kezd: bolsevik tolvajok, gazemberek! Agyon kell verni őket! Furkósbotok emelkednek a levegőbe. A helyzet kritikussá válik. E percben nyílik a kapu s embereink megmenekülnek az ütlegektől. A szerencsétlenek azután egy közös cellába kerülnek.

Alig hogy elhelyezkednek, újból nyílik a börtön ajtaja. Két friss vendég érkezik. Szalánczy

erdőfőmérnök és Korinszky törvénytudó tanácselnök. Utóbbi alig hitte volna valaha, hogy egyszer még ő is bekerül a dutyiba.

Délben ebédet hoztak hazulról a foglyoknak Törökök módjára elhelyezkednek a pusztá földön s nekilátnak a falatozásnak. Székelyt, az idegen foglyot is kínálják egy-egy falattal, de ő nem fogadja el szívességüket. Megint nyílik az ajtó. Egy hülye külsejű oláh börtönőr lép be. Karján hatalmas tálcát cipel. Rajta négyfogásos ebédet és egy butélia vörös bort.

— Hoztam a detektív úrnak ebédet, — mondja jámbor arccal.

A magyar foglyok összenéznek s önkéntelenül is hahotába törnek ki. Székely, a detektív spicli, le volt leplezve. Hamarosan kerekét is oldott.

Egy hetet töltöttek már a börtönben, amikor az egyik őr jó pénzért elárulta, hogy az éjszaka elszállítják őket. Hogy hová, azt ő sem tudta megmondani.

Foglyaink este becsomagolták kicsi batyujukat s tehetetlenségük kínzó tudatában várták bizonytalan jövőjüket.

Éjfélkor sorba állítják a magyarság mártírjait. Hat fegyveres rendőr és egy detektív kíséri őket a vasúti állomásra.

Reggelfelé a vonat Nagyszébenben állott meg Bucsyt és társait leszállítják, majd végigjártják velük a város összes hatóságait. De sehhol sem fogadják be őket. Végül a régi hadtestparancs-

nokság épületébe terelik őket. Itt egy nedves fészker alatt húzódnak meg, ahol azután étlen-szomjan töltik az egész napot.

Estefelé végre megjelenik egy hórihorgas oláh hadnagy, aki már reggel óta kereste őket mindenfelé. Az ipse kultúremlernek akar feltűnni. Bemutatkozik a foglyoknak s beszédbe» elegyedik velük. A foglyok vagyoni viszonyai iránt kezd érdeklődni.

— Ment hát, — monda, mint a íogarasí internáló-tábor parancsnoka, — tudnom kell, hog}! kik lesznek a tábor lakói. — Valójában pedig azt akarta tudni, van-e kilátás baksísrá?

Másnap Bucsyék már a fogolytáborban ütötek fel tanyájukat. A régi fogarasí várkastélyban kaptak hajlékot. Már maga a börtön külseje ís szánalmas képet mutatott. A cellák ablakait 4s ajtajait Róma dicső fiai ellopdesták. A padló deszkáit csak azért hagyták meg, mert azok máí teljesen korhadtak voltak. A tifuszbaeillusok biztos fészekerre találtak bennük.

Fogarasnak jólelkű magyar népe megkísérte, hogy az internáltak sorsát elviselhetővé tegye. Megfelelő számú vaságyat, szalmazsákot s takarót küldött a táborba. De a parancsnokság nyomban pénzzé tette a felszerelést. Csak annyit engedett meg a lakosságnak, hogy a foglyok élelmezését magára vállalja. Ilyenmódon természetesen zsebében maradt az élelmezési díj, ami naponként 70—80 leít tett ki.

Szánandóbb volt azoknak az internáltaknak

a sorsa, akikről senkisésem gondoskodott. Ezek az u. n. bolsevista-táborba kerültek, ahol valóságos pokoli szenvedés várt rájuk.

Pedig sokain; raboskodtak ottan. Volt köztük pap, tanár, tanító és bíró. Sőt a Kratochvill-féle u. n. székelyhadosztálynak több tisztje is. Bucsy Ákosokkal egy poétalelkű székely is raboskodott. Egyik napon egy hazafias költeménnyel lepte meg társait. Mikes Kelemen énekelte meg, aki eljövendő s szabaddá teszi a magyar hazát. A költemény egyik lemásolt példánya valahogy az őrség kezébe került. Lett lőtás-futás a várban s izgalom az egész vonalon. Másnap már a város utcáin hatalmas falragaszok jelentek meg. Felhívták benne a lakosságot, hogy amennyiben Mikes Kelemen, a forradalmár, Románia földjére lép azonnal vasra verve, a hadbírótság elé állítandó. Jutulmul ezer leit tűztek ki fejére.

A várkastélyban eltöltött négy heti raboskodás után Bucsyék a törvényszéki fogházba kerültek. Itt elérték kálváriájuk utolsóelőtti stációját.

Néhány nap múlva a haditörvényszék elé állították őket.

Bucsy és társai ismét Bárdossy Kornél elé kerültek, aki őket Ágost öccséhez, mint a politikai osztály főnökéhez kísértette át. Ez az ember szemlesütve fogadta a vádlottakat. Talán eszébe jutottak azok a kedves órák, melyeket e derék magyar urak társaságában egykor eltöltött. Nem sokáig habozott. Néhány blankettát kitöltve, rövidesen kézbesítette mindegyiknek a kiutasító végzést.

Lehet, hogy a félvér oláh humánus dolgot
vélt cselekedni, amikor a becsületes magyarokat
mint Erdély szülöttjeit ősi hónukból kiűzte. Oláh
hála!

Kínozzák a magyar papokat

Az oláh megszállás első napjaiban már megindult a rablóhadjárat a magyar egyházak, iskolák és azok vagyona ellen. Elloptak mindent, ami csak ellopható volt. Amikor már rabolni valót nem leltek, a lelkészek és tanítók ellen fordultak. Napirenden voltak a letartóztatások, bebörtönzések, botozások s a legválogatottabb kínzások özönei.

A lelkészek üldözése közben a főpapokat sem kímélték. Így gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi róm. katolikus püspököt hónapokon át zaklatták. Aljas lelkű agent provokátorokét küldték a rezidenciájába, akik azután holmi összeesküvés és lázítási mesékkal, forradalmán színben tüntették fel a szentéletű, de erősen magyar érzelmű főpapot.

Az oláh szigurancia hónapokon át figyeltette a püspök levelezését. Egyszer híresztelni kezdte az oláh hatóság, hogy gróf Majláth a bolsevikokkal konspirál. Annikor a püspök ezért magyarázatot kért, szemére vetették, hogy Rakovszkyval, az oroszok bolsevista népbiztosával levelezik. A gazemberek ugyanis összetévesztették Rakovszky Istvánt, az akkori képviselőházi

elnököt — aki ma is élénk levelezésben áll a püspökkel — az orosz bolsevik vezérrel.

A püspök elleni bolsevik vádat leginkább egy Guiu nevű oláh ezredes terjesztette. Gyanúját a hitvány ember arra alapította, hogy Majláth püspök vásott ruhába jár s hogy minden szegény emberrel szóba áll. Az is szemet szúrt neki, hogy az idegem embert kedves fiannak szólítja.

Megtették az oláh pribékek, hogy ezt az áldott, jólelkű főpapot udvari papjaival együtt szóbafozságra ítélték s még a vasárnapi misézést sem engedték meg nekik.

Szporni Jánost, a gyulafehérvári róm. katb gimn. paptanárát 1919. június hó 27-én a tövisi vasúti állomáson minden ok nélkül lefogták. Egy Bacila nevű oláh főhadnagy kilétét tudakolta tőle. Amikor Szporni a . nevét és állását bemondta, a nyomorult ember azzal támadt rá: hogy bolsevik, aminthogy minden magyar pap az. — De majd megtanítom én — rikácsolta toporzékolva — s ezzel intett briganti legényeinek, akik az öregedő embert vadállatként rohanták meg. Ki ököllel, ki puskatussal ütötte verte, Amikor már áldozatuk vértől elborítva, végigterült a földön, kikutatták zsebeit s minden értékét elrabolták. Három órán át tartott ez a bestiális öldöklés. Ezután vonatra tették a félholt embert s Gyulafehérvárra szállították. A kannibálok azonban még útközben is folytatták hóhérmunkájukat. Amikor Szporni magához tért, durvalelkű

kísérői a gyulafehérvári állomáson egyszerűen kilökték a vonatból.

A borzalmasan összevert tanár sérüléseiről két orvos is látelleletet vett fel. Majláth püspök azután a látelleleteket egy tiltakozó irat kíséretében a nagyszebeni oláh kormányzótanácsnak küldte meg. A kormányzótanács azonban hosszú ideig nem válaszolt a feljelentésre. Csak amikor Majláth újból teljes eréllyel fellépett, áttette az iratokat a nagyszebeni katonai parancsnokszákhoz, amely az egész esetet egyszerűen letagadta,

A püspöki hivatal azonban nem engedte ennyiben a dolgot, s újbóli fellépésére a katonai parancsnokság azzal ütötte el a botrányos ügyet, miszerint Szpornit bolsevik üzemeken tettenérték s így letartóztatása jogos volt. Majláth püspök erre bizonyítékokat követelt, amire a tolvajlásáról és hazudozásáról Budapesten jólismert Mardaresku tábornok azt felelte, hogy a vizsgálati iratok katonai titkokat képeznek s azoknak betekintését nem engedheti meg senkinek.

Az oláhok a Majláth elleni gyűlöletet kiterjesztették a püspökség összes papjaira is. Kevés van közülük, aki hosszabb-rövidebb ideig nem sínylődött volna a börtönben. És boldognak mondhatta magát az, aki letartóztatásakor ép bőrrel menekült.

Fogságot szenvedtek: a többiek között dr. Hirsler József, kolozsvári apátplébános, dr. Vezér László szemináriumi igazgató és P. Tréfán Leonard, szentferencrendi tartományi főnök.

Botár Gáspár, szamosujvári róm. kath. vallásánárt egy prédikációjáért egy évi fogságra ítélték.

Rakk József, zalatnai plébánost azért csukták le, mert egy oláh ünnepély alkalmával a román zászlót a templomra kitűzni elmulasztotta. Ugyanígy járt Nagy János nagyági plébános is, aki hónapokig raboskodott a nagyszebeni fogházban.

Imecs Károly marosvásárhelyi szentferenc-rendi zárdafőnököt lázítás és összeesküvéssel vádolták. Egy évi börtönre ítélték. A kolozsvári Fellegvárban raboskodott.

Vince Domokos szentgyörgyi és Nagy Andor csik-szentmártoni plébánosokat minden ok nélkül szuronyos katonák hurcolták el Nagyszebenbe. Hetekig ültek már a börtönben, míg végül kihallgatás nélkül szabadlábra engedték őket.

Ugyancsak így jártak Kacsó László és Szabó György, valamint Görög Joachim plébánosok is.

*

* *

Mondani se kell, hogy a reformátusok a magyar evangélikusok valamint az unitáriusok egyházpapjaival sem bántak el különben a betolakodott oláh hordák.

Az evakuáló bizottság — magyarul mondva: rablóbanda — elsősorban Nagy Károly kolozsvári református püspöknek a magánlakását rekvirálta el. Szinte megdöbbenő volt az oláhok vakmerősége. Tették ezt a „reform. presbit. világszövetség” kiküldöttjeinek szemeláttára.

Ez a bizottság az oláhok szemérmetlen vakmerőségéről jegyzőkönyvekben számol be. A tengeri atrocitásból csak néhány esetet ragadunk ki szó szerint közölve a jelentéseket: Kolozsvárott Nagy Károly püspök, minthogy lakásának nagyrészét a hatóságok már eltulajdonították, hivatalos titkári helyiségeit alakította át éjjeli szállásul. A vendégszeretnek ezt a formáját is ürügyül használták fél az oláhok s távozásuk után egy oláh tiszt családja számára hat bútorozott szobát követeltek. Sem a püspök hivatalos felelőssége sem nevének súlyos betegsége nem volt elegendő ok arra, hogy visszatartsa őket a rekvirálás végrehajtásától.

A magyar református egyház szomorú helyzete — így szól tovább a jelentés — mély és felejthetetlen benyomást tett ránk. Bukarestben az egyetlen református magyar egyházközséget sem látogathattuk meg, mert működése felvult függesztve.

Meggyőződünk róla, hogy durva erőszakosságok egész sora jellemezte a most már átengedett magyar terület megszállását és közigazgatását: hogy a faji bosszúérzet elnézte és elősegítette egy felháborító terrorisztikus politika elkövette sérelmeket, erőszakosságokat, kegyetlenségeket és jogfosztásokat, amelyeknek áldozatául előszeregettel választották hitközségeinket, lelkészeinket.

Nem azért, mert protestánsok, — mondja a jelentés — hanem azért, mert származásuk és iskoláztatásuknál fogva magyarok.

Lelkészek és tisztviselők, kiket kihallgattunk, csapatostul lettek megbotozva, bebörtönözve, vagy erőszak, vagy halállal fenyegetve. Egyeseiket hónapokon át tartanak börtönben anélkül hogy ítélet, vagy legalább törvényesen emelt vádak alapján cselekednének. Jogorvoslás iránti kérvényeket rendszeren nem vettek figyelembe; vagy visszautasították és mint Románia jóhírnevén ejtett sérelmeket büntetéssel toroltak meg. A fajhoz és nyelvhez való ragaszkodást politikai bűnnek tekintik.

Egyházi bíróságok és bizottságok összejövetelei tiltva voltak és vannak, kivéve bizonyos eseteket. Saját tapasztalataink alapján állítjuk, hogy a helyihatalóság teljesen önkényesen 92 leit vagy frankot zsarolt a 23-án este, a templomban tartott vallásos összejövetelünkért.

A református vallásos estélyek, dalköri gyakorlatok, presbiteri gyűlések tartása hatósági engedélyhez van kötve. A legtöbb helyen a legnagyobb utánjárás mellett sem engedik meg ezen vallásos összejöveteleket. Az egyházkerület igazgatótanácsa is másfél év óta csak egyszer tarthatott ülést. Egy 1919 február huszadikára engedélyezett gyűlés azért nem volt megtartható; mert a katonai kiküldött nem jelent meg.

Miután a királyilag szentesített egyházi törvények szerint az ünnepek és istentiszteleti alkalmak megállapítása az egyházi főhatóság jogkörébe esik, a lelkészek nem teljesítették a polgári és katonai helyihatalóságok alkalmi isten-

tiszteletük tartására vonatkozó parancsait. Ezért ismét több lelkészt elfogtak, csendőrségre hurcoltak, kegyetlenül megvertek s napokon keresztül a legbrutálisabban bántak velük. Ez történt többek között Imre Dezső abrudbányai, Barát Péter mezőzáhi lelkészekkel. Dávid György alsóbölkényi lelkészt meztelenre vetkőztetve, botozták meg. Teste körül csendőrszuronyokat tartottak hogy az ütések alatt vonagló testbe a szuronyok hegye belefúródjék. Ezen inzultusok újabban, sem szűntek meg, legfeljebb a verések ritkábbak

Körösbányán elrendelték az oláhok, hogy a református lelkész 1920 május 2-án istentiszteletet tartson. Miután a lelkész arra hivatkozott: hogy az istentisztelet tartását a törvény értelmében csakis az egyházi főhatóság rendelheti el rövidesein börtönbe vetették. Nagybányán 1920 aug. 4-én reggel 7 órakor a helyőrség egy rendeletet küldött Soltész Elemér református lelkésznek, hogy aznap délelőtt 10 órakor „miséznie kell” Miután a lelkész ezt nem tehetette meg, letartóztatták és kihallgatás nélkül a járásbíróság börtönébe csukták, ahonnan augusztus 7-én fegyveres kísérettel Nagyváradra vitték. Nagyváradról csak aug. 10-én bocsátották el minden bírói ítékezés nélkül.

Bene István székelydobói ref. lelkészt Nagyvárad piacán lefogták. Miután levetkőztették egész testét szeges ostorral verve, kényszerítették, hogy az összegyűlt nép előtt táncot járjon.

A református lelkészek két év óta változat-

lan inzultusoknak vannak kitéve a polgári hatóságok és csendőrség részéről. Több lelkészt soha serai között vádakra, vagy gyanúsításokra — melyek kivizsgálását a püspök minden esetben szorgalmazta, — elfogták, működésük helyéről elhurcoltak és hetek, sőt hónapok múlva minden elégtételszolgáltatás nélkül, testben-léleekben megtörve egyszerűen elbocsátották. Ilyen esetek történtek pld. Kacsó Lajos mezőmadarasi, Szőnyi Géza küüllővári, Bene István aldobói, Mirtse Ferenc teleki és Papp Lajos magyarláposi lelkészekkel.

Nagyváradon — mondja az egyik jegyzőkönyv — a református hitközség értékes tagjai vagy már Magyarországon sínylődnek valahol mint vagonlakók, vagy az oláh terror hatása alatt önként csatlakoznak a rendszeresen közlekedő repatriáló vonatokhoz. A hitközség élete katonai vagy rendőri felügyelet alatt lévén, már-már haldoklóban van. Kétségbeesés és aggodalom vett erőt a magyar lelkeken.

Az evakuáló tolvajbanda a kolozsvári ágost. evangélikus egyházat sem kímélte. Lelkészeit akik nagy buzgalommal ápolták híveik szívében a magyar hazaszeretetet, egy lakáshivatali rendelettel, mint nem kívánatos elemeket a város területéről kiutasították.

Az egyház többi papjait is állandóan üldözték, így Kis Béla bácsfalusi evangélikus lelkész 1919. december 31-én, mint magyar papot letartóztatták s órákon át botozták. Amikor eszméletét

elveszítette, puskatussal agyba föbe verték. Egyik ütés az altestét érte, amitől sérvet kapott s rövidesen rá bele is halt.

A resicabányai ág. evangélikus egyház összes vagyonát elkobozták. Azután elrendelték a lelkésznek, hogy görögkeleti oláh processiókon résztvegyen. Miután erre hajlandó nem volt. megbotozták és börtönbe vetették.

A lupényi ev. kisegítő lelkészt is borzalmas módon ölték meg. A befagyott patak legmélyebb részén léket vertek s a teljesen meztelenre vetköztetett embert addig tartották a vízben, amíg csonttá fagyott.

Fóris András ág. evangélikus lelkészt, közvetlen a szilveszteri istentisztelet előtt a csendőrök letartóztatták, majd brutálisan megverték s utána Segesvárra a börtönbe hurcolták. Miután a börtönben napokon át koplaltatták, egyik reggel, minden kihallgatás nélkül szabadon bocsátották. Amikor Fóris visszatért otthonába, azt teljesen kifosztva találta. A csendőrök ellopták lovait, kocsiját, ellopták disznóit és baromfiait s tetejébe a földjén zöldelő gabonáját is lekaszálták. A lelkész nyomban panaszt tett a nagyszabani katonai parancsnokságnál, ahol úgy intézték el a dolgot, hogy újból lezárták, megbotozták s csak sokára bocsátották szabadon.

*

* *

Mit látott az; „Amerikai Unitárius Bizottság” Erdély százöt községében tett látogatása alkalmával?

Az oláh gyilkosságok és rablások, valamint a magyar nép vallási és kulturális elnyomatásának híre csakhamar eljutott a tengerentúli világrészekbe is s nagy visszatetszést szült min-» d'enfelé.

Amerikában az unitárius egyházak voltak az elsők, amelyek bizottságot menesztettek Erdélybe, a panaszoknak a helyszínen való kivizsgálására. Az amerikai unitárius bizottság 1920. év nyarán százöt községet látogatott meg s gondos körütekintés alapján jegyzőkönyvbe foglalta a felmerült sorozatos atrocitásokat. A köteteket kitevő jegyzőkönyvekből csak néhány pontot ragadunk ki.

— Az egyházi gyülekezeteket — mondja a jelentés — csak cenzor jelenlétében és külön engedély kikérése mellett szabad megtartani, Székelyföldön, ahol úgyszólván senki sem tud olá hul, a kérvény lefordítása és a cenzor költségeinek fedezése tekintélyes összegbe kerül.

Dicsőszentmártonban, ahol több napot töltött a bizottság, valóságos ostromállapot uralkodott a városban. Ha valaki az amerikaiakat vendégül akarta látni, erre előzetesen szabályszerűen felszerelt, oláhnyelvű folyamodványban engedélyt kellett kérnie a hatóságoktól. És megtörtént hogy pld. a sepsiszentgyörgyi kurátornak megtagadták a kérését. Az odavaló esperesnek ugyan megengedték, de házát megrakták detektívekkel. akik, mialatt a vendégeik a vacsoránál ültek, a házigazda irodáját felforgatták és kirabolták.

A kézdivásárhelyi református lelkészt kötelezte az oláh hatóság, hogy 1920. május 4-én istentiszteletet társon s meghagyták neki, hogy az ez alkalommal elmondandó beszédjét cenzúrálás végett előzőleg mutassa be.

Zoltán Sándor, homoródszentmártoni lelkészt egyik prédikációja miatt letartóztatták. Miután egy hétig Kolozsváron a börtönben ült, minden bírói ítélet nélkül szabadlábra helyezték.

Ürmösi József, homoródszentpáli lelkészt ugyancsak vádemelés nélkül letartóztatták. Négy napig ült a börtönben s utána minden indokolás nélkül hazabocsátották.

Katona Mihály sárdi lelkészt több ízben kikergették falujából. Rövidesen az amerikai bizottság megérkezte előtt is a szomszédos faluból üzték ki, ahol szintén eklézsiája volt s istentiszteletet tartott.

Abrudbányán egy időben letartóztatták a református és unitárius lelkészt, mert templomaikban nem kondultak meg a harangok, az oláh hadseregnek Budapestre való bevonulása napján

Csegezen letartóztatták Bartók András lelkészt. Az volt a bűne, hogy az oláh csendőroket nem üdvözölte köszönéssel.

Székely Kálmán, a sepsiköröspataki lelkész azért ült 65 napig a börtönben, mert egy nála napszámban dolgozó legény puskáját a parókia padlásán elrejtette. Fogságának tartama alatt egyik vasárnap a hitközség kántorát is elhurcolták s kényszerítették, hogy egy oláh vadásztár-

saságnak a kocsisa legyen. Hiába mondta, hogy a távol levő lelkészt is helyettesítenie kell a templomban, az oláhok magukkal vitték a gúnyos megjegyzéssel, hogy ezentúl mindig magyarok lesznek a kocsisaik.

Kis Sándor, kissolymosi és Orbán Lajos újszékelyi lelkészeket azért tartóztatták le, meri püspökük parancsára felekezeti iskolát akartak létesíteni.

Amíg a szerencsétlenek Segesvárott a börtönben sínylődtek, addig az oláh katonák otthonaikat felforgatták és kifosztották.

Pető Kálmán nyomáti lelkész egy ideig rendőri felügyelet alatt állott. Később négy hétrő bebörtönözték, mialatt huszonnégy órára a halottas kamrába csukták. A lelkészt a börtönben teljesen kifosztották. Odahaza pedig a csendőrök rabolták el minden holmiját. Ezalatt híveit nap-nap után botozták, mert nem akartak lelkészük ellen vallani. Miután ilyformán célt nem érhetek, minden bírói eljárás nélkül hazaengedték a magyar papot.

Sepsiszentgyörgyön június 27-én tartott összejeövetelünk után — mondja a bizottság egyik jegyzőkönyvében, — a tanítót és 3 presbiterit azzal vádolták, hogy az oláh kormány ellen izgatnak. Mindannyiukat letartóztatták és megbotozták. Hónapokig ültek a börtönben, anélkül, hogy kihallgatták volna őket.

A székelykereszturi unitárius kollégium egyik tanárát több tanítványával együtt letartóz-

tatták, megbotozták s Kolozsvárra hurcolták, ahol hónapokig a börtönben sínylődtek.

A csegezi unitárius kántort megbotozták azért, mert lakásán puskát nem találtak. Másokat azért vertek meg, mert a fegyvert átszolgáltatták.

Datk község unitárius lelkészét, Szén Mihályt egy rekviráló katonacsapat botozta meg.

Szentiványlaborfalván a tanítót botozták meg.

Alsórákoson rekvirálás közben az unitárius kántort véresre verték.

Bözödújfalun a tanító egy színdarab begyakorlásával volt elfoglalva, amikor a csendőrök a tanterembe berontottak. Úgy a tanítót, mint a szereplő leányokat megbotozták. Nyomaton 12 unitárius embert vertek véresre, mert papjuk ellen vallani nem akartak.

Szentgericén Gaál Gábor, az unitárius hitközség pénztárnokát egy oláh tiszt lelőtte. Az volt a bűne, hogy egyik katonára rá merte mondani, hogy pénztárcáját ellopta. Jóllehet a pénztárcát meg is találták a katona nadrágzsebében, a tisztnek baja még sem történt.

Bölönben egy besorozott unitárius fiúnál magyar zászlót találtak. Addig verték, amíg az a helyszínen behalt.

Alig hagyta el Erdélyt az amerikai bizottság, megindult a bosszúhadjárat azok ellen, akik az információ szerzésben közreműködtek.

Elsőnek a kolozsvári unitárius teológiai dé-

kánt fogták el. Azt a vádat emelték ellene, hogy az Erdélyben járt küldöttségeit a román kormányzat iránt ellenséges szellemben informálta és azért tartalmaz a jelentés Romániára nézve kedvezőtlen véleményt. A dékánt börtönbe zárták s három ízben is megkorbácsolták. Amikor az unitárius egyház: elöljárósága az angol és amerikai misszió útján panaszt tett, az oláh rendőrség egyszerűen letagadta brutális tettét. A dékán testén fennmaradt sérüléseket azzal magyarázták ki, hogy helyszűke miatt az unitárius dékánt egy katolikus és egy reformáus lelkésszel egy cellába zárták. Ezek azután hitelvi vitatkozásba bocsátkoztak, miközben egymásnak estek és összeverekedtek. A dékán testi sérülései tehát onnan származnak.

Nem végezhetem be az unitárius lelkészek sérelmeiről szóló fejezetet, hogy ne említsem az oláhoknak egyik legnagyobb gazságát, amelyet a köztisztelőben álló ősz unitárius püspökkel szemben elkövettek. Az evakuáló bizottság tudvalevőleg minden nagyobb városban garázdáikon dott s az volt a hivatása, hogy minél több magyar családot földönfutóvá, hontalanná tegyen.

Ez a díszes társaság Kolozsvárt azzal kezdte meg működését, hogy az unitárius egyház 85 éves püspökét, Ferenc Józsefet 599—9020 számú rendelettel püspöki székhelyéről kiutasította, Csak ismételt fellebbezéssel és hosszas utánjárással sikerült a kiutasítási rendeletet hatálytalanítani.

vitéz
Kende Kirchknopf Guszfáv
dr.

Vitéz Kende Kirchknopf Gusztávról, mint a kolozsvári ág, ev. egyház volt lelkészéről külön kell megemlékeznem.

Negyvennégy hónapot töltött a fronton, gránátzapor örületes zivatarában. Hősi magatartásáért vitézzé avatták. De a frontszolgálatánál talán még hősiesebb volt az a küzdelem, amelyet hazatérte után, kolozsvári őrhelyén folytatott. Itt nemcsak a betolakodott oláhokkal, de az örökké álnok szász fajjal szemben is, évekig tartó csatákat kellett vívnia.

Hosszú fáradságos frontszolgálat után pihenést remélt kedves hívei között, akik közel négy évig, aggodalom és reménykedés között várták lelkipásztoruk hazatértét.

Nyugodalmos napjai nem sokáig tartottak. Az őszirozsás forradalom s az ezt követő oláh megszállás, ismét csak próbára tették idegzetét.

És Kirchknopf sovén magyar lelke most sem tagadta meg magát. Amikor Károlyiék uralma alatt sok patinás magyar emberünk bedőlt a hamis lobogó alatt evező kalózkodnak, ő megőrizte tiszta ítélőképességét, hazájához való hűségét.

Kemény harcokat vívott az oláh brutalitással s a szászok álnok fondorlataival szemben. Öt évig hadakozott, de diadalra vitte fanatikus lelkének

célkitűzését: az erdélyi ág. ev. magyar egyház trikolorját.

Hogy a magyar állameszméért folytatott küzdelmét teljesen megértsük, kell hogy a kolozsvári ág. ev. egyháznak különleges helyzetét megvilágítsam.

Kirchknopf kolozsvári hívei, hét szász család kivételével, magyarok voltak s mindennek dacára, egyháza, akárcsak a többi erdélyi magyar evangélikus testvéregyházai, a közvélemény előtt emberemlékezet óta, szász egyházként szerepeltek

Ennek oka az volt, hogy az erdélyi evangélikus egyházak a fennállott szervezet értelmében a nagyszebeni szász konzistoriumnak voltak alávetve s a lelkészek felettes hatósága, a szász püspök volt.

Ezt a visszás állapotot nem szívesen túrték az evangélikus egyháznak 13 próbás magyar hívei. Törekedtek is állandóan, hogy e kellemetlen színezetű hittestvérek gyámkodásától megszabaduljanak.

De mindenkori küzdelmük meddőnek bizonyult. Az átkos osztrák politika s magyar kormányaink gerinctelensége, csak megerősítette a zöld szászokat germanizáló politikájukban.

A magyar evangélikusoknak minden kísérlete megghiúsult az úgynevezett „Ländeskirchenversammlung”-nak 1886-ban kimondott határozatán, amely hatalmas támogatói tudatában, kihívó orcátlansággal kimondotta, miszerint a szász egyházon belül „Magyar jellegű egyházat nem ismer el”.

És nem volt magyar kormány és nem volt magyar államférfi, aki a szászok hazafiatlan viselkedésével szemben tiltakozni merészelt volna

Ez a mindenkori hiperlojalitásunk is hozzájárult a magyar nemzett tragédiájához.

Az átkos októberi forradalom kitörésekor a szászok a hírhedt nemzeti tanácsba Kirchknopfot delegálták, ők maguk pedig Medgyesen gyűltek össze, ahol azutáni a Magyarországtól való elszakadást kimondották.

Hazaárulásukat csak tetézték aljas határozatuk indokolásával, amikor ország-világ előtt papírra tették azt a mérhetetlen hazug rágalmat, miszerint a magyarok évszázadokon át barbár elnyomóik voltak.

Olvasóim közül bizonyára lesznek olyanok is, akik Erdély viszonyait közelebbről nem ismerik s a szászok különleges, jobban mondva kiváltságos helyzetéről tudomást nem szerezhettek.

Az Erdély legtermékenyebb vidékein, kompakt tömegekben élő szászok ősei, tudvalevőleg II. Géza király idejében telepedtek le. Koldusszegényen érkeztek. Kutyák által vontatott kicsi szekereken hozták ide összes vagyonukat.

Királyaink bőkezűsége folytán nemcsak magán-, de mérhetetlen köztulajdonokra is szert tettek. Óriási tőkét képviselt az az erdőség egymagában, amelyből összes kulturális intézményeiket gond nélkül fenntartották.

Nagymagyarországon egyedülálló kiváltságokat élveztek, úgy közigazgatási, mint felekezeti

szempontból. Iskoláikban kizárólagosan csak németül tanítottak s a magyar nyelv elsajátítása sohasem jutott eszükbe.

A szász gimnáziumból kikerült ifjak németországi egyetemeken folytatták tanulmányaikat s amire hazatértek, a hírhedt „Schulverein” germanizáló eszméivel telítve, kezdték meg itthon nemzetellenes munkájukat.

A magyar szabadságharcok sohasem ragadták meg lelküket. Úgy Rákóczi Ferenc, mint Kossuth Lajos lobogója alatt egyetlen egy szász sem küzdött. A magyar haza képe mindig idegen volt előttük.

Politikai ideáljaik Ausztrián keresztül Németországba vezettek. Ízléstelen és merész magatartásukkal annyira mentek, hogy még Bismark, a vaskancellár is megundorodott tőlük. Félre nem érhető módon megüzente nekik, miszerint politikai stréberségüket utálatosnak s nevetségesnek tartja. Majd kioktatta őket, hogy becsüljék meg magukat hazájukban, ahol annyi kiváltságban részesülnek, amihez példát sehol e világon találni nem lehet.

A Bismarktól kapott intelemhez hasonló volt II. Vilmos császárnak, a milleniumi év idején a budai várpalotában mondott pohárköszöntője is, amelyben szabadsághőseink dicsőítése közben a magyar nemzet lovagiasságát emelte ki az itt-lakó nemzetiségekkel szemben.

A szászok a császár beszédjétől annyira megvadultak, hogy egyik brassói lapjukban a

pohárköszöntőt a pezsgő hatásával hozták összefüggésbe.

Kirchknopf a medgyesi határozat ellen semmitsem tehetett. A változott viszonyoknál fogva bele kellett törődnie. De sovén magyar lelke a határozat indokolását nem hagyta szó nélkül. A magyar nemzet ellen szórt gyalázatos rágalmat erélyes hangú tiltakozásban visszautasította

Kirchknopf felkereste Tautsot, a nagyszebeni szász; püspököt, akit bizalmas beszélgetés közben — utalva a beállott új helyzetre — a kolozsvári evangélikus magyar hívek évtizedes törekvéseinek jogosságáról akart meggyőzni.

A szász püspök taktikázott s azzal bocsátotta el a lelkészt, hogy állásfoglalásáról majd hivatalos formában fogja értesíteni.

Hetek és hónapok teltek el, de a püspöknek 'kilatásba helyezett válasza csak nem érkezett meg.

Erre Kirchknopf 1919. június havában memorandumot terjesztett a püspök elé, amelyben Erdély 81.000 magyar evangélikus hívője nevében kérte a szász egyházon belül a magyar luteránus egyház engedélyezését.

Mint történelmi tényről meg kell itt jegyezni, hogy e memorandumhoz a szászrégeni szászok egy része is csatlakozott.

A nagyszebeni szász konzisztórium nem késett soká a válasszal. A már emiitett „Landeskirchen Versammlung“-nak hozott határozatára; hivatkozva, a magyar egyház: engedélyezése iránti kérést most is visszautasította.

A szászok provokáló magatartása folytán nem maradt más kivezető út, mint hogy Erdély magyar evangélikusai, az oláhoknak 1918. évi december hó elsején, Gyulafehérváron hozott határozatára támaszkodva, önálló egyházba tömörüljenek.

Kirchknopf az e célra összehívott gyűlésen bemutatta az alakítandó egyház szervezeti szabályait, amire hívei nagy lelkesedéssel és kitörő örömmel kimondták a különválást.

Az így megalakult erdélyi magyar evangélikus egyház, amelyhez 57 egyházközség bejelentette csatlakozását, Feilits Artúr bárót világi elnökké s az egyházi zsinat megalakulásáig Kirchknopft püspöki hatáskörrel felruházott előadóvá választotta meg.

Goga Oktavián, mint az akkori oláh közoktatásügyi minisztérium kolozsvári megbízottja, a bemutatott szervezeti szabályokat jóváhagyta s az erdélyi magyar evangélikus egyház megalakításáról szóló jegyzőkönyvet tudomásul vette.

Stirbel herceg, Kolozsvár akkori prefektusa ugyancsak jóváhagyta az új egyház megalakulását s egyben hozzájárult az 1920. évi július havában összehívandó zsinat megtartásához. Az erről szóló dekrétumban Stirbel herceg Kirchknopft episzkopátnak (püspöknek) címezi.

A Kolozsvárt megtartott zsinat, amelyen 57 evangélikus magyar hitközség képviseltette magát, egyhangúlag jóváhagyta az egyház szervezeti szabályát s a megejtendő püspökválasztásit 1921 május 4-ére tűzte ki.

A püspökválasztás előtti napokban heves harcok dúltak a bukaresti politikai arénában. Az elkeseredett küzdelmek alatt Avareszkuék kerekedtek felül, akik Maniut, mint a kolozsvári Conziliium Dirigent elnökét, azonnal elmozdították helyéről.

Úgy Avareszkuék, mint Bratianuék ugyanis kezdet óta nem jó szemmel nézték a magyar evangélikusok harmonikus működését és mindenképen meg akarták akadályozni a tekintélyes egyház életrekeltését.

A kitűzött püspökválasztás előtti napon, a bukaresti oláh kormány a kolozsvári magyar evangélikus egyház végrehajtóbizottságát a további működéstől s a zsinatot a püspökválasztástól eltiltotta.

Az oláh kormánynak ez az intézkedése legelsősorban a sovénlelkű Kirchknopf ellen irányult, aki a megalakult magyar egyház püspöki méltóságára predesztinálva volt. Hogy ezt megakadályozzák, püspöki adminisztrátorként Szórády Lajos tatrangi ág. evangélikus lelkészt rendelték ki Kolozsvárra.

Hogy az oláhok gálád munkájának hátterét megértsük, tudnunk kell, ki volt az az ember, aki az oláh kormány bizalmát annyira kiérdemelte

Szórády testi-lelki jó barátja volt egy Joneszku nevű bukaresti generál inspektornak. Ez az ember a forradalom napjaiban került Oláhországba. Előzőleg pedig Budapesten, a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban miniszteri tanácsosi állást töltött be.

Ez a tolvaj oláh hónapokon keresztül úgy a magyar állampénztárból, mint a bukaresti oláh kasszából élvezett fizetést. Tehát, nálunk és Oláhországban egyidőben viselt hivatalt. Természetes hogy ez is csak egy Károlyi-féle kormány alatt történhetett meg.

Amint már említém, Joneszku Szórádynak volt a barátja. Az oláh kormány e két ember segítségével akarta az erdélyi magyar evangélikus egyház jövőjét elgáncsolni. Szerencsére, ez már nem sikerült nekik.

Az ág. evangélikus egyház ugyanis Szórády adminisztrátori minőségben való delegálását jogosnak el nem ismerte s vele, mint árulóval senki szóba nem állott.

Az így beállott lehetetlen helyzetből Ambrózy Andor báró segítette ki az egyházat. Az ő közbenjárására az oláh kormány hozzájárult ahhoz, hogy a végrehajtóbizottság előadójául Frink Lajos, aradi ág. ev. lelkész választassék meg.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy a magyar evangélikus egyház elgáncsolása csak az oláhoknak állott érdekében.

Az oláhoknál talán még veszedelmesebb ellenfelek a szászok voltak, akik százezernél több hívet vesztek a magyar egyház megszületésével.

A harcot tulajdonképpen ők indították meg s az oláhokon keresztül ők lövöldözték a mérgezett nyilakat.

Amikor látták, hogy a magyar evangélikus egyház felállítását meg nem akadályozhatják

Viléz Kende Kirchnopf Gusztáv dr.

nemtelen bosszúhadjáratot indítottak Kirchknopf Gusztáv, mint e hazafias eszme legerősebb harcosa ellen.

Először is holmi vádakát emeltek ellene s egyházi törvényszék elé idézték. Természetes, hogy Kirchknopf nem reagált az idézésekre, amire a szász egyházi bíróság 1923. évi január havában hozott ítéletével őt, az engedelmesség megtagadása címén, elmozdította állásából.

A nyomorultak elcsaptak egy magyar papot, aki már rég elrúgta őket magától s így kötelékükbe sem tartozott.

Természetes, hogy ítéletükkel nem árthattak neki. Pedig ez volt legfőbb törekvésük. Félre akarták tenni az útból. Miután pedig erre képtelenek voltak újból Bratianuékhoz fordultak segítségért.

Az oláh kormány, amely abban az időben még nemire értékelte ez álnok, gyáva fajzatnak a barátságát — hisz ők voltak Magyarországtól való elszakadásnak a lehangosabb hirdetői —, készséggel honorálta óhajukat.

Kirchknopft először is eltiltották a tanítás-tól. De miután ezzel célt nem értek, — a hívek szeretete és becsülése csak mindinkább fokozódott papjuk iránt —, egy félévig tartó, különféle embertelen hajsza után, szeptember havában, mint nem kívánatos elemet Nagyrománia területéről kiutasították.

Kirchknopfnak tehát távoznia kellett, még pedig azonnal. Nagy lelkifájdalommal búcsúzott szeretett híveitől. A válás keserű pillanatában

csak az a tudat vigasztalta, hogy hazafias munkásságának gyümölcsét: a magyar evangélikus egyház erős várát, a hitvány söpredék már szét nem rombolhatja.

Így került Kirchknopf Budapestre, ahol a hontalant nagy szeretettel fogadták.

A Budapesten kifejtett magasztos lelkipásztori működésének ecsetelése már könyvem keretén kívül esvén, a róla megírt méltató cikkem mellé pontot akartam tenni, amikor a rádió szárnyán szétrepült a lesújtó hír, amely a nagy ember váratlanul bekövetkezett halálát jelentette.

Én, aki vitéz Kende-Kirchknopf Gusztávban nemcsak a buzgó lelkipásztort, a ritka nemeslelkű embert, de főleg a fanatikus, önzetlen és minden áldozatra kész magyar hazafit tiszteltem, a lesújtó hír hallatára önkéntelenül fekiáltottam: ezt a drága embert is a szászok és az oláhok brutálitása ölte meg!

Vandálvilág Zilahon

Zilah megszállása alatt az oláhok teljes vadállati mivoltukban mutatkoztak be. Hóra-Klóskaék és Jánkuék rémuralma sem produkált nagyobb barbárságot. Zilah a megszállás idején 92%-ban magyar volt. Lakossága a legrégebbi idők óta, a fajunkat jellemző, buta lojalitással bánt a maroknyi oláhsággal. Szinte dédelgette őket. Vezetőiket megkülönböztetett figyelembe részesítette. Kaszinóban, szövetkezetekben, pénztézetekben, valamint hivatalokban előkelő pozícióba ültette. Egyszóval: keblükön melengették a kígyókat.

Annál undorítóbb volt álnok, minden emberi nemes vonást kicsúfoló viselkedésük, hogy mihelyt ők kerekedtek felül, nyomban régi jóltevőikre támadtak.

A megszállás hírére a város tanácsa elhatározta, hogy nem áll ellent a bevonuló csapatoknak, sőt a vérontás elkerülése végett úgy a nemzetőrséget, mint ai Kratochwill-féle székelv hadosztály ott tartózkodó osztagát is a város elhagyására bírja. Ez meg is történt. Csapataink 1919 évi január 14-én önként elvonultak,

A jó magyar fiuk azonban a szomszédos Cigándi községben szembetalálkoztak az oláh csapatokkal, akik elbizakodottságukban megadásra

szólították fel őket. Ebből azután egy kis próbaharc fejlődött ki, aminek az lett a vége, hogy a rumunoknak tömérdek halottja és sebesülte maradt a csataterén. A maroknyi magyar sereg elvonulása után az oláhok vad dühvel rohanták meg a védtelen várost. Először is hadisarcot vettek ki a magyar lakókra. Előbb 60 ezer, később pedig 800 ezer K-t. De nem elégedtek meg ezzel. Már az első napon megindult a rablás és fosztogatás az egész vonalon.

Az oláh bocskoros vitézek a rablásban versenyre keltek a környékről összeverődött csöcselékkel, akiknek élén a falusi pópák jártak elől jó példával. Először is valamennyi üzletet kifosztották. Naponkint szekérszámra szállították el zsákmányukat. Aki védekezni próbált, azt a saját hájkában gyilkolták le.

Amikor már a rablások és gyilkosságok elviselhetetlen mérveket öltöttek, a környéken tartózkodó nemzetőrség meglepetésszerűleg a városban termett s hősiességgel kiverte a százsorta nagyobb számban lévő oláhokat.

A csúf vereség után a megszálló csapatok parancsnoka ágyútűz alá vette Zilahot, amikor is több ház és sok emberélet esett áldozatul.

Miután pedig a nemzetőrség dicső fiai, hadifelszerelés hiányában, a várost nem védhették, a tanács kérelmére újból kivonultak.

Már messze jártak a környéken, amikor a rumunok nagy óvatossággal visszacsomolyogtak.

Az őket ért kudarcért megint csak a lakosságon töltötték ki bosszújukat. Először is három-

napi szabad rablást engedélyeztek úgy a legénységnek, mint az oltalmuk alatt álló rabló oláh csőcseléknek. (Mintha bizony ezek engedély nélkül nem raboltak volna.)

Szomorú napok következtek erre Zilah szegény magyarjaira. A vad hordák fényes nappal betörték a magánlakásokba és irtózatot pusztítottak véghez mindenfelé. Rabolt a csőcselék, raboltak a bakák és velük együtt rabolt a dicső oláh hadsereg tisztikara is.

A város utcáin a rablott holmikkból valóságos hegyek keletkeztek. Közöttük járt-kelt a tisztikar és vizslaszemekkel válogatott a neki tetsző értékek között.

A harmadik nap elteltével minden egyes úri hajlék a jeruzsálemi pusztulás képét mutatta.

De a brigantik korántsem elégedtek meg a zsákmányukkal. Megszállták a város külterületén fekvő szállók pincéit és napokon át szállították az ott talált borkészleteket. A pincerablásokat egy oláh főesperes rendezte.

Azokat a szállótulajdonosokat, akik pincéjüket őrizni merészelték (köztük Plósz Gyula áll. iskolai igazgatót is), ott a helyszínén lelőtték.

E naptól kezdve józan oláh embert látni nem lehetett. Úgy a tiszték, mint a legénység veder-számra hordatták a bort a lakásokra. A tivornya leírhatatlan mérveket öltött. A részeg tömeg azután berontott az úri családok hajlékaiba és vadállati erőszakosságokat vitt véghez. Az oláh hadvezetés a nemzetőrségtől elszenvedett vereségért elsősorban a városi és megyei tisztikart okolta

amiért is Török alispánt, Tarpály főszolgabíró, Sólomos L. polgármestert, Balássy főmérnököt és dr. Csikyt börtönbe vetette. Brand szolgabíró. Zombory végrehajtót és több más úriembert pedig az utcán lefogták s valamennyiüket a helyszínen megbotozták.

A vadállati kegyetlenkedések elől a legtöbb tisztviselő menekülni igyekezett Zilahról. A városi tanács tagjai közül csak dr. Benkő Géza tisztifőügyésznek volt merészsége a helyén megmaradni.

Ilyen körülmények között a hivatalok ügyvitele teljesen megbénult. Jonescu oláh térparancsnok erre megjelent a városházán s Benkőt kutya - korbáccsal fenyegetve, a polgármesteri állás válalására kényszerítette.

Benkő, a város érdekeit szem előtt tartva, elfogadta a reá erőszakolt hivatalt. Nagyban bízott ugyanis, hogy a városban tartózkodó Páthé francia generális, több más magasállású tisztársával segítségére leend, a békés állapot helyreállításában.

Hivatalát átvéve, egy Pathéhoz intézett memorandumában részletesen kifejtette azokat a módokat, amelyekkel a polgárság rendjét és nyugalma biztosítani lehetne. A memorandumot követte egy másik és egy harmadik felterjesztés is. De válasz egyikre sem érkezett. A rablások és fosztogatások ezután is napirenden voltak.

Hetek teltek el, amikor a városparancsnok Benkőt Trousson francia ezredeshez elővezette. Az oláh városparancsnok, hatalma tudatában,

már útközben figyelmeztette a polgármestert, hogy vigyázzon minden szavára, mert különben pórul fog járni.

Trousseau ezredes hidegen fogadta Benkőt. Egy szava sem volt hozzá. Ellenben nagy figyelemmel és látható részvétellel hallgatta dr. Szuciu Jánosnét, egy szenvedélyes vad oláh asszonyt, aki azzal a panasszal állott elő, hogy a rájuk tört magyar nemzetörség nagy károkat okozott lakásában.

A francia ezredes az oláh asszony minden szavát jegyzőkönyvbe foglalta. Ezt követőleg a polgármestert hallgatta ki. Benkő, bízván az oly sokszor hánytorgatott francia gavallériában, leplezetlen nyíltsággal előadta a városban uralkodó szomorú állapotokat. Az ezredes azonban közönyösen hallgatta végig az oláh atrocitásokról szóló jelentést és megtúrta, hogy a társaságában lévő oláh tiszték a polgármester előadását minduntalan „hazudik” közbekiáltással zavarják.

Amikor Benkő beszédét befejezte, Trousson ezredes karonfogta a térparancsnokot s Szuciu né lakására indult, hogy az állítólagos rombolásokról személyesen is meggyőződjék. De a magyar családok kifosztott hajlékai nem érdekelték őt.

Az ezredes eltávozása után a visszamaradt oláh tiszték közrefogták Benkőt s körülhurcolták a város utcáin. Amikor már besötétedett, a gyáva himpellérek megrohanták a védtelen embert s ki ökölrel, ki bottal ütni, verni kezdték.

A polgármester vértől elborítva, végigterült a földön. A banditák egyike-másika még akkor is

bántalmazta. Sarkantyús csizmáikkal fejét több helyen behasították.

Ezek után a félig halott polgármestert a közeli tanítóképző intézet helyiségébe vonszolták ahol egy altiszti szobába lökték. A szomszédos tleremben egy szakasz baka volt elszállásolva. Ezek ittás állapotukban oly örületes ordítást vittek véghez, amellyel talán még a halottat is feltámasztották volna. Benkő azonban csak másnap tért magához.

Estefelé a lárma hirtelen félbeszakadt. Valami Anea nevű hadnagy lépett a legénységi szobába. Benkő tisztán hallotta a tiszt minden szavát.

Zilahon már csak egyetlen egy ember van aki inem akarja, hogy a város a mienk legyen. Itt fekszik a szomszédos szobában. Meg kell boszszulni őt. Menjetek lakására s öljétek meg nejét gyermekével együtt.

A katonák eltávoztak. Benkő egész testében reszketni kezdett.

Nem telt el egy fél óra s az oláh bakák viszatértek. Erős, dörgő hangon tették meg jelentésüket:

— A parancsot teljesítettük. A hullákat elhoztuk. Mit csináljunk velük?

— Dobjátok oda a hátsó kamrába — felelt Anea. Most pedig — szólt — rajta a sor. Neki sem szabad életben maradnia.

— Újból elhangzottak a vezényszavak:

— Fegyvert dum-dum golyóra tölts, vállra indulj!

A bakák néhány lépést tettek előre. Amire az ajtóig értek, Anea megállította őket.

— Nem érdemli meg ez a kutya magyar a golyót. Holnap reggelre készítsetek kötelet s akasszátok fel a hitványt.

— Igenis, — válaszolták a bakák.

Néhány perc múlva két baka lépett be Benkő szobájába. Az egyik közülük az ágy végéhez támasztotta szuronyos puskáját. A másik valami madzagféléből hurkot készített, miközben társához fordulva így szólt:

— Sajnálom ezt a szegény embert. De mit csináljak? A hadnagy úr azt mondta, hogy meg kell tenni Nagyromániáért.

Benkő közel állott a tébolyhoz. Nem a haláltól félt, de az a tudat, hogy a családját is megölték, teljesen megőrijtette lelkét, ő sem kívánt tovább élni. Viszont azonban irtózott a bitófától.

Kis idő multával az örök eltávoztak a szobából. A fegyver az ágy szélén maradt. A szerencsétlen ember minden csepp erejét összeszedve feltápászkodott fekvő helyén. A fegyvert magához emelve, nagy nehezen felnyitotta závarzatát. A puska csövét fejének irányítva, elcsettintette a ravaszt. Hogy, hogy nem, a fegyver nem sült el. Lehet, hogy nem volt megtöltve, avagy izgatottságában nem jól kezelte.

Benkőt azonban az öngyilkosság gondolata nem engedte nyugodni. Mindenkép meg akart válni- életétől. A puska szuronyát hirtelenül lerántva, kétszer beledöfte meztelen mellébe.

E pillanatban visszatért az őr. A szerencsétlen ember sebeiből vastag sugarakban ömlött a vér. Csak annyit tudott még mondani:

— Gazemberek nem fogtok felakasztani. Én már végeztem magammal.

Benkő a nagy vérvesztés következtében elveszítette eszméletét.

Hosszú idő telt el, amíg újból magához tért. Az első percben víziókat vélt látni. Nem akart hinni szemeinek. Neje és gyermeke az ágya mellett virrasztott. Tehát nem ölték meg őket. A gazemberek csak lelki kínzásra eszelték ki a pokoli játékot.

Nemsokára megérkezett az orvos is. Benkő elhaló hangon kérlelni kezdé:

— Ne vigyenek el. Engedjék meg, hogy itt haljak meg családom mellett!

De a banditáknak örömük telt a kínzásban. Reggelre már Zsibóra s onnan Désre szállították a hadbírótság börtönébe.

A kannibálok azonban nem érték el céljukat. Megtörtént a csodával határos dolog: Benkő életben maradt.

Néhány hét múlva, amikor már lábra állhattott, a hadbírótság elé hurcolták. Egész sereg tanút vonultattak fel ellene. De terhelően egyik sem tudott vallani. Erre az ügyész visszavonta a vádat. A bíróság azonban most sem engedte szabadon, hanem visszakisértette börtönébe, ahol még hat hétig raboskodott.

Ez idő alatt az oláh banditák elrekvirálták

Benkő zilahi fényesen berendezett lakását. Hat oláh tiszt helyezkedett el benne, mindegyik bocsoros szolgáját hozva magával. Mondani sem kell, hogy ez idő alatt a szekrények teljesen kiürültek s minden értékes holmi eltűnt a szobákból.

Amire Benkő visszatért Zilahra, otthonát siralmas állapotban találta. Az oláhok azonban gondoskodtak róla, hogy ne sokat töprengjen szomorú sorsa felett. Rövidesen kézbesítették neki a rendőrség végzését, amellyel szülővárosából kiutasították.

Másnap már a menekültek vonatán ült családjával együtt. Mindnyájan szívszorongva várták az elindulást, amikor a rendőrség egyik kopója megjelent a fülkében.

A menekültek között általános rémület támadt. Félelmük nem volt alaptalan.

— A vonat nem indulhat el addig, amíg a rendőrséggel szemben fennálló tartozását ki nem egyenlíti, monda a becstelen alak.

Ezzel egy kiállított blankettát tett le Benkő elé aláírás végett, mely írás arról szólt, hogy 500 leit önként ajánlott fel rendőrségi jótékony intézményre.

A vagyonából teljesen kifosztott ember szemében könny csillant meg. Alig néhány lei volt az összes vagyona.

Útitársai azonban hamar összerakták a pénzt. Benkő aláírta a nyilatkozatot, amire az oláh gazember a kizsartolt összeggel odébb állott.

A vonat elindult.

Benkő kálváriája csak egy epizódja annak a sok gagszágnak, amelyet az oláhok Zilahon, francia magasrangú tiszték asszisztálása mellett elkövettek. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy az oláhok méltók a franciák barátságára s ezek viszont büszkék lehetnek dicső szövetségésükre.

Egymásra találtak!

Kultúregyesületeink elrablása

Az oláhok rablási vágya egyik napról a másikra számtani haladványok mértékében növekedett. A magyar magánbirtokok elkommunizálása után rátették kezüket az iskolára s ezzel egyidőben a kulturegyesületekre is.

A legnagyobb gazság, amit valaha elkövettek, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, röviden mondva, az EMKE-nek az elrablása volt. Nem is annyira a nagy kultúrintézmény, mint annak horribilis vagyona csábította őket a gazságra.

Először is a többmillió értékű Kun Kocsárd gróf alapítványát képező algyógyi terjedelmes birtokot — amelynek jövedelméből az ország-szerte ismert, székely földművesiskolát tartották fenn — sajátították ki. Elrabolták azután az egyesület többi birtokait is, amelyek mind jótékony emberek alapítványai voltak s iskolai célokat, főleg óvodák fenntartását célozták. Hatalmukba kerítették 19 népiskolai épületet és az egyesület tulajdonát képező 257 könyvtárat, amelyekben 300 ezer kötet volt elhelyezve.

Sepsiszentgyörgyön eltulajdonították a magyar közönség, pénzintézetek, egyházak és községek áldozatkészségéből alapított árvaházat s azt a hatalmas vagyonnal együtt átadták Nagysze-

benben néhány kifestett arcú oláh fáta által alapított hadi árvaháznak. A rablók arra hivatkoztak hogy Nagyromániának minden árvája az oláh királyné oltalma és felügyelete alatt áll s aki ezt nem respektálja, az felségsértést követ el.

A magyar árvaház vezetősége tiltakozott a rablás ellen, de a prefekt szigorú büntetés terhe alatt megtiltotta a felebbezésnek Bukarestbe való elküldését.

Felháborító rablást követtek el az oláhok Resicabányán is, ahol az evangélikus nőegylet napközi otthonát felosztották és minden vagyonát elrabolták.

Így fosztottak meg közel száz szegényt, leginkább bányászszülők gyermekét a jótékony egyelet áldásaitól. Felosztották továbbá a resicabányai Keresztény Leányegyletet, a keresztény cserkésze sapatot is.

Áldozatul esett az oláh rablóknak a Beszterce Naszód megyei magyar nőegyesület is. Vagyonát az oláh nőegyletnek adományozták.

Hatalmukba kerítették továbbá a kolozsvári esgyetem Menza Akadémiáját. melynek vagyona szintén társadalmi utón jött létre.

Elrabolták a kolozsvári Tanítók Házát, amely a tanítók Eötvös-alapjából létesült.

Elvették a kolozsvári „Siketnémák és Vakok” intézetét, továbbá az Erdélvrészi Női Iparegylet iskoláját és feloszlatták a Gróf Bethlen Györgyné elnöklte alatt állott nőegyletét is.

Betiltották a kolozsvári országszerte hires

zeneiskolát. Természetes, hogy az intézet gazdag felszerelését és kottagyűjteményét elrabolták. Elvették Brassóban az 50 év óta fennállott magyar dalegyesület díszes hajlékát; a Csíkszeredán 31 év óta működő dal- és zeneegyesületet pedig betiltották.

Betiltották a régi aradi Atlétikai Club működését s elrabolták Besztercén a magyarság által létesített „Besztercei Kör” című magyar kaszinónak díszes épületét egész felszerelésével együtt stb. stb.

Amint látjuk, se szeri se száma nincs az oláh gaztetteknek, amiért majd rövidesen számolniuk kell Isten és ember előtt. A kegyetlen leszámolásnál mi is ott leszünk !!!

**A Maderspach-család
kálváriája**

Etörténelmi nevezetességű családnak a bölcsőjét Tirolban ringatták. Eredeti neve a családnak Maderpacher volt. A család magyar őse, Maderspach Leonhard a 18-ik század elején mint bányamester került át hozzánk Rézbányára. Maderspach Leonhardnak fia János mint oravicai bányatiszt már közismert pozíciót töltött be s hazafias magatartásával általános tiszteletet vívott ki magának a Délvidéken.

Utóbbinak két fia közül Károly, gépészmérnök lett, nagy hámortulajdonos Ruszkabányán Ferenc pedig a szabadságharc mozgalma alatt mint őrnagy a fehértemplomi helyőrségnél teljesített szolgálatot, amelynek Dreihan ezredes volt a parancsnoka. Ez az osztrák szoldateszka a szabadságharc kitörésekor, a védőőrség összes hadifelszereléseit a szerb betörő bandáknak szolgáltatta ki.

Ez árulás után Maderspach Ferenc a csapatok élére állott s csodálatos leleményességgel csakhamar újból felfegyverezte katonáit.

Így felkészülve, most már alezredesi minőségben széjjel verte a Fehértemplomot támadó Bobolics szerb vezérnek 6000 főből álló seregét.

A fényes győzelem után a Palánkán táborozó szerbeket támadta meg, s miután ezeket is meg-

futamította, Versec felszabadítására sietett. Már a város előtt állott a honvédsereg, amikor a hős vezért hirtelen rosszullet fogta el.

Hiábavaló volt minden orvosi segély és a leggondosabb ápolás is, az alezredest megmen-teni nem lehetett. Néhány órányi szenvedés után csapatjainak legnagyobb bánatára meghalt.

Amíg Maderspach Ferenc az ország függetlenségeért a harctéren küzdött, Károly fivére hámorját bocsátotta rendelkezésre a Hazának s hasznos szolgálatokat tett a honvéd seregeknek

A szabadságharc lezajlása után Maderspach Károlynak a ruszskabányai kúriája állandó menedékhelye lett az emigráló honvéd-harcosoknak Bem apó és Kmetty tábornok menekülésük közben szintén itt pihentek meg.

Miután Maderspach Károly maga is bujdosni volt kénytelen, távolléte alatt neje, az aradi születésű Buchwald Franciska, igaz magyar vendég-szeretettel gondoskodott a hajlékában meghúzódozó s az osztrákok által üldözött magyarokról

A bátorlelkű úrinő hazafias érzelmeiről csak hamar Hainau pribékjei is tudomást szereztek, amire Gröber, a Ruszskabánya ellen felvonuló osztrák csapatoknak parancsnoka, Maderspach Károlynét elfogatta s egy, a község mellett elterülő dombon, száz meg száz báméskodó ember szemeláttára megvesszőztette.

Amikor férje a gyalázatos merényletről értesült, elkeseredésében egy pisztolylövéssel véget vetett életének.

Ennek a dicső emlékű nagyasszonynak méltó

unokája, Maderspach Viktor, akinek nevét és szereplését felesleges ismertetnem, Nyugatmagyarországon karddal a kezében szerzett hervadhatlan érdemeket, most pedig hazafias bátor tollával küzd Nagy-Magyarországért.

Maderspach Viktor Petrozsényből, mint szűkebbkörű hazájából volt kénytelen menekülni s Szegednél vergődött át Csonka-Magyarországba

Koldusszegényen érkezett ide. Talán fillérnyi érték sem volt a zsebében. Pedig odahaza sok ezer hold földet és erdőséget, néhány fűrészmalomot, valamint gazdag mészégető telepeket hagyott hátra. Rengeteg havasain több száz darab válogatott jószága legelészett. És ezt az óriási vagyont mind otthagyta zokszó nélkül, mert hazafias lelke az oláh zsarnokságot s a magyar rabságot elviselni nem tudta.

Menekülése Erdélyből tömérdek viszontagsággal s még több életveszéllyel járt. Az erről írt könyve érdekesség szempontjából még a legizgalmasabb regényt is felülmúlja.

Az oláhok már két évig bitorolták Erdély földjét. Hadsereggel, zsandárokkal s a rendőrök egész légiójával őriztették zsákmányukat. S mind ezek dacára sem érezték magukat biztonságban. Állandóan rettegték. Reggeltől estig a hideg rázta őket. Félelmüket Maderspach Viktor is fokozta kinek rettenthetlen bátorságát még 1916-ban az oláhok első betörése idején saját bőrükön alaposan kitapasztalták. A milliárdos vagyonnak ura útjukban állott. Szabadulni akartak tőle minden áron. Alkalmat kerestek tehát, hogy beléköthes-

senek. S miután egyenes úton nem férkőzhetek hozzá, álnok ravaszságukkal próbálták itörbe csalni.

Egy májusi nap estéjén két idegen alak állított be Maderspach édesanyja villájába. Az egyik magyar vezérkari alezredesnek, a másik huszár főhadnagynak mutatkozott be. A magyar kormánytól vett bizalmas utasításukra hivatkozva Maderspach Viktorral, mint volt huszárkapitánnyal óhajtottak tárgyalni.

A ház úrnője vacsorára hívta meg őket azzal, hogy arra az időre fia is megérkezik.

Elkövetkezett a vacsora ideje, amelyen a 76 éves háziasszonyon kívül János és Viktor fia is részt vett.

A társaság étkezés közben közömbös dolgokról beszélgetett. Csak Maderspach Viktor tartotta szemmel az idegeneket, akinek nyomban feltűnt hogy az állítólagos vezérkari tisztek a kés és a villa szerepét következetesen összetévesztik. Meglátszott rajtuk, hogy úri asztalnál még sohasem ültek. Élénk megfigyelése gyanút ébresztett benne amiért is nagyon óvatos álláspontra helyezkedett velük szemben.

Vacsora után a férfitársaság a dohányzóba vonult, amire az alezredes előhozakodott küldetésének céljával.

Nagy titkolódzások között elmondotta, hogy a magyar kormány bizonyos stratégiai pontokat meg akar szállni, amikor is néhány hídnak a felrobbantása válik szükségessé. Erre a célra 15 kiogramm dinamitnak a kiszolgáltatását kérte.

Maderspach a kiváló mérnök, aki a háború alatt a fronton nem egy robbantást vitt véghez azonnal tisztában volt a helyzettel. Dinamittal nem szokás hidakat robbantani. Nyomban átlátta, hogy ily ötlet csak egy oláh agentprovokátor bárgyú fejében születhetett meg.

Maderspach erre kereken kijelentette, hogy ő mindenféle irredenta mozgalomtól távol áll s mint békés polgár tisztán csak gazdaságának akar élni. Egyben kérte őket, ne zaklassák őt ily kalandos tervekkel, mert különben kénytelen volna őket kiutasítani.

Az oláh spiclik azonban nem adták be derekukat. Erősen kitartottak magyar mivoltuk mellett, miközben heves szóváltás fejlődött ki közöttük.

Maderspach Viktor állandóan figyelte gyanús vendégeit, akik kezükkel folyton hátsó zsebük felé kapkodtak. Revolverüket tapogatták.

A két Maderspach teljesen fegyvertelenül állott velük szemben. A helyzet hamar kritikussá vált. Az alezredes Maderspach Jánost, a főhadnagy ennek bátyját, Viktort szorongatta.

Egyszer csak lövések dördültek el a szobában. Mindkét idegen elsütötte Frommer-pisztolyát. Az alezredes golyója Maderspach János testébe fúródott. A főhadnagy lövése Viktor vállát súrolta.

Egy kívülről jött lövés az alezredest sebesítette meg, aki erre nyomban kereket oldott.

Az álfőhadnagy azonban a szobában rekedt. Maderspach Viktor hatalmas ökle egy csapásra

leterítette. Egy-két percig tartó dulakodás után a bandita kettétört nyakcsigolyával, élettelenül hevert a szőnyegen.

Maderspach Viktor, miután magához vette támadója forgópisztolyát, szintén elrohant, hogy az eseményekről otthon maradt nejét értesítse.

Hazaérve, eszébe jutott megsebesült fivére akinek elszállításáról gondoskodni akart. Nyomban visszasietett a csata színhelyére.

A szobába érve, édesanyja e szavakkal fogadta: fiam, a villa megvan szállva oláh katonákkal. Menekülj, minden perc drága!

Maderspach elrohant, de még tisztán hallotta édesanyja intelmét: — Viktor, ne add olcsón életedet!

Maderspach gyors távozása közben már a folyosó ablakából észrevette, hogy az udvar telve van fegyveres emberekkel. Nem maradt ideje tépelődni. Revolverét előrántva, a katonák közül kettőt leterített. A többi elmenekült.

Erre az egyik halott katona Manlicher-fegyverét felemelve, nekivágott a rengeteg havasoknak.

Maderspach Viktor távozása után János öcsé súlyos sebével szintén elvánszorgott. Egy jó ismerőse házában keresett menedéket. Az oláhok azonban felfedezték rejtekét s leírhatatlan brutalitással börtönből börtönbe hurcolták, míg végre Kolozsvárott közönséges rablógyilkosok közé lökték.

Ugyanaznap éjjel Maderspach édesanyja is

oláh kézre került. Egy százados néhány fegyveres baka kíséretében rontott be a szobájába,

— Kit keresnek? — kérde őket bátran a ház úrnője.

A százados felelet helyett kétszer arculütötte a tisztos matrónát.

Maderspachné elszédült s mikor magához tért, lesújtó pillantással végigmérte támadóját s csodálatos energiával odaszólt:

— Látom, hogy oláhokkal van dolgom!

Hogy ezek a pribékek azután mit műveltek vele, azt leinti nem lehet.

Amikor néhány hónap multával, gróf Majláth erdélyi püspök közbenjárása folytán, kiszabadult a börtönből, teste még mindig az elszenvedett bántalmazások nyomait viselte.

A derék magyar úrinő a borzalmas brutálisokat nem sokáig élte túl. A folytonos ütlegelelésektől támadt rákbaja csakhamar kioltotta nemes életét.

A tisztos matróna elfogatásával egyidejűleg Maderspach Viktor nejét is letartóztatták.

Ő is a legrosszabbra volt elkészülve. A belépő brigantik zajára két kis gyermeke sírásra fakadt. Az anya könyörgött az oláhoknak, hogy ne válasszák el tőle az apróságokat.

— Dögöljenek meg, — volt a műveit oláh tisztos felelete.

Amikor Maderspachné néhány napi fogsága után hazakerült, villáját teljesen kifosztva találta. Minden érték, ruha, butor és élelmiszer el-

tűnt a lakásáról. Még a csecsemő kocsját is elrabolták.

Ezekután az úri hajlékba a nyomor és nélkülözés költözött be. Maderspach Viktorné a kétségbeejtő helyzetben kénytelen volt egy oláh marhakereskedő ajánlatát elfogadni, aki 44 darab marhát potom áron megvásárolt tőle.

Az eladást követő éjjelen bekormozott arcú rablók törtek be a villába. Mindegyik zsvány lövésre emelt revolverrel lépett be Maderspachné szobájába.

— Hol van a marhák ára? — kérde a brigantik vezére, aki nem volt más, mint Todorescu, a dicső oláh rendőrség főnöke.

Nem volt mit tenni. A pénzt át kellett szolgáltatni a banditáknak.

Rövid idő multával az egész Maderspach-vagyon az oláhok kezére került. Épúgy, mint a többi erdélyi véreink birtokai. És ezt a nyílt rablást nevezik Genfben Románia belső politikájának.

Azt kérdem tőled, kedves magyarom, fogsz-e már végre te is valamit tanulni az oláhok politikájából?

Lélekrablás oláh kultúr- politikával

A mikor drága Erdélyünk tragikus sorsán tünődöm, egy kesernyésen vigasztaló momentummal nyugtatom meg sajtó magyar lelkemet. Megérdemeltük sorsunkat! Vezető politikusaink szinte versenyre keltek az oláhok cirógatásában. Nobilis nép vagyunk, szépen kell bánni velük, mondogatták szüntelenül Csak úgy nyerhetjük meg bizalmukat és ragaszkodásukat, ha keblünkre öleljük őket. És melengettük őket keblünkön 1867. óta szüntelenül amíg kést nem szúrtak hátulról belénk.

Nem volt az a zsíros állás és jövedelem, a melyből ne juttattunk volna nekik.

És hogy a kocka megfordult s hitvány áru-lásuk folytán ők kerekedtek felül, kézzelfoghatólag éreztetik hálájukat kintrekedt székely testvéreinkkel szemben. Először is tízezrivel irtották ki fajunk legjobbjait s miután az életbenmaradtakat vagyonukból teljesen kifosztották, az iskolákra vetették magukat, hogy az ártatlan gyermekseregek között lélekrablással ritkítsák sorainkat.

Köztudomású dolog, hogy Erdélyben a magyar uralom alatt háromféle elemi iskola állott fenn. Állami, községi s felekezeti. Majdnem minden oláh egyháznak megvolt a maga felekezeti

iskolája. Tanítója pedig, a legminimálisabb pedagógiai tudása dacára, fizetésének nagyobb részét a magyar államtól kapta. Kevés intelligenciájú, együgyű fráterek voltak ezek a dászkálok, akik az állam nyelvét csak törve beszéltek. Nem csoda. Legtöbben oklevelüket az oláh tanítóképzőben nyerték el, a hol a tanárok maguk sem igen bírták a magyar szót.

Ezzel szemben, hogy viselkedik most az oláh kormány a székelyföldi magyar iskolákkal?

Nem akarom untatni kedves olvasóimat száraz statisztikai adatokkal. Elég, ha megemlítem hogy Csik, Háromszék, Udvarhely és Marostorda vármegyében legfeljebb csak mutatóba akadt egy-egy oláh ember. E vármegyék magyar községeiben is megszüntették a magyar iskolákat Helyettük az elrabolt iskolaépületben oláh tan nyelvű állami iskolákat állítottak fel. Tették ezt annak dacára, hogy elfogadták a párisi 1919. december 9-én kelt kisebbségi egyezményt, amelynek 10.-ik cikke és annak első bekezdése így hangzik:

„Olyan városokban és kerületekben, ahol nem román nyelvű román állampolgárok jelentékeny arányban laknak, a román kormány a közoktatás terén megfelelő könnyítéseket tesz avégből, hogy ily román állampolgárok gyermekeit az elemi iskolákban saját anyanyelvükön taníttassák.

Ezt az egyezményt pedig olyképp tartják be hogy e szintiszta magyar községekbe regátbeli (oláh királyságbeli) dászkálokat importáltak be

dupla fizetéssel, akiknek képzettségi és műveltségi fokához képest egy magyar kondás egyetemi tanárszámba mehetne.

Ez a tanítónak csúfolt alak, aki gyakran saját anyanyelvén sem tud írni és olvasni — magyarul természetesen egy kukkot sem tud — káromkodik és szitkozódik a tanteremben. Hogy idejét valahogy eltöltse, véresre veri a reá bízott gyermekeket affeletti bosszúságában, hogy nyakatekert nyelvezetét közülök senki meg nem érti.

Csak egy esetet említek fel. Csikjenőfalván például, egy Trátiu Klemens nevű oláh bocskoros dászkal boldogítja székely véreinket. Ez a hóhérlégény a tanítás első napján huszonnégy ártatlan növendéket vert véresre, akik azután súlyos sebekkel borítva, heteken át nyomták az ágyat.

Ugyanilyen a helyzet a magasabb fokozatú iskolákban is. Megszüntették, illetve elrabolták összes polgári és kereskedelmi iskoláinkat, valamint a tanítóképzőket és gimnáziumokat is.

Csíkszeredán, ebben a tipikus székely városban ugyancsak megszüntették a magyar polgári leányiskolánkat s helyébe egy oláh intézetet szerveztek. Igazgatónőnek egy Halota nevű regátbeli oláh fatát (leányzó) tettek meg, aki — akárcsak többi kollegái — egy szót sem tud magyarul. Ezek a díszes alakok érdekes módon akarják növendékeikkel az oláh szót megkedveltetni. Szégyentáblákat csináltattak s amely leány akár szünetben, akár az utcán magyarul mer társalogni, nyakába akasztanak egyet. Így azután ren-

desen minden tanuló szégyentáblával jár-
kel az utcákon;

Hogy pedig a magyar növendékeknek módjuk ne legyen anyanyelvüket ápolni, az oláh kormány az egykori magyar tanintézeteknek kincseket érő könyvtárait elrabolta s halomra rakva elégette.

Felejthetetlen Benedek Elek apónk, akinek oroszlánrésze volt a magyar könyvtárak megírása és megválogatásában, nem nézhette el szó nélkül e barbár vandalizmust s 1925. december 20-án kisbaconi kúriájából a következő nyílt levelet intézte Angelescu oláh közoktatásügyi miniszteréhez:

KARÁCSONYI LEVÉL.

A szeretet ünnepének nagy hetében, a megviseltlelkű alattvaló alázatosságával indítom útnak kérésemet: add vissza könyveinket, Angelescu! Te, kegyelmes úr! Bizonytal már el is felejtetted, hogy Erdély összes magyar iskoláinak könyvszekrényeit kiürítetted, magyar és idegen íróknak, halottaknak és élőknek a könyveit számlálatlanul, olvasatlanul halomba hányattad. S vajon mi történt velük? Oh miniszter úr, ha még nem égették el Vörösmarthit, Petőfit, Aranyt, Jókait, Mikszáthot s a többieket add vissza gyermekeinknek!

Talán nem rontom meg ünnepedet, ó miniszter úr, ha röviden elmondom e kiürített könyvszekrények történetét. Ennekelőtte 25 esztendővel az akkori magyar kultuszminiszternek

igen szép gondolata támadt: hozzáértő emberekkel végigbíraltatja az összes ifjúsági könyveket. Jegyzékbe szedeti a minden tekintetben kifogásatlanokat, ezeket a behatási díjakból minden állami iskolában megvásároltatja. Egy 12 tagú, elemi, középiskolai, egyetemi tanárokból és írókból szervezett bizottság s vagy 50 külső tag olvasta és bírálta meg nagy alapos-sággal a könyveket. S merem mondani, miniszter úr, széles e világon oly válogatott könyvtára nem volt egy iskolának sem, mint a magyarnak. E könyveknek a megválogatásában a legszigorúbb irodalmi és pedagógiai szempontok vezéreltek minket. Magam is tagja voltam e bizottságnak. Kérlelhetetlenül visszadobtunk minden olyan könyvet, mely bármelyik nemzetiségre, vagy felekezetre sértőt tartalmazott. Világosan emlékszem, hogy nem engedtük be a könyvtárakba egyik népszerű ifjúsági írónknak azt a könyvét, melyben az árvaház román növendéke a magyar növendékek gúnytárgya volt. Világosan emlékszem, hogyne emlékezném hiszen én voltam az, aki Alexics György állal, szolgálai módon magyarra fordított román népmeséket valósággal újra írta, igen újra írta. Mert én, ó miniszter úr, így gondolkoztam: ha már népmese, legyen népmese. Legyen az úgy elmesélve, hogy aki elolvassa, hallani vélje a mesemondó népet. Nem nem, én nem sajnáltam a román néptől, hogy mint igazi mesemondó lépje által a magyar házak küszöbét. S lám, lám, te kegyelmes úr

még a saját néped meséihez sem voltál kegyes: a magyar könyvekkel együtt dobtad prédául az egereknek!

A te oktalan iskolapolitikádtól való el-el-szörnyülködésemben ó kegyelmes úr, nem egyszer akartam elkiáltani magamat: van-e ebben az országban pedagógus?! De lecsendesítettem magamat mindannyiszor, mert éreztem, hogy könnyen félreérthetnék, sértőnek találhatnák az elkiáltásomat. Nem ismerem Románia pedagógusait. De bizonyos vagyok abban, hogy annak az országnak, amelynek van egy Jorga Miklósa, egy Goga Oktaviánja, bizonyítva van egy Pesztalozzija is, aki végre nagyol kiált akkorát, hogy ég és föld megzendül és megrendül belé s megállít lelketelő, kultúrát romboló iskolapolitikádban téged, oh kegyelmes úr!

Ez az idő elkövetkezik, mert el kell következnie, mert nem szabad, hogy világtudattá legyen: kerek e földön sehol oly tudatlan nemzedék nem kerül ki az iskolából, mint ez idő szerint az erdélyi magyar iskoláknak csúfolt kinzókamrákból. Lehetetlenségnek tartom, hogy a Jorgák, a Gogák, a Koszta-Foru sokáig túrják azt a vandalizmust, mely könyveket, világszerte elismert költőknek könyveit, makula papirosként dobáljon halomba, sőt amint hallom tűzgyújtónak is használjon! Hogy az oktatás és nevelés minisztere a világ szégyenpadjára hurcolja a saját népét. Íme, egy nép, melynek minisztere számúzi az iskolából Amicisz világhírű könyvét, a Szívet. Számúzi a Robinzont

és a többit és a többit. Miért? miért? Mert magyar földbe átültetődtek!

Ki hallott példát arra, ó kegyelmes úr, hogy a közoktatás minisztere kösse meg a művelődés kerekét? Ki hallott példát arra, hogy a közoktatás minisztere tudatlanságba s az ezzel járó elvadultságba züllesszen milliókat, kiszámíthatatlan kárt okozván annak a népnek is amelynek véréből való vér ő? Minden könyvét ismerem a meggondolatlanul, a kegyetlenül kiűritett könyvtáraknak. Egyetlen egy sincs közöttük a nekünk, magyaroknak új hazát bántó egyetlen egy sincs faji és felekezeti gyűlölködést szító. Olvasta-e valamelyik román kulturpolitikus, valamelyik román pedagógus e könyveket, mielőtt halálra ítéltetének? Vagy elég volt a halálos ítéletre, hogy magyarul vannak megírva? Vagy elég volt valamennyinek az elkobzására, hogy köztük történeti könyvek is valának? Lehet-e egy 1000 éves nemzetnek a történetét meg nem törtéنتté tenni? Nem és nem! Hiábavaló, oktalan, az egész országot szegyenbe borító vállalkozás ez, ó kegyelmes úr!

Vége felé közeledvén karácsonyi levelém eszembe jut, hogy 1916. őszén három román katona végigjárta falusi házam szobait. Egyik katonának a szeme megakadt egy szép bőrkötésű könyvemen. Kivette a könyvszekrényből, lapozgatta, elgyönyörködött a képekben. Majd hóna alá csapta, elindította. Aztán mit gondolt mit nem, megfordult s a könyvet a helyére szépen visszatette . . .

Ó kegyelmes úr, végy példát az egyszerű román katonától: tedd vissza helyére könyveinket!

*

Angeleskuval kissé bővebben kell foglalkoznom, ő magyar szempontból a XX. század Hóra-Klóskája. A legvadabb magyargyűlölő, erdélyi véreink igazi hóhérja. Politikai szempontból pedig azzal tűnik ki, hogy hazugság dolgában a legmerészebb oláhot is felülmúlja. Vakmerőségében arra vetemedett, hogy nemcsak a parlamentben törvényjavaslat formájában, de a nyilvános életben is kinyilatkoztatta, miszerint a székelyek olyan román nép utódai, akik elhagyták apáik vallását s azután elfeledték anyanyelvüket. Hinni akarom, hogy szentségtörő szavainak még saját együgyű faja sem ült fel.

Szerencséje Angelescunak, hogy vandál, vad hordái Petőfi segesvári ércszobrát eltávolították Biztos vagyok benne u. i., hogy amennyiben ma is ott állana, vaskarjával lesújtva, agyonverte volna őt abban a pillanatban, amelyben székely népünk dicső múltját beszennyezni merészelte.

Bűnt követnek el azok, akik magyar népünk szenvedéseit közönnnyel nézik, avagy abban a hitben élnek, hogy az oláhok lélekrablása csak balga erőlködés. Akik azzal biztatják magukat, hogy a székelyt nemzeti mivoltából ki forgatni nem lehet Egy szomorú példára tudok máris hivatkozni.

Két évvel ezelőtt egy dicsőszentmártoni teljesen árvaságra jutott székely fiúcskát elhelyeztek a budapesti protestáns árvaházban. A hét éves

Lápassi Sándor, aki szülővárosában még csak a népiskola első osztályát végezte el, az árvaházi igazgatónak arra a kérdésére: mi vagy te fiam kidülesztett mellett s büszke önérzettel így felelt: én román vagyok!

Székely véreink eloláhosodásának veszedelme felett kétségbe kellene esnünk, ha nem vigasztalna az a tudat, hogy az áruláson felépült oláh uralom rohamléptekkel közeledik a végpusztuláshoz. Már halljuk is a földalatti morajt, amely a hazug tákolmányok összeomlását jelzi.

Amint azt jól tudjuk, az úgynevezett román királyság a népeknek konglomerátumából áll. A jelenlegi oláh többség csak számszerűleg dominál. Velük szemben állanak a székelyek és magyarok, a szászok, a németek s az egykori Ausztriának sok mindenféle népfajú lakói. Valamennyien szellemi tekintetben magasan kiemelkednek felettük s mindannyian mérhetetlenül gyűlölik közös elnyomóikat.

De maguk az oláhok is két táborra oszlanak. Az erkölcsi korrupción felnevelődött regáti oláhok korántsem viseltetnek valami nagy testvéri szeretettel erdélyi fajrokonáikkal szemben. És viszont. Bár a magyarok iránti gyűlöletük tán egyformának mondható, mégis-mégis, mintha fellobbana néha az erdélyi oláh lelkében a multak szép emléke, amely titokban a magyar uralom alatti jobb napokat juttatja eszébe. És ezt az érzést ők nem is tagadják. Sőt kifejezésre is juttatták ismételten már. Legtöbbször a hírhedt An-

gelescu féle népoktatási törvényjavaslat tárgyalásánál.

Az egyik szenátor pl. szemébe vágja a kormánynak, hogy sok oláh, még a vezetők közt is többen, magyar iskolákban nevelődtek fel, s a magyar tanárok részéről még segélyben is részesültek. Ezeknek a segélyezett románoknak — ha meg is őrizték faji mivoltukat, — a magyar iskolák szelleme megváltoztatta gondolkodását. És ez a megváltoztatott gondolkodás most akadály a román faj általános testvériesülésének.

Megdöböntő kritikát mondott Angelesen tanügyi politikájáról pl. dr. Makaveiu Viktor görög katolikus román kanonok a szenátus 1924 évi június 11-iki ülésén.

— Ez a törvényjavaslat is abban a hibában szenved, — monda, — mint sok más, Nagyrománia törvényhozása által alkotott törvény. Ahelyett hogy a kiválasztás munkáját tartanok szemelőtt amelyben befoglaltatnék mindaz, ami eddig jónak és gyakorlatinak bizonyult a lelkek egyesülésére, a felfogások kiegyenlítésére, ahelyett, hogy tisztelné a hagyományokat és fejlesztőleg hatna a lelkek kívánatos egyesítésére, a kormány „a bottal való egyesítés” politikáját űzi.

Majd így folytatta: aki a kisebbségi népek lélektanát ismeri, aki közöttük élt és a mi lelki-állapotunkra gondol a magyar uralom idejéből az megállapíthatja, hogy nem mellékgondolattal és kétértelműséggel nyerhetjük meg a kisebbségek lelkét, hanem a minden állam alapját képező igazság és egyenlőség követelményeinek becsüle-

tes teljesítésével. Törekvésünknek és politikánk-
nak óda kell irányulnia, hogy a más nyelvű pol-
gártársainkat barátainkká tegyük, mert tudva
van, *hogy a mert ellenség újból feltámadhat
mig az az ellenség, akivel megbékéltünk, soha!*

Angelescu iskolapolitikáját, amellyel a ki-
sebbségek anyanyelvét elnémitani akarja, a leg-
több erdélyi oláh politikus elítéli. Közöttük van
Hosszú Vazul görög katolikus püspök és szen-
átor, Goldis László képviselő, Daiánu Die espe-
res és szenátor, dr. Jorga Miklós egyet, tanár és
képviselő, valamint sok más.

Jorga Viktor képviselő 1925. december 7-én a
magánoktatásról szóló törvényjavaslat tárgyalása
kapcsán felszólalt s erősen támadta a miniszter
politikáját.

Az ön hibája — mondja Angelescu felé for-
dulva, — hogy hazánkat rossz színben tüntetik
fel a külföld előtt, ahol minden nemzetet kormá-
nya képvisel. Honnan tudja a külföld, hogy ön
szegi meg azokat a bizonyos, többé ke vésbbé be-
cikkelyezett egyezményeket és hogy az ország
nem ért egyet önnel? Így kerül az egész ország
olyan hírbe, amit a nyugati világ „türelmetlen-
ség” szóval fejez ki.

A miniszter úr — monda Jorga — felsorolta
hogy hány iskolájuk volt a kisebbségeknek
mennyi van most s mennyit adott ő. Furcsának
találom, amikor a miniszter azt mondja „meny-
nyit adtam én”. Nem gondolja meg, hogy ön nem
adott, amint én sem adnék az ön helyében. Nem
az ön magánvagyonából adja. Az a pénz, amit

az iskolákra ád az az összlakosság munkája utáni adóból ered.

Amikor azt hallom, hogy a miniszter összehasonlítást tesz a román és a magyar uralom között, azt is nagyon különösnek találom. Tudja meg a miniszter úr, hogy a magyar sok kiváltsággal megáldott nemzet, amelyet én, mint történész sokra becsülök. Én azt hiszem, hogy találhatunk majd egy modus vivendit, nemcsak közöttünk és a hazánkbeli magyarok között, hanem közöttünk és a határainkon túl lakó magyarok között is.

Majd a magyarok által kívánt egyetemre célozva, azt mondja: Önök félnek a magyar egyetem szellemétől. Tudják mi az önök szerencséje? Az, hogy e pillanatban nem találunk a magyarok között egyetlenegy tüzes lelket sem. Van közöttük sok kiváló ember. De nagy, tüzes lélek egy sincs. De ha majd olyan is találkozik, akkor önök semmiképp sem fogják tudni megakadályozni azt, még ha minden közéleti megnyilatkozási utat is elzárnak előtte. Ez az egy tüzes lélek megtalálja majd az utat nemzetéhez és magával ragadja a többi lelkeket is. Ez uraim az elemi igazság!

Az erdélyi oláh politikusoknak ez a megnyilatkozása oly korán hangzott el, hogy még minket is — akik szorongó szívvel lessük innen az eseményeket — valósággal meglepett.

Én eziékből két tanúságot meritek. Az első hogy erdélyi oláhjaink nagyon is hamar kiábrándultak fajtalan szerelmükből s szégyenkezve

vissza sírják magukban a becsületes férj alatt eltöltött szebb napokat.

A másik tanulság az az óvatosság által dik-tált előérzetük, aminek Makaveiu kanonok kife-jezést adott a szenátusban, mondván: A levert el-lenség újból feltámadhat...

De nemcsak a parlamentben hallunk ilyen hangokat. A balázsfalvi román egyházi lap pl. a magyar állam lovagiasságára hivatkozott, amely-lyel annak idején nagy szolgálatokat tett egy-házuknak.

Hogy végül az oláh népoktatásról rajzolt ké-pem teljes legyen, idéznem kell Bujor Pál tanár-képviselőnek 1924. július 26-án, az iskolai tör-vényjavaslat tárgyalása alkalmával történt fel-szólalását. Ebben rosszállásának ad kifejezést, hogy az egyik román olvasókönyvben a népfajok ismertetése kapcsán ilyen kitételt talált: „a ma-gyarok disznók.”

Ilyen tanügyi írói vannak Oláhországnak..

Alighogy Angelescu romboló és gonosz mun-kájának ecsetelését nagy vonásokban befejeztem volna, már is hire érkezett odaátról, milyen esz-közökkel dolgoznak az oláh kulturpolitikusok. hogy székely testvéreink gyermekeit a maguk képére és hasonlatosságára átformálják. A szé-kely csemetékből havasi mócokat akarnak farag-ni, amit ők hivatalos nyelven: visszárománosi-tásnak neveznek.

A híradás szerint a bukaresti kormány az u. n. román kultúrzónába eső, színmagyar Gyer-gyócsanákfalván állami iskolát létesített. Az is-

kola igazgatását egy Diaconeszcu nevű tanítóra bizta, aki odahaza a regátban, mint paculár (juhásztor) nyilván bokros érdemeket szerzett e díszes állásra.

Csakhogy Gyergyócsanakfalva község hosszú idők óta saját erejéből egy minden tekintetben modern, öt tanerős iskolát tart fenn s így talán felesleges is megjegyezni, hogy az oláh iskola valósággal kongott az ürességtől.

Az oláh dászkaált nem hozta zavarba a lakossá passzív magatartása. Elővette Angelescu volt közoktatási miniszternek a névelemzésről szóló elméletét s ennek alapján kisütötte, hogy Gábor József, Jakab Áron, Molnár Pál, Lőrinci Dezső valamint a többi székely atyafiak is egytől-egyig mind elmagyarosított románok, amiért is gyermekeiket az oláh iskolába járatni kötelesek.

Igen ám, de ottani testvéreink nem azok az emberek, mint akiknek az oláh Angelescu, vagy annak névelemzési tana valami nagyon imponálna s továbbra is kitarítottak saját iskolájuk mellett.

A domnu direktor most már iszonyú haragra lobbant s alkalmazásba hozta hatalmi kényszereszközeit.

Először rendbírságot szabott ki a renitens szülőkre, amiből azután foglalás és zálogolás lett. Elszedette tőlük tornyos ágyuk párnáit, elhajtatta a nép jószágát s miután ez sem használt, következett a börtön, az elzárás. Atyafiaink pedig a sok tortúra dacára, továbbra is keményen állották a harcot.

Ezek láttára oláhunk toporzékolni kezdett dühében. Egy ily meg vadult pillanatában beállított hozzá egy jámbor szülő azzal a jelentéssel hogy fiát a magyar iskolába irattá be. Ez már több volt, mint amennyit egy *kultúrlény* kibírhatót volna. Szertelen haragjában előrántotta revolverét s több lövést adott le a mitsem sejtő apára. Isten csodája, hogy a vadállat ki nem oltotta életét.

Sajnos, az oláh dászkálnak ez a brutalitása nem áll egymagában. Ilyen eszközökkel dolgozik a román kultúrpolitika az egész vonalon. Hogy pedig embertelen eljárását a külföld előtt valamivel igazolja azzal áll elő rendszeresen, hogy a magyar kormány még brutálisabban üzte a magyarosítást Erdély oláh lakta vidékein.

Indokolt dolog tehát, hogy végre valahára rámutassunk arra, hogy magyarosításunk és az ők oláhosítása között óriási a különbség.

Mindenekelőtt ki kell jelentenem, hogy ha a magyar kormány — ne mondjunk 100 év, de csak 1867 óta — ilyen oláh mintára folytatta volna a magyarosítást, úgy Nagymagyarország földjén ma már hírmondója sem volna a nemzetiségeknek.

Mert miből is állott a mi magyarosításunk?

Abból, hogy az idegenajkú növendékek lelkét neveltük s értelmüket fejlesztettük. Tettük ezt pedig szeretettel és humánus bánásmóddal. Nem úgy mint ők, doronggal és az oláhhul nem tudó magyar gyermekek nyakába akasztott szégyen-táblákkal.

A magyar tanító — amint azt a módszertani utasítása is előírta — arra törekedett, hogy az idegenajkú növendék gondolatait hazai nyelven is kifejezhesse. A cél világos volt. Magyarul értő polgárokat nevelni, akik az életbe átlépve, minden körülmény között megállhassák helyüket.

Hogy a magyar iskolának nem lehetett célja, a magyar nyelv elsajátításával a tanulók lelkéből faji mivoltukat kiölni, legjobban bizonyítja az a körülmény, hogy az állami tanítók nagy testületében nem egy oláh ajkú tanító volt, akiről pedig senki sem fogja feltételezni s még kevésbé elhinni, hogy saját nemzetiségének irtására vállalkozott volna.

Az oláhok aljas rágalmaival szemben egy nagyon fontos kérdést kell tisztáznunk. Kérdem van-e bátorsága a jelen rezsim alatt szerepet játszó erdélyi román politikusok közül bárkinek is azt állítani, hogy a magyar kormány valaha is kényszerítette volna az oláh szülőket, hogy tanköteles gyermekeiket magyar iskolába járassák, feltéve, hogy ugyanabban a községben román iskola is fennállott. 40 évi, a tanügyi pályán töltött tapasztalataim alapján határozottan állíthatom, hogy ilyen eset soha elő nem fordult,

De tény az, hogy az oláh köznéphez tartozó szülők nem ritkán négy-öt kilométernyi távolságról is, egy szomszédos községben levő állami iskolában neveltették gyermekeiket, jóllehet módjuk lett volna azokat saját falujukban az oláh iskolába járatni.

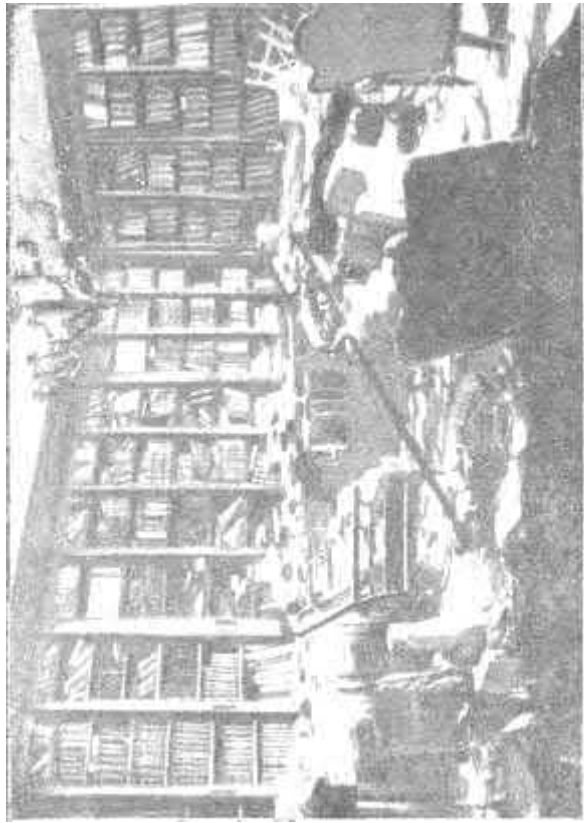

Fig. 1. The building of the Faculty of Education, University of Jeddah.

Számtalan példát tudok erre nézve felhozni Beszterce, Naszód, Hunyad, Kolozs és Torda-Aranyos megyéből.

Ott volt például a Borgó völgyében fekvő Borgó-Prund község, amelyben egy öt tanerős oláh s egy három tanerős állami iskola állott fenn. Nemcsak a község, de vidékének oláh intelligenciája, — beleszámítva a pópákat és tanítókat is — gyermekeiket kizárólagosan az állami iskolába járatta. Hogy az oláh iskola ezek után teljesen el nem néptelenedett, csak abban leli magyarázatát, hogy a kormány az állami iskolát nem fejlesztette s így az az összes oláh tankötelesek befogadására képtelen volt.

Világosan láthatjuk ebből, hogy már a havasi oláh nép is többre értékelte a magyar iskolát a sajátjánál. Többre becsülte az intelligens és képzett, magyar tanító munkáját, mint az oláh tanítóképzőből kikerült dászkalét.

Kérdem továbbá a jelenlegi erdélyi oláh politikusokat, hányan vannak közülük, akik nem magyar középiskolában végezték tanulmányaikat — pedig hát oláh gimnázium ugyancsak bőven volt. Igaz, hogy ezeket is államsegéllyel félig-meddig, a magyar kormány tartotta fenn.

Kérdem végül, hányan vannak közülük, akik teljes tandíjfizetők voltak? Nem-e a legtöbbsze állami kedvezményben részesült s nem ritkán stipendiumban is?

Ha pedig tanulmányaik befejezte után, valamelyik állásért, kenyérért folyamodott, tett-e valaha különbséget a haza magyar és oláh között?

Jól tudjuk, mert saját bőrünkön érezzük már, hogy túlságos lojalitásunk a nemzetiségekkel szemben, nem erényünk, de bűnünk volt.

Telve voltak a különféle minisztériumok magasrangú oláh funkcionáriusokkal. A bírói pálya, fel egészen a kúriáig, nyitva állott előttük.

Ismertem oláh ajkú egyetemi tanárokat, királyi tanfelügyelőket, állami középiskolai és képzőmtézeti tanárokat, állami elemi iskolai tanítókat, pénzügyigazgatókat, főszolgabírókat, jegyzőket, akiknek oláh mivolta sohasem képezett akadályt boldogulásuk útján.

Tudjuk azt is, hogy nobilis gondolkodásunk velük szemben veszedelmet hozott az országra, Hogy érdemetlenek voltak jóságunkra, bebizonyították 1918-ban, amikor ezeréves hazájukat oly hitványul megtagadták.

Szeretnők hinni, hogy e keserves tapasztalatok után többé ily gyatra és goromba hibákat el nem követünk.

Meg vagyok különben győződve róla, hogy Erdély jelenlegi oláh urai maguk is érzik már bűnös voltukat s csak szégyenérzetük tartja még vissza őket, ennek nyíltan való bevallására.

De nem szégyenli ezt a köznép beismerni amely már régen kiábrándult Nagyrománia szerelméből. E tekintetben is — a sok közül egy eklatáns példával tudok szolgálni.

A Torda-Ara:nyos megyében fekvő topánfalvi járásnak dr. Gruber József volt az utolsó főszolgabírája. Ezt a kiválóan képzett, önzetlen és fellelte humánus embert a bálványozásig imádtá

járásának oláh népe. A megszállás idején az új hatalmasságok őt is elüldözték. Menekülnie kellett. Itt Budapesten azután a belügyminisztériumban felette kényes és hasznos munkakört töltött be a legutóbbi időkig, ez év nyarán bekövetkezett váratlan haláláig.

Gruber szabadságát minden évben Tordán töltötte, ottani rokonai körében. Egy alkalommal Topánfalvára ruccant ki. Autója a község piacán állott meg, ahol — hetivásár lévén — a környék oláh népe nagy tömegekbe verődött össze.

Amikor a mócok egykori főszolgabírójukat megpillantották, egyszeriben életveszélyes tolongás támadt közöttük.

Mindenki közelébe akart férközni. Öregek és ifjak, férfiak és asszonyok egyaránt csókokkal borították el a feljükk nyújtott jobbot. Aki közelébe nem tudott jutni, legalább ruhaszegélyét akarta megérinteni.

Egeket hasogató „szerteászka domnu főszolgabíró” (éljen a főszolgabíró úr) kiáltások között egyszerre csak két csendőr alakja tűnt fel a széleken, akik puskatussal utat törtek maguknak az autó felé.

Mily nagy volt Gruber meglepetése, amikor egykori csendőreit pillantotta meg maga előtt, akik szabályszerű tisztelgés után, ugyancsak kezecsókoltak volt főszolgabírójuknak.

Most előállott az egyik község öreg bírása, aki sírástól remegő hangon, keresetlen szavakkal s paraszti őszinteséggel így szólt hozzá:

— Mariasse (Nagyságos úr) maradj nálunk,

légy továbbra is a mi pátronusunk, jóltevőnk, szeretett főszolgabíránk! (az oláh beszéd az *ön* szót nem ismeri).

Gruber tréfára fogta a dolgot s mosolyogva felelé:

— Az nem lehet, jó embereim! Hisz ti jól tudjátok, hogy az én egykori írnokom most a ti alispánotok. Már pedig én az írnokom alatt nem szolgálhatok.

— Elkergetjük s ha kell agyonverjük őt. És elkergetjük mindazokat, akik miatt minket elhagytál — kiabálták kórusban százan és ezren.

A helyzet komollyá kezdett válni s Gruber jónak látta autójába ugorva, gyorsan elillanni.

Így nézett ki Magyarországon nemcsak az oláhok, de a többi nemzetiségek elnyomatása is amelyről a fizetett bérencek oly sokat regéltek a nagyantant népeinek!

**A m. kir. pénzügyőrség
hősies magatartása**

Sokan fognak még emlékezni arra, hogy pénzügyőrségünk a háború előtti időkben szigorú ellenőrző hivatásánál fogva, nem valami dédelgetett kasztja volt a társadalmunk egynémely elfogult és felületesen gondolkodó rétegének. A háborúnak kellett jönnie, hogy a derék, fegyelmezett és minden porcikájában hazafiasán gondolkodó testületnek igazi értékét megismerjük.

Tudvalevő dolog, hogy a pénzügyőrség már a békében is Románia és Szerbia határán a jövedéki ellenőrzés mellett, határőri funkciót teljesített. A háború kitörésekor a határőrzés lett tulajdonképpen hivatásuk. Honvédek lettek a szószerinti értelemben.

Már a hadüzenet első percétől kezdve, a hadrakelt csapatok megérkeztéig a Zimonytól Orsováig terjedő dunai szakaszon ők látták el a határ védelmét. Állandó készséggel nemcsak nyugtalanították és lekötötték az ellenségeit, de vakmerő elszántságukkal nem egy kereskedelmi hajóját is kerítették hatalmukba. Kipróbált vitézségükkel csakhamar a hadvezetőség figyelmét is magukra vonták, aminek következtében nagyon gyakran rendes katonai keretben részt vettek úgy a védelmi, mint a támadó ütközetekben.

Hadászati szempontból kiválóan értékes szolgálatot tettek a kémek ellenőrzése körül. Sőt erdélyi fiaink, — akik az akkori hazai pénzügyőrségi létszámnak 40 százalékát tették, — a legvakmerőbb szolgálatra: a hírszerzésre is vállalkoztak. Nem egy közülük bejárta Oláhországot és Szerbiát s onnan visszatérve, felette fontos adatokkal szolgált a hadvezetőségnek.

Szerbia megszállása után a magyar pénzügyőrség vette át az ottani szolgálatot. Ez volt talán a legkockázatosabb és legveszedelmesebb szolgálatuk. A szerb komitácsi bandák ugyanis állandóan életükre pályáztak s nem egy derék fiú esett ott áldozatul az orgyilkosoknak.

Derék pénzügyőreink hősiesség magatartása főleg az 1916. évi oláh betöréskor tűnt ki. Az oláh hadüzenet váratlanul érte hazánkat. Az oláh határ mindvégig védtelenül állott, úgyhogy a hitvesek a szószerinti értelemben átsétálhattak hozzánk.

Orsovától Dornavátraig szabad volt az útjuk. Intézőköreinknek úgy látszik annyi idejük sem volt, hogy a hadüzenetről a pénzügyőrség egyes parancsnokságait értesítsék. Megtörtént ugyanis, hogy a betörő oláhok meglepetésszerűleg bekerítették a határmenti pénzügyőrségi laktanyákat ahol ellentállásra találtak, kannibálok módjára bántak el a foglyokkal. Embertelen kínzással végeztek velük. De nemcsak a férfiakkal bántak el kegyetlenül. A pénzügyőrök családtagjait sem kímélték. A legtöbbjüket elhurcolták a sipotei fogolytábornak elnevezett siralomházba, ahol

aztán valamennyien éhtífuszban, vagy más ragályos betegségben pusztultak el. Így járt a sok közül Kovács Elek nevű szemlész is, akit a rablócsoroda éjfélkor ragadott ki ágyából.

Amíg a banditák a fogoly elszállításával voltak elfoglalva, Kovács ifjú nejének sikerült apró kis csecsemőjével elmenekülnie. A laktanya körül elterülő erdőben rejtőzködött, miközben erdei bogyókon tengette életét. Egy hónap telt el, amikor a felszabadító magyar csapatok felette szánandó állapotban akadtak reá. Ő megmenekült az éhhaltól, de férje a fogolytáborban meghalt éhtífuszban.

A Krassószörénymegye határszélén szolgáltot teljesítő pénzügyőrség kellő időben értesült az oláhok jöveteléről. Embereink, akiknek nyolcvan százaléka székely fiú volt, nyílt támadásba mentek át. Átkeltek az oláh határon s nemcsak oláh foglyokat, de néhány juhnyáját is hoztak át magukkal.

Az orsovai, a csernavizei és a herkulesfürdői pénzügyőrség, amelynek kötelékében — Köllő Ferenc pénzügyőrségi felügyelő és Szabó Sándor pénzügyőri főszemlész is harcolt — a csendőrséggel s egy zászlóalj népfelkelővel 25 kilométernyi fronton védte a hazát. Oroszlán bátorsággal harcoltak a túlerővel szemben s nagyrészüik igazi hősként esett el a hazáért.

Derék fiaink 1916. évi október hó elsején újból felvették a harcot, hogy Orsovát a betörő oláhoktól megtisztítsák. A maroknyi csapatnak sikerült is az ellenséges hadosztályt a község felé

részből kiverni. E heves harcban harminc főnyi pénzügyőr közül három esett el a község piacán.

Fogaras mellett is szembekerültek az oláh hordákkal, ahol Sikovszky csendőrszázados vezénylete alatt harcoltak s hosszú ideig tartották vissza az ellenséget.

A heves küzdelem alatt itt is több pénzügyőrünk hősi halottként maradt a csatatéren.

Az oláhoknak Erdély területéről való kivere tése idején ugyancsak nagy érdemeket szereztek derék és bátor pénzügyőreink. Egyrészt ott harcolt az első vonalban. Mások, akik a terepviszonyokat alaposan ismerték, az oláh csapatok bekerítésénél, mint útmutatók értékes szolgáltatások lettek a hadvezetőségnek. Hazafias magatartásuk mindvégig példaadó volt a háború folyamán. A haza eszményképe akkor is ott lebegett szemük előtt, amikor az őszirózsás forradalom idején a megvadult tömegeket vissza kellett szorítani. Ilyen nemes ténykedést fejtettek ki főleg az oláhlakta területeken, ahol sok ezer magyar családnak élete és vagyona forgott kockán.

A háború összeomlása után, amikor az oláh hordák újból előzönlöttek drága Erdélyünk vérel áztatott földjét, székelyhoni pénzügyőreink megint csak a harcvonalban találjuk. A székely hadosztály kötelékében nem egy dicsőségteljes rohamot intéztek az oláhok ellen. A közel öt évig tartó harcok sajnos nagyon megritkították ennek a hazafias testületnek a sorait. Több mint háromszáz jó fiú áldozta fel életét a haza oltárán

Emlékük a budapesti Mátyás-utcai pénzügyőri laktanyában felállított emléktáblán van megörökítve.

A pénzügyőrségnek puritán hazaszeretete a gyászos kommunista uralom alatt is megnyilvánult. Valamennyien hűek maradtak az ország alkotmányára tett esküjükhöz. Magyarok maradtak s egy percre sem tagadták meg hazájukat

A rémuralom bukása s a nemzeti eszme újjáéledésekor ismét ott találjuk a pénzügyőrséget a romok eltakarításánál s Nagymagyarország felépítésének nagy munkájánál.

Amikor a magyar királyi pénzügyőrségnek ennek a tiszteletreméltó testületnek a háború folyamán tanúsított hősiességét, mint követendő példát, az utókor számára megörökíteném, lehetetlen reá nem mutatni arra a hazafias irányzatra is, amely ennek az intézménynek mintegy alapját képezi. Ez a sovén magyar érzet amely a hivatalos felsőbbség minden egyes tagjának lelkét betölti, szinte dogmáját képezi már a pénzügyőrségi altisztképző iskolának is.

Bensőséges hitünk, hogy a hazájukért elhalt derék pénzügyőreink szelleme most is ott őrködik a határokon s a magyar nemzet öserejében bízva, várják Nagymagyarország feltámadását.

**Milyen alapon remélik az
oláhok Erdélyt megtarthatni?**

Az az olcsó győzelem, amellyel az oláhok Erdélyt megszállották, fantasztikus terveket váltott ki belőlük az uralom végleges megtartására vonatkozólag.

Maniu Gyula, a Consiliul Dirigent elnöke, Nagyszebenben 1919. január hatodikán így nyilatkozott Erdély magyar városairól: Alba Julia (Gyulafehérvár), Clusium (Kolozsvár) a múltban magyar többségű városokká lettek. Most újból románokká lesznek.

Nekulcea tábornok — a becsületszónak ez a híres lovagja — aki Kolozsvár városát megszállotta, ezt mondta: most fejeződött be az ezeréves harc a rómaiak és a keleti nomád népek között (Minket értett ez alatt a siheder.) Vissza a pusztára, ki a mi ősi köveink közül, ami városunkból Ki Clusiumból!

Hatiegan Emil miniszter (jól jegyezzük meg magunknak ezt a nevet! A Hatiegánok uralmunk alatt szép pozíciókat töltöttek be s mindenkor nagy magyaroknak vallották magukat) a győzelem mámorában így szólt: Nagyrománia tipikusan érdekes állam lesz, amelynek küllőit a román tömeg alkotja. A külső széleken valóságos kis ütköző államok lesznek, amelyek védeni fogják a románság testét. Délnyugaton szerb, szláv és sváb

törzsek, nyugaton összefüggő magyar ív a Tiszáig, a Kárpátokban rutén települések, Bukovina és Besszarábia szélein folytonos ukrán tömegek, míg délen Dobrudzsában bulgárok és tatárok a nemzetiségek. Ez a legideálisabb állami topográfia minden irredenta ellen. (Te szent együgyűség!) Gondoljátok meg, monda továbbá hogy a 460 ezer székely minő zálog nekünk, befoglalva a román tengerbe! (Majd belekerget titeket a tengerbe.) Ha orosz támadás jön, kénytelen végig pusztítani előbb az orosz földeket a határainkon. Ugyanígy van a szerb, a bulgár, a magyar is, (A szerencsétlen buta oláh, elfelejti, hogy ezeken a perifériákon ássák meg majd az ő sírját.)

Papp Julián, Kolozsvár primálja (polgármestere) igazi tolvaj nyíltsággal próbálja megfesteni az oláh jövőt.

— Kolozsvárt — monda — 9 év, azaz dehogy — javítja ki önmagát — 9 hónap alatt románá kell tennünk. Hisz a gerinc, a nyakcsigolya a román állam testében van. (Majd kitekerjük.) Aki Kolozsvár ura, az Erdély ura is.

— Nem engedhetünk! Ez életkérdése a románságnak. Egyszerű az eljárás. Hivatalok, intézmények, rengeteg katonaság: mind-mind román. A meglevő gyárak, a virágzó üzletek román kézbe mennek át. A magyarok kitelepítésével beözönlik az államhü román intelligencia. Francia elzászi mintára egész városnegyedek kiüríthetők. Régi évszázados jogcímünk van hozzá. Pár hét alatt magyar városokból román impériumok

lesznek. S ha már magyar város nem lesz, eltűnik majd a magyar falu is. Széthull minden, akárcsak Moldvában. Dr. Lázár Aurél miniszternek azonban kételyei támadtak. Nem hiszi, hogy Nagyváradot eloláhosítani lehetne. A minisztertanácsban örületnek tartja az erre irányuló politikát. Kolozsvárt, Dést s ezek környékét talán sikerül elrománosítani, de a szélső magyar városok folyton új erőt kapnak majd a határontúli magyarságtól s ezen fog megtörni a románság ereje, őszinte, nyílt véleménye miatt meg is buktatták minisztertársai. Legjellemzőbb azonban Vajda Vojvoda Sándor miniszter 1919. szeptember 18-iki nyilatkozata:

— Tudom, hogy mindent kockára tettünk, Nemcsak a jelent, de a jövőt is. Rettenetes precedenst adtunk a magyarok kezébe. Ha ők egyszer felülkerekednek, akkor örök időkre elintézik az erdélyi kérdést. A magyarok szerint — mondja tovább — mi amúgy is csak jövevény faj vagyunk s a történetek után joggal kiutasíthatnak innen. Bizonyos, hogy ha még egyszer beteszik lábukat ide, akkor itt egyetlen egy román ember sem marad életben. De mindegy! Egy népnek ezer év alatt csak egyszer van feltámadásra alkalma. Örültség volna ezt elszalasztani. Ránk csak egy feladat vár. Koncentrálunk kell minden erőnket, hogy gazdasági, kulturális és katonai téren a magyarság újból felül ne kerekedjék. Mert akkor vége volna nemcsak a kis, de Nagyromániának is.

Ne feledjünk

Tisztában vagyok azzal, hogy könyvemmel csak akkor érném el kitűzött célomat teljesen, ha azt mindazok elolvassák, akik Trianonban bitófát faragtak hazánknak s hóhérai lettek az ezeréves Magyarországnak.

Lehetetlenségnek tartom ugyanis, hogy egy kultúrnemzet meg ne undorodnék attól a népfajtól — ha mindjárt szövetségese is —, amelynek múltja és jelene egyaránt aljas gyilkosságok vérével van beszennyezve.

Bárcsak könyvem minden magyar család asztalán helyet találna! Szeretném, hogy a művemben felsorolt s történelmi hűséggel leirt borzalmas események az elemi iskolás fiuktól kezdve minden tanulónak lelkét megragadnák. Hadd ismerje meg végre ifjúságunk az oláhokat! Azt a népfajt, amely testvéri szeretetünkért mindenkor gyilkosságokkal és vérfürdővel fizetett.

Nehogy azonban valaki azt higgye, hogy az eddig leirt eseményekkel az oláh gonoszságok sorozata kimerült, felvonul tatok a megszállás idejéből néhány rövidre fogott epizódot, annak bizonyítására, hogy az általuk bitorolt területnek minden talpalatnyi földje lemészárolt magyarok vérével van áztatva.

Sajnos, e végnélküli borzalmak leírására száz meg száz ily könyv sem volna elegendő.

Hogy olvasóim az oláh nép lelkülettét kellőleg megismerjék, kell hogy pópáik (papjaik) vadságát és fanatikus magyargyűlöletét bemutassam. E célból idézem Plétoosz Gligor besztercei (Beszterce-Naszódmegye) görögkeleti esperesnek az ottani vasúti állomáson mondott beszédjét, a mellyel 1919-ben a Budapestre indított oláh csapatokat útnak bocsátotta:

— Most pedig menjetek és irtsátok ki a magyarokat. Öljétek meg az apáit, öljétek meg az anyát s ne kegyelmezzetek a csecsemőknek sem. Mert csak akkor valósulhat meg a mi évszázados álmunk: Nagyrománia, ha a magyaroknak, ennek a gaz fajzatnak a magva is kiveszett már.

Ezért ne tétovázzatok. Cselekedjete bátran s akkor a Mindenható áldása kísérni fog utaitokon.

Ugyanilyen díszes alak Duma Grigor, a petrozsényi g. keleti lelkész is. Ez prédikációjában a következőképp biztatta híveit a magyarok öldöklésére:

— Hat magyart megölni — monda — még nem bűn. Ha pedig ennél többet küldtök a másvilágra, akkor jertek el hozzám s gyónjátok meg nekem. Én majd feloldozlak titeket s nem fogtok elkárhozni ezért.

Még néhány eset:

Vigh János honvédfőhadnagyot 1919 január 24-én Kolozsvárt elfogták. Addig botozták, míg a szerencsétlen ember bele nem őrlt.

A kolozsvár—nagyvárad vasúti vonal 47-ik számú őrház pályáőrét az oláh katonák lefogták és félholtra verték. A testéről cafatokban lelógó húsdarabokat azután sóval telehintették s a sebeket vastag öltésekkel bevarrták.

Kézdivásárhelyen 1919 január 8-án Veres Péter kereskedősegédet és Fülöpp Elek kovácsmestert lefogták, órák hosszáig kínozták és végül mindkettőt közvetlen közlelől lelőtték.

Lőrinc István kápolnáskisfalusi lakost, 130 társával együtt Bukarestbe hurcolták, ahol vadállati kegyetlenséggel felmetszették testüket. A véghezvitt kínzásokba Horváth Dénes bethlenfalvi, Nagy Albert és Nagy András fenyéti, Lázár István bilkei, Tibüldy András zetelakai, Csiky György és Lévy István kápolnáskisfalusi lakosok belehaltak.

Dr. Papp Zsigmond szilágycsehi lakost, folytonos botozással megölték.

Fischer csúcsai lakost a vad hordák szakállánál fogva felakasztották.

Az arad—piski vasúti vonal 6-ik számú pályáőrét szobájában lelőtték.

Lupitó Sándor örvezető, Csúcsán oláh fogóságba került. A falusi hordák erre megrohanták és karókkal agyonverték. A szerencsétlen katona holttestét azután darabokra lépték.

Sántha Józsefet, a vízaknai vasúti vonal 22. számú pályáőrét az oláh banditák orozva lelőtték.

A lupényi állomásfőnököt addig botozták, míg többször elájult s holtnak tartva a sínek közé dobták. Onnan mentették meg a vasutasok.

Egy székely portyázó különítmény Rakottyás község határában harcba keveredett az oláh csapatokkal. A rumuny bestiák a harctéren maradt sebesült magyar katonáknak végtagjait s orrát fülét levágták, szemét kiszúrták és a sebesültvivő járóreinkre pedig gépfegyverrel tüzeltek.

Orth Márton mezőkövesdi jegyzőt az oláhok lefogták, kezét, lábát levágták, szemeit kiszúrták és végül családjának szemeláttára lelőtték.

1918. évi december 25-én, tehát karácsony első napján, Székelyudvarhelyen lefogták a város férfilakosait s Nagyszebenbe hurcolták. Aki ellenkezni mert, azt nyomban leszúrták. Nagyszebenben oly embertelen kínzást vittek véghez a foglyok között, hogy azok nagy része belehalt sérüléseibe.

Mezőszentegyelen Balogh Sándor földbirtokost, valamint házvezetőnőjét szobájában agyonlőtték. A gazdátlanul maradt házat azután teljesen kifosztották.

A nagyhalmági harcokban Ernst Sándor honvédhadnagy súlyosan megsebesülve oláh fogságba került. A kannibálok a tisztet leírhatatlan kínzással megölték és holttestét darabokra tépték.

Miszlay, brádi vasúti gyakornokot az állomás irodájában lefogták s órákig tartó kínzás után agyonlőtték.

Az oláh nép aljas lelkületét jellemzi az a brutális gyilkosság, amelynek áldozatul esett Michalusz Sándor brádi m. kir. erdőfőmérnök.

Ez a sovén magyar úriember már régebbi idő óta szálka volt az oláh vezetők szemében.

Michalusz ugyanis puritán jellemével, humanus bánásmódjával és páratlan szívjóságával egyedül csak a köznép javát szolgálta, amiért is járásának oláh pórnépe a szószerinti értelemben imádta.

A háború összeomlása után a Brádon szervezett nemzetőrségnek ő volt a parancsnoka. Michaluszt páratlan erélye, népszerűsége és rettenthetetlen bátorsága szinte predisztinálta e szerepre.

Ilyenformán az oláh megszállás készenlétben találta volna a nemzetőrséget. Ezért kellett Michaluszt az útból eltenni. Miután ezt fegyveres mérközéssel megkockáztatni nem merték, alattomos cselhez folyamodtak.

Az oláhságnak vezető főcinkosai árulással megszerezték a magyar nemzetőrség jelszavát. Így felkészülve, a halmágyi nemzetőrség parancsnokának névaláírásával, az esti órákban, tanácskozásra hívták meg Michaluszt.

Michalusz bátor lelkületét jellemzi, hogy a sötét éjszakában egyedül indult meg a kijelölt helyre.

A községen túl, a Kőrös vize egyik átjárója volt a találkozás helye. Az aljaslelkű orvtámadók leshelyből várták Michalusz megérkezését, akit azután dorongokkal hátulról fejbeverték. S mikor ez élettelenül elterült a földön, támadói rávetették magukat s miután teljesen kifosztották, egy zsinegből készült hurokkal megfojtották.

Tordán gróf Bethlen Sándor volt főispánt, valamint Molnár Béla rendőrkapitányt megbo-

tozták. Ugyanígy jártak Varga Marion, Bozsóky István és Fenyő Rózsi vendéglősök, Pártos kávéháztulajdonos és Tólos Ignác levélhordó.

A tordai atrocitások középpontjában hősies magatartást tanúsítóit Bárdos Ádám kir. tanfelügyelő. Az ottani lisztviselőknek legnagyobb része letette már az esküt. Bárdos volt az első, aki azt megtagadta. Erre a hatalmukban tobzódó oláhok börtönbe vetették a tanfelügyelőt.

Néhány heti keserves raboskodás után szabadlábra helyezték, de Bárdos most sem volt hajlandó oláhnak beállni. Erre a sigurancia kópói éjjélkor berontottak lakására s miután mindenéből kifosztották, gyermekágyban fekvő nejét négy apró gyermekével együtt az utcára kiteltek. Bárdos pedig újból a börtönbe került.

Miután a sovénlelkű magyar embert a hónapokig tartó kínzásokkal megtörni nem bírták egy kiutasító paranccsal áttették a demarkációs vonalon.

Az oláh atrocitásokról írt könyvem nem volna teljes, ha „Romania-Mare” (Nagyrománia) népének műveltségi fokát be nem mulatnám.

Ez a balkáni horda nem elégedeti meg azzal hogy testvéreink százezreit szadista kéjelgéssel megölték, de vadságukban nekimentek az élettelel műemlékeknek is csak azért, mert azok a magyar kultúrfölényt hirdették.

Tönkretették a székelyudvarhelyi milleniumi emléket. Ledöntötték a marosvásárhelyi Kossuth Széchenyi és Bem szobrokat.

Darabokra zúzták az unitárius egyház püs-

pökének, Dávid Ferencnek a dévai várban felállított síremlékét.

Elpusztították a székelyudvarhelyi „Vasszékel” és a kolozsvári „Kárpátok öre” szobrát.

Ledöntötték és elpusztították Nagyszalontán a főtéren állott Kossuth szobrát is. Ez ércokoloszsusnak megsemmisítése óriási erőt igényelt. A vandál népség ezért láncokat akasztott a szoborra és tüzérlovakkal mozdította el a talapzatról.

A magyar nép, tehetetlenségének tudatában vérző szívvel nézte az oláhok brutális rombolását.

Ez a vandalizmus 1921. év nyarán folyt le. A reá következő év március 15-én az egyik tiszt család három leánya a hajnali órákban virágkoszorúkkal borította el az üresen maradt szobortalapzatot.

Sajnos, a hazafiasan érző nővérek nem jártak el kellő óvatossággal. Tervükről ugyanis előző este a nemzeti hadseregben szolgáló főhadnagy fivérüket értesítették. Ez volt a vesztük. Az oláhok a levélküldöncöt elfogták, amire a honleányok rendőrkézre kerültek.

Egy Fotiu nevű, regátbeli detektívfőnök vezette ellenük a vizsgálatot, aki a nővéreket kanibál vadsággal félholtra verette.

A detektívfőnök gazsága nem maradt megtorlatlanul. Fotiut a rákövetkező napon saját neje — egy magyar származású asszony — agyonlőtte.

Az; oláhok nemcsak a szobrokat pusztították el. Vad gyűlöletükben összehordtak a magyar is-

kolák könyvtárait s azokat máglyára téve, vad diadalordítózás kíséretében felégették.

Így pusztultak el remekíróink milliárdokat érő szellemi kincsei, mert korlátolt lelkük azok értékét megbecsülni nem tudta.

Folytassam-e még tovább? Azt hiszem, hogy e tengernyi atrocitásoknak az ezredrésze is elegendő volna arra, hogy kezünk ökölbe szoruljon s megfogadjuk egymásnak, miszerint minden csepp magyar vérért fizetni fogunk.

Emlékezzünk!

Nyolcyszáz magyar internálnak pokla

Az oláhok budapesti betörése is tömérdek magyar áldozatot kívánt. Attól való félelmükben, hogy a magyarok rablóhadjárataukért retorzióval fognak élni, sok ezer békés erdélyi honpolgárt hurcoltak el túszy gyanánt.

Az oláhországi Konstanta nevű fogolytáborban még 1920 január havában is 800 magyar sínylődött. Férfiak, asszonyok, aggok és csecsemők vegyesen szorongtak néhány viharvert pajtában összezsúfolva. Az ott uralkodott állapotok felülmúlnak minden emberi képzeletet. A foglyok éllemezése felháborító volt. A mosléknak sem nevezhető zsirtalan, piszkos és rothadt hulladékokból összekotyvasztott ebéd — reggeli és vacsora nem volt — még az oláh ember számára is teljesen élvezhetetlen volt. A fogolytábor vezetősége az ellátásra szánt pénzt — amint ez már Oláhországban szokás — következetesen elsikkasztotta s így a foglyok állandóan éhtífuszban és más ragályos betegségben sínylődtek.

A tábor helyiségei fütetlenek voltak s a bent uralkodó piszok a legkülönbébb kórságoknak volt a melegágya. Naponkint egész tömegeket utaltak át a kórháznak nevezett helyiségbe, amely azonban semmiben sem különbözött a fogolytábornak nevezett siralomtanyától. A betegek fű-

tetlen helyiségben, orvos és gyógyszer nélkül fetrengtek a pusztá földön. Ápolásnak a nyoma sem volt sehol. Csoda-e hogy nagyobb részük irtózatoss kínok között már a kórházban kiszervenvedett, Az ottani rögtönzött temető sírdombjai jelzik a szerencsétlen magyar foglyok áldozatainak számát. Valószínűnek látszik, hogy a gaz fajzatnak az volt a szándéka, hogy a fogolytábort mindaddig fel nem oszlatja, amíg csak az utolsó magyart is el nem temetik.

Szerencsére találkoztak oláh lapok, amelyek szóvátették a foglyok borzalmas szenvedéseit és tiltakozni merészelték az embertelen kínzás ellen Dr. Lupu radikális képviselő az Aurora című lap 1921. október 31. számában tiltakozott az ellen, hogy politikai vétségekért Románia összes fegyintézetei telve legyenek erdélyi magyarokkal, a kik hónapokig, sőt évekig letartóztatásban vannak a nélkül, hogy ügyüket valaki kivizsgálná A többiek között statisztikai adatokat is közölt, Példának felhozta a jilvai fegyházban bebörtönzött politikai foglyok sorsát. E szerint 1920. évi szeptember hó elsejétől 1921. szeptember elsejéig tehát tizenkét hónapig tartó előzetes letartóztatásban volt 32 erdélyi magyar. Ugyanannyi vizsgálai fogság után 36 foglyot bocsátottak el bírói ítélet nélkül.

1921. október harmadikán még mindig száz-tizennégy egyén van letartóztatva, akiknek ügyét még ki sem vizsgálták.

Az Adverul című lap ugyanakkor humoros oldalról mutatja be a szomorú valóságot.

*Marosvásárhelyi Bem-szobor
(szétrombolták).*

— A bíró megházasodik és — monda gúnyolódva — előlép törvényszéki elnöknek, majd táblabíró lesz belőle s az e közben született leányai férjhez mennek, de az előzetes letartóztatásban lévő magyarok ügye még mindig nem került tárgyalásra.

Vájjon nem gondolják-e meg az oláhok hogy a magyarok majd hamarább és rövidebben fogják elintézni az ő tengernyi perüket?

Rettegnek a gazemberek

Lélektani megfigyelés, hogy a legvakmerőbb gonosztevőt is megszállja a félelem, mi-helyt idegen területre lép. Ez a megállapítás minden országrablónál, de főképp az oláhoknál észlelhető. Minden szélfúvás gyanút kelt bennük. Összerezzenek a legkisebb zajtól is. Békeséges, csendes polgárok között összeesküvést szimatolnak s még az Ur házában elhangzott szentbeszédben is lazítást vélnek hallani. Igen, a hazánk földjén garázdálkodó oláhok félnek és remegnek. Bűnük tudatában van is okuk reá. Ez a félelem szülte meg náluk a tömérdek politikai pörököt és atrocitásokat, amelyeknek szegény magyar testvéreink közül oly sokan áldozatul estek már.

A legelső lázadási per az udvarhelymegyei Eteden látott napvilágot. 1919 év március havában ugyanis egy országos vásár alkalmával sok környékbeli ember verődött össze a községben*. A rend és közbiztonság föntartására két oláh csendőr lett kivezényelve. Ezek a jövevények a rendcsinálás ürügye alatt elvegyültek a korcsmában pohár bor mellett szórakozó székely fiatalság közé. Az oláh csendőrök azután a felkínált vendégborból annyira beszeszelték, hogy végül

már erőszakoskodni, garázdálkodni kezdtek. Magyar fiaink egy ideig szótalánul túrték a hívatlan vendégek virtuskodását, de végül megunták s a frátyék egy pillanat alatt az utcára kerültek. A vad rumunyak azonban itt is folytatták okvetlenkedésüket, amiből aztán parázs verekedés támadt. A vége pedig az lett, hogy az oláh közbiztonsági szervek halva kerültek el az utca porában.

Az oláh hatóságok a sajnálatos esetben lázadást láttak fennforogni s annak elfojtására Székelyudvarhelyről katonaságot vezényeltek ki. A faluba rontott oláh bakák borzalmas vérfürdőt rendeztek. Minden útjukba került férfit és nőt egyszerűen lelőttek, miközben nagyon sok gyermek is megsebesült. Ez még mind nem volt elég a megvadult oláhoknak. Először is összefogdosták a katonaviselt székely legényeket. De letartóztattak több öreg embert és asszonyt is, akiket azután embertelen módon Székelyudvarhelyen keresztül Nagyenyedre hurcoltak.

A lázadással vádolt embereket szekérhez kötve, órákon át vonszolták. Amire Fogasra érkeztek, már alig volt izom a szerencsétlen foglyok csontjain. A legtöbbje már a halállal vívódott. Útközben a környékbeli Atiha, Parajd, Böződ, Korond, Sófalva, Sóvárod s több más községben is letartóztattak teljesen ártatlan egyéneket. Férfiakat és nőket egyaránt. Községenkint átlag negyven-ötven ember került rabláncukra. Ezt a nagy tömeget azután a fogarasi, nagyszombeni és szombatfalvai fogolytáborokban internál-

ták. Nagyon sokan az embertelen kínzás következtében már az úton meghaltak. Sokakat menet közben, csupa időtöltésből lelőttek. Akik pedig élve érkeztek meg a táborba, azokat ott éhezteték és a szószerinti értelemben nyomorékká verték. Az agyonkínzott foglyok közt nyolcvan már a megérkezés napján a halállal vívódtak, Ezeket mint sebesülteket a dévai kórházba szállították — amint mondák — ápolás végett. A valójában pedig meghalni küldték őket oda, Amikor Szabó István, a kórház gondnoka a szerencsétlen embereket átvette, borzadállyal fakadt ki a kéjgyilkosok ellen, amiért azután ő is a hadbírótság elé került, amely nyomban internálásra ítélte. Fogarasra hurcolták, honnan mindaddig ki nem engedték, míg ki nem jelentette hogy Erdély földjét önként elhagyja.

A lázadással vádolt foglyok csak június havában kerültek a hadbírótság elé. Nem sokan voltak. A legtöbben közülük már a csendes temetőben pihentek. A hadbírótság Piroska Lajost Atilláról, Elekes Dénest Kecsetkisfaluról, György Károlyt Atiháról, Jakab Dánielt Szolokmáról, Moldován Jánost Kűsmödről, Szép Istvánt Atilláról halálra, Somodi Dénest, Major Mózeset és Hanzik Miklóst életfogytiglani, Vas Mártont Atiháról, Kovács Józsefet Bölömből tíz évi, Jakab Zsigmondot Szolokmáról és Mózes Dénest Böződből öt évi kényszermunkára ítélte. Az a néhány ember, akiket felmentettek, összetört tagokkal, nehéz nyavajákkal megterhelve tért

vissza otthonába. Mindnyájan munkaképtelenné váltak egész életükre.

* *

Az oknamárei sóbányában a rossz bánásmód s a munkabér leszállítása miatt sztrájkba léptek a bányamunkások. Emiatt ötvenkét magyar ember a bíróság elé került, mely a sztrájkolókat bolsevista izgatás és magyar irredenta összeküvés miatt egytől-tíz évig terjedő kényszermunkára ítélte.

* *

Marosvásárhelyt is lejátszódott egy összeesküvésről szóló mese. Mint vádlottak Molnár János tanár, Bíró András református és Rédiger Géza unitárius lelkészek, valamint Imecs Károly ferencendi zárdafőnök kerültek a hadbíróság elé. Ezeken kívül még Jakab kereskedőt, Sronky Jenő tanárjelöltet, Brunhuber László földbirtokost is vádolták az oláh állam közbiztonsága elleni merényletben. A vádat ellenük Georgiu, a kolozsvári szigurantafőnök és ennek utóda Kozma Aurél, valamint egy Balla György nevű agent provokátor koholták. Hogy milyen emberekkel dolgozott a dicső oláh kormány, kitetszik abból is, hogy a magyarok vádlói csakhamar a legveszedelmesebb gazembereknek bizonyultak. Anynyit loptak és csaltak, hogy még az oláhok is megunták garázdálkodásukat. Csalás, sikkasztás és okirathamisítás miatt ők is vád alá kerültek ami miatt azután valamennyien Amerikába hajóztak át.

Közel egy év telt el, amíg a lázadással vádolt embereinket bíróság elé állították. A tárgyalás során teljes ártatlanságuk derült ki, amire a hadbíróság felmentette őket. Valamennyien megkínzottan, testben és lélekben összeroncsolva tértek vissza otthonukba.

Kézdivásárhelyen ugyancsak egy nagy összeesküvést fedeztek fel. A sziguranta kopói ugyan is fegyverek után kutattak a temetőben, amikor egy elhagyatott kriptában néhány elrozsdásodott manlicher puskára bukkantak. A hatóság erre a város egész magyar intelligenciáját lefogatta s különféle internáló táborba hurcoltatta. A letartóztatottak közt volt Török András alispán és Dávid János főorvos is. Amikor a hónapokig tartó kínzás után a bíróság elé kerültek, kitudódott, hogy a forradalom idején néhány frontharcos katona elrejtette fegyverét, amit a megszállás után — már a kellemetlenség elkerülése végett is — bejelenteni elmulasztottak. Az összeesküvés vádját maga a bíróság is lemosolyogta, mire azután szegény véreink tizenkét heti fogság után kiszabadultak börtönükből.

Ilyen koholt mesék alapján másutt is rendeztek lázadás és összeesküvésről szóló komédiákat csak azért, hogy ártatlan magyarokat, főleg köztisztviselőket, papokat, tanárokat és tanítókat, valamint volt magyar tiszteket is bebörtönözhesenek.

Az oláhok gonoszsága gyakran versenyre kelt a butaságukkal s nem csoda, hogy a magyarok

elleni hajszájuk nem egyszer a komikumba fulladt.

Ilyen volt az az összeesküvés per is, amelyet 1921. év őszén Nagybányán rendeztek s melynek központjában maga Szent Antal állott. Nem az oláhoké az érdem, hogy a jótékonyság szentje nem került rabláncukra.

A nagybányai magyarság ugyan is, mint minden évben, akkor is gyűjtést indított, hogy régi szokásukhoz híven, karácsonykor a szegény gyermekeket felruházhassák. Az adakozást a római katolikus plébános kezdte meg ötezer leiel. Az adomány, amely abban az időben még tekintélyes összeget képviselt, így szerepelt az ivén: Szent Antal ötezer lei.

A gyűjtésről valahogy a sziguranta is tudomást szerzett, amely a gyűjtői vet a begyült pénzzel együtt elkobozta s a gyűjtőiíven szereplő huszonöt adakozót letartóztatta. Mondani sem kell hogy az elkobzott pénz a szigurantafőnök zsebébe vándorolt. A politikai hajtóvadászat kopói nyomban készen voltak az összeesküvés vádjával. A magyarok, — mondák, — egy díszes lobogóra gyűjtenek, amellyel Horthy Miklóst bevonulásakor fogadni akarják. Ezzel a vádlevéllel terheltén indítottak útnak Szatmárra 25 becsületes és jólelkű nagybányai polgárt. A szatmári szigurantafőnök számonkérte a kísérő csendőröktől a 26-ik aláírot, a bőkezű adakozót: Szent Antalt is. A nyomorult csendőrök mentegőztek, hogy nem tudták elfogni.

— Majd előkerítem én — rikácsolta magánkívül a nagyhatalmú főnök — s olyan 25-öt vettek reá, hogy egész életében piros, fehér és zöldet káprázik a szeme. Ezzel Nagybányára telefonált, hogy mi van Szent Antallal? Az ottani rendőrség jelentette, hogy nem tudja kézrekeríteni. Valószínű, monda, hogy a magyar határ felé szökött. Erre a sziguranta főnöke nyomban elfogatási parancsot adott ki minden határállomásnak. A nevezetes körözvény szószerinti szövege a következő:

Szent Antal baiamerei (nagybányai) lakos. vagyonos polgár elfogatását rendelem el. Mert nevezett alaposan gyanúsítható a román állam elleni összeesküvés vádjával és titkos hadsereg toborzással. Az összeesküvést anyagilag is támogatta, ötezer leiel. Felhívom a román királyi összes katonai és polgári hatóságokat, valamint a rendőrségeket, politikai és rendőrügynököket, hogy nevezettet feltalálása esetén tartóztassák le és erős fedezet mellett szállítsák az oradeama-rei vadászhadtest hadbíróóságához.

Közel négy hét telt tî s csak természetes, hogy a körözött egyén nem került meg. Közben az összeesküvéssel vádolt többi 25 letartóztatott polgárt Nagyváradra hurcolták, ahol kihallgatásuk alkalmával kiderült az egész Szent Antal féle összeesküvés mibenléte.

A vizsgálóbíró a gyalázatos blamázt egy könnyen előfordulható névcserével magyarázta

ki s a megkínzott vádlottakat azonnal szabadlábba helyezte.

* *

Mániu és hazaáruló társainak szónoklatai a román nép felszabadításáról s az ezt követő paradicsomi jólétről, nagy hatással voltak a máramarosi oláh lakosságra is. Pedig a máramarosi oláhság, mely az államhű ruthén és a magyar nép közt beékelve, évszázadokon át békességben élt, korántsem árult el oly aspirációkat, mint a szorosan vett erdélyi oláhok. Végül azonban ők is bedőltek a sok izgatónak. A frontokról hazatért bakák az olcsó oláh győzelemtől megittasodva, önként vonultak be a máramarosszigeti laktanyába, ahol csak röviddel azelőtt még mini magyar honvédek szereltek le.

Csakhogy örömük nem sokáig tartott. A laktanyában ugyanis óriásit változott az élet. A regátból beözönlött condrás, rongyos ruházatú úgynevezett oláh hadsereg *mint honfoglaló lépett fel*, magának követelve a győzelemből származó dicsőséget és előjogokat is. A máramarosi oláh fiuk, akik a világháborút hősiezen végigküzdötték, most a hamupipőkék szerepére voltak kárhoytatva fajtestvéreikkel szemben. A becsülettel kiérdemelt altiszti rangjukat is elvették tőlük s közlegényeknek minősítették valamennyiüket. A magyar hadseregnek egykori katonái, akik a szigorú fegyelem mellett is önérzetre voltak nevelve sehogy sem tudták megszokni azt a baromi bánásmódot, amelyben az oláh katonákat részesítették.

Egy szeptemberi napon a Marmarosszigethez közel fekvő Szaploncáról bevonult fiúk összebúj-lak a laktanya egyik félreeső udvarában. Sugdolódzva beszélgettek.

— Nem lehet tovább túrni ezt a komiszságot, amit ezek a golánok (regátbeliek) véghezvisznek velünk, mondotta az egyik hangadó legény, aki a háború alatt mint őrmester szolgált a honvédségnél.

— Menázsi helyett pofonokat osztogatnak — monda a másik.

— A zsoldot az őrmester és a hadnagy vágja zsebre, szólott egy harmadik. Mindenik fiúnak volt panasza bőven.

— Fiuk, megvert az Isten, amiért a magyarok ellen fegyvert fogtunk, — suttogta az egyik jámbor fiú.

— Bizony megvert, — válaszolt mély sóhajjal az egyik szomszédja. Most már csak túrnunk és szenvednünk kell, ha bele is pusztulunk, — vélekedé egy harmadik.

— De bizony nem túrjuk tovább, — feleie az első.

— Hát mit tehetünk?

— Lerázzuk a nyakunkról azt a gaz népet. Van négy gépfegyverünk, puskánk és lőszerünk majd szétzavarjuk őket.

— Komolyan beszélsz?

— Egész komolyan. Akinek kedves ez az élet az csak maradjon itten s szolgálja tovább is őket. Aki pedig megunta a zsarnokságot, az ve-

lem jön és segíti visszavívni előbbi szabadságunkat.

Az oláh fiúk szeme felragyogott. Még egy kicsit tanakodtak, azután előszedték a laktanya egyik raktárában felhalmozott s a magyar uralomból visszamaradt gépfegyvereket. Katona-sorba állottak fel s vezényszóra indultok meg a küzdőterre. Az őrség mellett haladtak el, de senki sem törődött velük. A város piacán felállították a gépfegyvereket s tűz alá vették a Korona kávéházat, amely telve volt mulatozó oláh tisztekkel.

Lett erre riadalom, jajgatás és eszeveszett futkosás! Az oláh ficsúrok nem miértek kibújni az utcára. Az udvaron keresztül, háztetőkön, kerítésen és csatornákon át menekültek a hős legények. Csakhamar kivonult a városban tanyázó rumuny katonaság. A nyolcvan főből álló lázadó csoport azonban keményen védte magát. Nem is bírtak velük mindaddig, amíg a szomszéd városokból segítség nem érkezeett. Egy egész zászlóaljnak kellett felvonulnia, hogy lefegyve-nezzék őket. A szabadságért küzdő fiúk között 37-et sikerült elfogni. A többi nyilván megszökött.

A foglyokat azután a kórház mellett álló régi sörgyárba hurcolták, ahol két hétig szakadatlanul ütötték-verték őket. Amikor már a szegény fiúk az éhségtől és ütlegeléstől összerogytak, valamennyiüket egy szekérre rakva, a kamarai vasúti hidra hurcolták ki. Itt egyenkint le-emelték a félholt embereket s miután puskatussal erősen fejbeverték, a vasúti hídról egytől-

egyig a Tiszába dobták. Így lett a kék Tisza vize a lázadók csendes temetője.

Miután a mármaros oláh fiúk forradalmát ilyen formán elintézték, rávetették magukat a városban még található magyarokra, akik szerintük okai voltak a lázadásnak. Valamennyien a börtönbe kerültek. Hónapokig tartó rabság után végre sikerült ártatlanságukat bebizonyítani, amire minden tárgyalás és ítélet nélkül szabadlábra helyeztek.

* *

1921-ben, tehát még a béketárgyalások befejezte előtt, a magyarság is fegyvert fogott a becstelen betolakodók kiverésére. Hatvan szovátai, harcteret járt magyar fiú vállalkozott a szabadságharcra. Sajnos a kezdeményezők, mint felbújtók itt is az oláhok voltak. Törbecsálták a hiszékeny magyar fiúkat, hogy azután vérfürdőt rendezhessenek közöttük. Történt ugyanis, hogy Szovátán egy főhadnagyi ruhát viselő egyén végiglovagolt az utcákon.

— Talpra magyar! — szavalta a hitvány alak. — Jertek, verjük ki az ellenséget ősi honunkból, Horthy hadserege már a határon van s könnyű lesz a rablókat megszalasztani.

Szegény székely fiaink felültek az agentprovokátornek. Nyomban glédába állottak. B. főhadnagy parancsnoksága alatt hatvan fiú vállalkozott a szabadságharcra. Előkerültek a manlicherek, hat darab géppuska s két darab hegyi-ágyú is. Egy nap alatt kiverték a környék összes falvaiból a regáti katonaságot. Másnap azonban

már Brassóból érkezett egy teljes oláh ezred, a mely formális harcot indított fiaink ellen. A maroknyi magyar csapat 24-óraig keményen állta a harcot. Hevenyészett lövészárkokból támadták az oláhokat, akik már-már futásra gondoltak, amikor szegény fiainknak lőszerre — utánpótlás hiányában — teljesen elfogyott.

Ekkor kézitusára került a sor. A szabadságharcosok itt is hősöknek bizonyultak. Sajnos küzdelmük nem tarthatott sokáig. A túlerő végre is letörte őket. Akik nem estek el, a harc hevében oláh fogságba kerültek. Vezérük B. főhadnagy és három magyar altiszt is közöttük volt. Borzadály fog el, amikor az oláhok bestialitását kell leírnom, amellyel bosszúszomjukat kitöltötték a hazájukat szerető fiainkon.

A főhadnagyot meztelenre vetkőztetve, kezeit az asztalhoz s lábait a padlóhoz szegezték. Egy hétig étlen szomjan kínozták a hőst. És csodák csodája, a kemény vitéz e borzalmas tortúrát kibírta. Életben maradt, hónapok multával haditörvényszék elé került, ahol 5 évi kényszermunkára ítélték.

Legborzalmasabb volt a sorsa a 3 alvezérnek, A kannibálok a szó teljes értelmében keresztre feszítették őket és utána válogatott kínzásokkal kioltatták életüket.

A hóhéroknak még ez sem volt elég. Rávetették magukat a lakosságra is. Férfiakat és nőket, gyermekeket és aggokat egyformán botoztak meg. A napokig tartó hóhérmunka után kirabolták a

Az előbb esendős kommunikációs adminisztráció.

falvakat s a lopott holmikkal megrakodva, mint „dicső győzők” tértek vissza állomáshelyükre.

* *

A védtelen erdélyi magyar testvéreinkkel szemben elkövetett gazságok között talán a leg-rémesebb az, amelyet 1920 november havában egy Bartha Árpád nevű hadirokkanttal szemben elkövettek. Ekkor mulatta ki az oláh igazi vadál-lati mivoltát, gonosz lelkének szadista hajlamait

Bartha Árpád az oláhoknak ez a szerencsétlen áldozata, 1916 végén, mint féllábú hadirok-kant került vissza brassói otthonába. A nyomor-ék ember, aki tanuló korában a késmárki vas és fémipari szakiskolát elvégezte, egyéb elfog-laltsága hiányában találmányokon törte a fejét, Egyik találmányához 1920 évi december 11-én alumíniumvezetéket keresett. Ilyen szándékkal került Krajovába, ahol a gyanútlan fiatal embert letartóztatták és Bukarestbe hurcolták. Azzal vá-dolták, hogy a december 7-iki bukaresti szená-tusi dinamitmerényletnek ő az egyik tettese.

A sziguranta vallatni kezdte, de miután a merényletet vállalni nem akarta, bikacsekkel véresre verték. Ezután újból kihallgatták s ennek eredménytelensége után a rémregényekből ismert kínzásokkal akarták beismerésre bírni. Először is beretvéval felválták testét s az így okozott se-beket sóval hintették be. Miután ezzel sem puhí-tották meg, a falhoz támasztották s a puska szu-ronyát fokozatosan a homlokához szorították, Amikor már a szurony a homlokcsontot átfúrta, s a szerencsétlen ember elájult, azzal élesztették

fel, hogy a hóna alá forró tojást szorítottak. Utánna a félholt fiatalembert egy kampósszögre akasztották fel, miközben körmeit állandóan tűvel szurkálták.

Nyolc órán át tartott ez az embertelen kínzás. Ezekután Barthát — akiben már alig volt élet — egy domnu doktornak mondott hóhérlegény hipnotizálta. Hipnózis után egy jegyzőkönyvet írtak alá vele, amelynek tartalmáról csak az 1921. jan. 17-én megtartott hadbírószáki tárgyaláson szerzett tudomást.

A tortúrának azonban még mindig nem volt vége. A hipnotizálás után a szerencsétlen embert egy kutyaóiba szorították be. A kemény téli, esős időben ruhája néhány pillanat alatt odafagyott az ól falaihoz.

1920. december 13-án, délelőtt 9 órakor végre kiszabadították a delikvenst borzalmas helyzetéből. A vastag jégréteggel körülvett ólból teljesen megmerevedve húzták ki az összezsugorodott embert. Amire eszméletre tért, újból felvitték a sziguranta főnöknek nevezett bestia elé.

Bartha Árpád kálváriája azonban csak most kezdődött igazában. A sziguranta főnök parancsára u. i. Bukarestből Kolozsvárra szállították, ahová 1920. dec. 14-én egy rabszállító kocsiban érkezett meg. Először is a szigurantára vitték. Innen az ügyészégi fogházba hurcolták, ahol négy rablógyilkosnak mondott agent provokatőrrel egy cellába zárták. December 17-én a fellegrábra került egy. elkülönített kis börtönlyukba. Itt raboskodott Bartha 1921. január 15-ig, ami-

kor újból Bukarestbe hurcolták hadbírószági tárgyalásra. A tárgyaláson felolvasták a vádlott előtt a hipnózis után aláírt jegyzőkönyvet, amely szerint Bartha beismerte volna, hogy a mennyiben a szenátusi bombamerénylet nem sikerült volna, ő késznek nyilatkozott társaival együtt egy másik bombamerényletet előkészíteni.

A hadbírószág ezt a koholt vallomást tényként elfogadta s ez alapon kimondta rá a halálos ítéletet. A *szerencsétlen* embert ezek után január 18-án Bukarestből Brassóba hurcolták, ahol egy földalatti börtönben március 4-ig sínylődött. Ekkor tudomására adták, hogy a felső bíróság kegyelemből 20 évi kényszermunkára változtatta át az első ítéletet. Ennek folytán március 20-án megláncolva Ocna-Maréra vitték a sóbányába, a hol sok száz rab közül Boros Gyula századossal és az időközben cserefogolyként hazakerült Rabecky Nándorral találkozott. Julius 4-én Ocnára hurcolták, amelynek sóbányájában a rabok már lánc nélkül végezték munkájukat. E bányában együtt dolgozott Szabó Jenő állomásfőnökkel és Horváth János székelyudvarhelyi lakossal.

Október hóban létrejött egy fogoly kicserélési akció. Bartha Árpád is szerepelt a listán. A szabadulásra kijelölt foglyokat a nagyváradi ügyészség fogházában gyűjtötték össze, ahol egy Popesku nevű magyargyalázó hadnagy tartott felügyeletet felettük.

Bartha egészségi állapota már abban az időben a legszánandóbb volt. Nyomorék voltát vakbélbántalmai is súlyosbították. Ezzel a bajával

került később a nagyváradai kórházba, ahol Turcsányi dr. miniszteri kiküldött egy angol ezredes társaságában kihallgatta. E beszélgetésnek fültanúja egy Vértes nevű kórházi orvos volt.

Alighogy az angol ezredes eltávozott, megjelent a sziguraita főnök, aki az angol kiküldöt-
tel való beszélgetés iránt érdeklődött. Csak természetes, hogy a már úgy is nyomorékká vert Bartha semmit sem árult el. Erre újból lefoglalták a kórház pinchelyiségében véresre verték, miközben jobb fülét teljesen kettéhasították.

November hó 4-én ismét az ügyészség fogházába kísérték. Amint a kapun belépett, katona kísérői a sziguraita főnök intésére puskatussal fejbeverték, amire elterült a földön. Orrán száján dült a vér, de a bestiális állatok még mindig ütötték-verték. Súlyos belső sérüléssel, eltört bordákkal hevert a folyosó kövezetén. Az előhívott ügyész intézkedésére visszavitték a kórházba, ahol december 8-ig élet és halál között lebegett.

Végül megérkezett az átvevő bizottság, amely Barthát nyomban a vasúti állomásra szállította, ahonnan még aznap este mint élőhalott Budapestre érkezett.

Vájjon a Bartha Árpádok szenvedése miatt ki fog lakolni majd?

**Az oláhok még mindig
gyilkolják a magyarokat**

Amikor az amerikai unitárius bizottság 1920-ban tett erdélyi látogatása után-, Bukarestben dr. Vajda Vojvodának, az akkori miniszterelnöknek beszámolt tapasztalatairól, ez oda nyilatkozott, hogy az említett atrocitások a háborúban elvadult csendőrségnek jogosulatlan túlkapásai voltak, amelyek azonban a lelkek megnyugvása folytán máris szűnőfélben vannak.

A bizottság azonban más véleményen volt. Jelentésében ugyanis ezeket mondja: Nekünk az a meggyőződésünk, hogy ezek az atrocitások hozzátartoznak egy jól megfontolt politikai rendszerhez, amelynek célja a magyar lakosságot állandó terror alatt tartani.

Dr. Vajda Vojvoda Sándor, aki jól ismeri vérengző oláh faját, tudatosan merész valótlan-ságot mondott az amerikai bizottságnak. Hisz ők maguk is bevallották, ismételten, miszerint céljuk Erdélyben a magyarságot kiirtani, még pedig az eszközök megválogatása nélkül s ezzel egy tiszta oláh impériumot teremteni.

Amint tudjuk, a megszállás és az utánna következő időszakban minden lelkifurdalás nélkül tizezrivel gyilkolták le szegény magyar testvéreinket. Akik még életben maradtak, azokat gazda-

ságilag tönkretéve, kivándorlásra kényszerítették. Még a magyar munkástól is sajnálják a kenyeret s csak ott tűrik meg, ahol helyét oláh fajzattal betölteni nem képesek. Rettenetes a sorsa pld. a magyar bányamunkásnak. Csak a legveszedelmesebb tárnákban kap alkalmazást. Míg pld. a magyar uralom alatt a petrozsényi szénbányákban, ahol a kereseti lehetőségek aránytalanul kedvezőbbek, mint a többi bányákban, magyar és oláh bányászok egyforma arányban dolgoztak, ma itt kizárólag csak oláhok kapnak kenyeret. A magyarok az ezer veszélynek kitett, mostoha kereseti viszonyok mellett dolgoztató telepekre szorulnak. Ilyen a lupényi szénbánya is, amelynek igazgatósága valóságos rabszolgamódon kezeli a bányászokat. Hogy ennek a bányának rablógarázdalkodását némileg is megvilágítsam, meg kell említenem, miszerint a társaság, amely a hírhedt Bratianu-féle konzorciumból áll, a legutóbbi négy év alatt 500 millió lei alaptőke mellett 462 milliót fordított amortizációra. Tehát majdnem az egész tőkét letörlesztette és mindamellett még 415 millió tiszta nyereséget könyvelt el osztalékokra.

A társulat összes kiadása, a munkások fizetését is beleértve, csak hetvenegy milliót tett ki. A többi rengeteg pénzt Bratianuék vágták zsebre. Az igazgatók nyolcvanezer leien kezdődő havi fizetésen felül még két millió évi osztalékban is részesülnek. Ez azonban jövedelmüknek csak elenyésző kis része. Legnagyobb jövedelmi forrásuk ugyanis a bányamunkások könnyebb meg-

élhetését célzó élelmezési és ruházati raktárak kezeléséből kerül ki. Itt virul aztán a panama széles e világon nem ismert formájában. Természetes, hogy az e téren harácsolts milliókkal a szegény bányászokat károsítják meg. Így szívják ki vérét a dolgozó tömegeknek s így készítik elő magyar testvéreink tömeges pusztulását.

1929. nyarán az igazgatóság a munkások legminimálisabb munkabérért is leszállította s te-tejébe a munkaidőt meghosszabbította. Ezzel egy újabb trükköt gondoltak ki a magyar sorok kiirtására.

A szerencsétlen bányásznép végső elkeseredésében sztrájkra határozta el magát. Csak erre vártak az oláhok! A sziguranta agent provokátorokat menesztett a munkások tanyáira. Az éjjeli órákban zörgettek ajtajukon. Gyűlésre invitálták őket a villamos üzem udvarára. A hatóság vérdíján élő Munteanu volt a legnagyobb izgató.

— Ne engedjete jogaitokból, a biztos siker kecsegtet. Csak nem szabad megijedni. A csendőrök puskáiban vaktöltések vannak, bajtok nem lehet — monda az aljas lelkű, júdáspénzen dolgozó gazember. A munkások ünneplőbe öltözve gyanútlanul gyűltek össze a kijelölt helyen. A tömeg azonban Muntean állandó izgatása dacára is nyugodtan viselkedett s várta a gyűlés megkezdését.

A gyülekező helyet egyszerre csendőrség és katonaság szállta meg. A fegyveres legények egytől-egyig a szesz hatása alatt állottak. Amint a

vizsgálat során kiderült, Rozván, hunyadmegyei főispán a bányatársaság nagyvendéglőjében le-
itatta őket. Rövid idő alatt hetven liter pálinkát
fogyasztottak el.

Alig hogy a fegyveres banditák felsorakoz-
tak, Rozván főispán az egyik katona kezéből ki-
vette a fegyvert s a szemben álló Vitus Gábor
nevű magyar munkást vette célba. Vitus holtan
terült el a földön. A főispán lövése jeladás volt a
további vérengzésre. Sortüzek dördültek el s a kö-
vetkező pillanatban huszonhárom munkás jajszó
nélkül lehelte ki lelkét. A többiek menekülni
igyekeztek. De a pálinkától megvadult oláh ka-
tonaság útjukat állta s szuronnal borzalmas
vérengzést vitt véghez.

A gazlelkű főispán az esetről nyomban je-
lentést tett kormányának. Táviratában bolseviki
zendülésről számolt be. E szerint kommunista
szervezetek támadtak vörös lobogó alatt a kato-
nákra, akik közül többen halálosan megsebesül-
tek.

Augusztus 15-ére volt kitűzve a magyar ál-
dozatok elföldelése. Az napra várták Lupénybe a
bukaresti vizsgáló bizottságot is, Bratianuék em-
berei azonban gondoskodtak arról, hogy addig is
minden nyomot eltüntessenek. Már előző nap
szinte lopva temették el a meggyilkolt munká-
sokat. A temetőt katonai kordon vette körül, úgy
hogy még az áldozatok családtagjai sem közelít-
hették meg a sírokat. Hogy a borzalmas gyilkos
ságoknak nyoma ne maradjon, a vesztőhelyen
kiomlott vért is felmosatták.

A megejtett vizsgálat napnál is fényesebben kiderítette, hogy a sztrájkot Muntean, a galaci hóhér már hetekkel azelőtt készítette elő, aki előbb baptista papnak öltözve, később mint szakszervezeti titkár agitált a munkások között. Kiderült azután, hogy ez a gazlelkű ember a vérengzés ideje alatt a főispán hátamögött állott s gyönyörködött a magyarok lemészárlásában.

A főispán jelentése teljes egészében hazugságnak bizonyult, amennyiben a vérengzés napján, sem előtte vörös lobogó sehol sem volt látható s a katonaság között egyetlen egy embernek sem görbült meg a hajaszála. Kiderült az is, hogy a munkások közül senkinek sem volt fegyvere s hogy békés szándékkal gyűltek össze a Munleanék által inszcenált, szomorúan végződött gyűlésre. A vizsgálat után az oláh kormány a látszat kedvéért a gyilkos főispánt felfüggesztette állásától, de az életben maradt munkásokat is egytől-egyetig lázítás címén vád alá helyezte. Ilyen az oláh igazság!

A lupényi bányaállapotokra jellemző különben, hogy ez a bányatelep csak nem régen is temetőjévé vált 82 magyar munkásnak, akik a társulat gonosz hanyagságából keletkezett bányalégben pusztultak el.

Vájjon hány magyar embernek kell még elpusztulnia odaát, amíg rászánjuk magunkat, hogy rab testvéreinket felszabadítsuk?

**Amikor az oláhok
királyukat várják**

Az oláh király a megszállás után a fogarasmegyei Felsőárpásra készült vadászatra. Amikor ennek híre ment Fogarason, az intelligencia elhatározta, hogy a városukon átvonuló királyt megvendégeli. A Merkur-szállóban többszáz ember részére uzsonnakávét, ugyanannyi adag szalonnát, no meg töméntelen mennyiségű vöröshagymát s megfelelő számú üveg bort rendeltek.

A király autója azonban késett. Az egybegyűlt notabilitások: oláh ügyvédek, vidéki pópák és dászkalok türelmetlenkedni kezdtek s nekiláttak a hagymával megspékelt szalonna elfogyasztásához. Közben garmadával ürültek a borosüvegek, majd pipára gyújtottak s ilyen hangulatban, irtózatosszivaj közepette várták a király érkezését.

Egyszerre csak megszólalt a kürt a város határában, jeléül annak, hogy a király autója közeledik.

Erre a fogarasi rendőrkapitány kiállott az út közepére s sapkáját lengetve, harsány hangon ordítani kezdett:

— Stej moj! (Állj meg!)

A király megállítja autóját, a mire a rendőrkapitány tudtára adja, hogy a szállóban

kávével várják. A király és szárnysegéd összenéznek.

— Menjünk be — súgja a szárnysegéd.

Az autó a szálló elé gördül.

Mindhárman a szálló éttermébe léptek, a mely az elfogyasztott vöröshagyma illatától valóssággal inficiálva volt. Tán ezt az illatot akarták ellensúlyozni oláh atyafiaink, amennyiben a tágas éttermet oly vastag pipafüsttel telítették meg, hogy vágni lehetett a levegőt.

A belépő királyt valóssággal megcsapta a korcsmai levegőnél is rosszabb illat. Hirtelenül intett a szárnysegédnek s egy pillanat múlva már tovább robogott az autó Felsőárpás felé.

A legmulatságosabb a dologban az, hogy a teremben levő vendégek részben a nagy pipafüst miatt, részben azért, mert a legtöbben unalmukban ferblizni kezdtek, észre sem vették a király érkezését. Amikor pedig megtudták, hogy a király Szent Pál módjára otthagya őket, megvető gesztussal kárpótolták magukat. La draku (menj az ördögbe) — szóltak egykedvűen s nyugodtan tovább ferbliztek. Majd behozatták a megrendelt kávét s magukban fogyasztották el az ünnepi uzsonnát.

**Nemzeti ajándék Berthelot
francia tábornoknak**

Azt tartja a rege, hogy Szent Pál annakidején rút hálátlanságuk miatt fordult el az oláhoktól. Tán ezt az ocsmány bűnüket akarták kireparálni, amikor legújabb védőszentjükkel, Berthelot tábournokkal szemben hálájukat kézzelfogható formában bemutatták.

Az ajándék meg volt már, s csak annak átadása — mondják — járt némi akadályokkal.

Történt ugyanis, hogy az erdélyi politikusok 1918-ban, az őszirózsás forradalom kitörése idején, a hunyadmegyei farkadini kincstári birtokot felparcellázták s az oláh nép között felosztották.

A földosztás tetszett az oláh népnek, amely annak rendje és módja szerint át is vette a neki kijelölt ingyenföldet. A földeket azután úgy ahogy megmunkálták s miután bőségesen meghozta a mindennapi eledelükhöz szükséges puliszkát, teljesen meg voltak elégedve a román nemzeti politikával.

Boldogságuk azonban nem sokáig tartott. A bukaresti román politikusok ugyanis sokáig törték a fejüket, mivel hálálhatnák meg Berthelotnak irántuk tanúsított kiváló jóindulatát. Ajándékot mindenképp akartak adni patronusuknak de természetesen nem az övékéből. — Töprengésük közepette eszükbe jutott a farkadini szép

nagy birtok, amelyhez a nép — szerintük — nem egészen törvényes utón jutott.

Nem sokat gondolkodtak a jó urak azon, humanus dolog-e azt a néptől visszavenni? Mindent meg lehet csinálni, csak a kellő formát kell eltalálni. Ennek a módját is csakhamar kieszelték. Autóba ült egy pár politikus s Farkadin községig meg „sem állottak. Itt összehívták a község képviselőtestületét gyűlésre, amelyen a pápa hatalmas szónoklatot tartott az oláh nép önzetlen hálájáról s indítványozta, mondja ki a község hogy az ajándékba kapott birtokokról önként lemond s azt „nemzeti ajándékkép” a román nemzet nemeslelkű nagy pártfogójának, Berthelot tábornoknak ajánlja fel. S hogy az ajándéknak szép köntöse is legyen, egyben elhatározzák, hogy Farkadin község nevét Berthelot-ra keresztelik.

Az oláh atyafiak az indítványt vegyes érzelmekkel fogadták. Egyesek, főleg az idősebbek, azzal az érveléssel írták alá az elibük tartott ajándékozási nyilatkozatot, miszerint hiába tagadnák meg az aláírást, az urak amúgy is elveszik tőlük a földet.

A fiatalabbak s főleg a hadviseltek azonban megtagadták az aláírást, mondván, hogy ők a fronton érdemeket szereztek az ingyenföldre s nem hajlandók arról lemondani. A község nevének megváltoztatása ellen pedig az egész kögyűlés tiltakozott, mondván, hogy a magyarok a szabadságharc idején felszabadították őket a jobbágyág alól s ezért nem hajlandók most egy idegen ember rabszolgájául szegődni.

Az öregek okoskodása bevált. Néhány nap múlva ugyanis Bukarestből hivatalos ukáz érkezőit, amely szerint a kormány Farkadin község lakóinak a nemzeti ajándéokra vonatkozó határozatát elfogadja s egyben a helység nevének Berthelot-ra való megváltoztatását elrendeli.

Természetes, hogy Farkadin község oláh lakossága közt a földrablás nem kis elkeseredést szült s Románia nagy patrónusának, Berthelotnak nimbusza is egyszerűben alászállott. Beszéli, hogy a mikor a kormány emberei legutóbb Farkadin községben megjelentek, hogy a „nemzeti ajándék” átadásának ceremóniáját megállapítsák, nagy beszédben magasztalták a francia tábornok érdemeit, de a nép már nem reagált a szokásos „szetreaszke”-ra (éljenzésre), hanem egy merész szójátékkal felelt: „szetrezniaske”, ami körülbelül annyit jelent, hogy üssön beléd a mennykő.

A nemzeti ajándék átadásának ünnepélyes formáiról az illetékes körök Berthelot-ot is értesítették. Az átadás azonban sokáig késett. Beavattottak úgy vélik, hogy az aktus késedelmezése tisztán a tábornok személyén múlt, akit az eredetileg magyar állami birtoknak átvétele a bizonytalan jövő miatt némi gondolkodóba ejtett.

Vannak akik a késlekedést Berthelotnak egy kellemetlen kalandjával hozzák összefüggésbe. Történt ugyanis, hogy a délceg francia tábornok 1919. év elején Bukarestből jöve, Gyulafehérváron volt átutazóban. Ez alkalmat az erdélyi oláh politikusok nagy tüntetésre akarták felhasználni

A tábornok méltó fogadtatására készültek. Az állomást feldíszítették s a közelfekvő vendéglőben lukullusi lakomát rendeztek tiszteletére. Az ünnepség rendezői a környék falunépét is becsődítették az állomásra díszes nemzeti viseletben. Minden faluból egy külön bizottság ajándékot hozott a tábornok részére, leginkább szőttesekeket s különféle más házcikkekét.

Berthelot vonatának érkezése este 7 órára volt jelezve. A több ezer főből álló tömeg türelmetlenül vártta a tábornok vonatát. Csakhamar értesítés érkezett, hogy a tábornok vonata csak két órányi késéssel fog befutni. E hírre az oláh pópák „hajde” (jertek) kiáltással a tömeget a korcsmába terelték, ahol alaposan nekiláttak a megrendelt étel- és italoknak. Éjfél felé járt az idő, amikor híre érkezett, hogy a tábornok vonata az állomáshoz közeledik. Erre a már alaposan bepálírozott tömeg csorda módra kirohant a vendéglőből s előzönlötte az állomás perronját. A közeledő vonatot vad üvöltéssel fogadták. Bertheot, aki már 9 óra felé hálókocsijába tért, mély álomba volt merülve. Helyette a szárnysegéd maradt ébren, aki, mikor a vonat berobogott, ijedt arccal nézte a rettenetesen ordító tömeget. Hol szóval, hol kézmozdulatokkal jelezte a közönségnek, hogy őexcellenciája alszik s be nem jelentheti neki a kedves fogadtatást.

— De nem úgy van — ordította a tömeg. — Mi már napok óta készülünk a fogadtatására s ajándékot is hoztunk neki, azt pedig csak neki személyesen adjuk át.

Az egetverő lármára természetesen a tábornok is felébredt, aki hamarosan köpönyeget dobolt magára s ijedt arccal jelent meg az ablakban.

Amikor a tömeg a tábornokot észrevette, rettetes küzdelemmel megrohanta kocsiját. Mindenki elsőnek akart bejutni hozzá.

Az életveszélyes tolongásban elsőnek egy 70 éves farkadini oláh asszony tört utat magának Pipával szájában, karján hatalmas kecskegyapjuból készült szőttessel rontott a tábornok elé. Se szó, se beszéd, a pokrócot odavetve a tábornok ágyára, Berthelotra vetette magát s úgy istenigazában elhalmozta csókjaival.

Ez már több volt, mint amennyit az oláhok dédelgetett kedvence elbírt volna. Az odaintett szárnysegéd a vonatot kísérő katonák segítségével csak nagynehezen tudta viaszorítani a programmnélküli tisztelgőket.

Azt mondják, hogy a farkadini oláh asszony csókját sokáig nem bírta elfeledni a tábornok s ezért nem volt mersze eljönni a nemzeti ajándékátvételére.

A lefolyt nyáron végre Berthelot tábornok valami hivatalos ügyben Bukarestbe érkezett. Az oláh kormány ez alkalmat arra használta fel hogy a birtokbaadást külsőleg is ünnepélyes formában vigye keresztül.

Farkadin községet, — mely időközben Berthelot nevet nyert — az átadás napján fellobogózták és virágokkal feldíszítették. A piac kellős közepén konyhákat állítottak fel, a nép részére

nyárson két ökröt sütöttek s megfelelő számú pálinkás- és boroshordót gurítottak a konyhákba

A hivatalos apparátus, az egyházak, az iskolák mind mozgósítva voltak, hogy az ünnepség minél fényesebb és impozánsabb legyen.

Úgy dél felé járt az idő, amidőn a tábornok autója megérkezett. Kíséretében az oláh kormány kiküldöttjeinek autói robogtak. Elöl természetesen a detektívek egész raja száguldott. Az út a Farkadin előtti Hátszeg községen vezetett keresztül. E község is természetesen felsőbb parancsra teljes egészében fel volt lobogózva. A lakosság azonban apatikusan viselkedett a vendégekkel szemben s csak a vidék naplopó népe követte az autókat, abban a reményben, hogy a Farkadin községben rendezett lakomából nekik is jut valami. Maga Farkadin népe teljesen távol tartotta magát az ünnepi aktustól.

Úgy látszik, hogy Berthelot is érezte a fonák helyzetet s a birtok megtekintése helyett a Bukarestből jött urakkal együtt Várhelyre rándult ki a régi római romok megtekintésére. Este pedig ismét visszautazott.

Mint jellemző dolgot meg kell említeni, hogy Berthelot birtoka egy magyar intéző vezetésére van bízva, mert — amint mondják — maguk a bukaresti oláh körök sem bíztak abban, hogy egy oláh intéző keze alatt a birtok egy fillérnyi jövedelmet is hajtana.

Hátszeg községben egy kis kellemetlen incidens játszódott le a snájdig generális előtt Berthelot autója ugyanis egy csinos külsejű ház

előtt robogott el. Az ablakban épp két-három fiatal leány beszélgetett. A tábornok nyilván azt hitte, hogy a hölgyek az ő érkezését várják amiért kedveskedő fejhajtással szalutált az ablakba. Ezek pedig, miután még nem felejtették el a tábornoknak a magyarokkal szemben kifejtett oláhimádását, hirtelen elfordultak az ablaktól.

Berthelot úgylátszik megértette a hölgyek viselkedését, mert szárnysegédéhez fordulva monda:

— Ezek bizonyosan magyar leányok.

Oláh húség

A háború összeomlása után bues ut mondtam közel 5 évig tartott katonai életemnek. Miután polgári állásomat Erdélyben a közbejött őszirózsás forradalom és az oláh megszállás miatt el nem foglalhattam, felettes hatóságom egy dunántúli kis városkába rendelt ki szolgálattételre.

Abban az időben még nem voltak sokan ott erdélyiek. Csak Kun Bélának rablóbandájának csúfos bukása után jöttek nagyobb számban az odaátról kiüldözött testvéreink. A folytonos beözönlés rövid idő alatt megváltoztatta a csendes kis város külső képét. Mint mindenütt, itt is divatba jöttek a vagonlakások s a piaci árak egy-két nap alatt 100—200 százalékkal megrágultak. Az így bekövetkezett kedvezőtlen megélhetési viszonyok az u. n. bennszülötteket — akik addig az ellenséges megszállást csak hírből ismerték; — módfelett elkeserítették s a szerencsétlen, mindenükből kifosztott, kiüldözött menekültekben látták az ország ellenségét. A legnagyobb ellenszenvvel fogadták az oláh zaklatásoktól agyonkínzott tisztviselőket s egész nyíltan hangoztatták, hogy aki Erdélyben tisztességesen viselkedett, az az oláh uralom alatt is megmaradhatott

állásában s csak a szemétnek kellett onnan elmenekülnie.

Nem vettem rossznéven kifakadásukat. Tisztában voltam vele, hogy Dunántúl még nem ismerik az „oláh” természetrajzát. Pedig abban a városban is élt egy tipikus oláh alak, aki egykor mint előkelő állású tisztviselő sok hányódás után ugyancsak Erdélyből vetődött Dunántúlra s mint nyugdíjas itt fejezte be földi pályáját.

Új állomásom helyére a kommunizmus alkonyán érkeztem meg. A szállodákat kivétel nélkül az akkor szép számban itt tanyázó direktórium elvtársak foglalták le s én, mint afféle „burzsuj” egy alacsony gerendás szobában voltam kénytelen meghúzódni. De még ennek is örülnöm kellett.

Így kerültem a sors különös szeszélye folytán a már említett oláh ember hajlékába „szobaúrnak.”

— Nagy beteg az én szegény uram — monda beköszöntőül háziasszonyom. — De azért jól fog esni neki, ha egy erdélyi ember meglátogatja.

A következő percben mára beteg szobájában voltam. Bemutatkozásomra fájdalmas, síró hangon üdvözölt.

— Én Topánfalván (Torda-Aranyos vármege) voltam albíró. De elkeltett onnan jönnöm mert nem bírtam ki tovább az ottani románok intrikáit és üldözéseit.

Panaszát hangos zokogással fejezte be.

— Van-e valami kívánsága, — kértem részvétellel.

— Jaj nagy az én kérésem! Hetek óta nem dohányoztam már. Trafikot sehol sem lehet kapni. Pedig úgy érzem, hogy egy pipadohány vagy egy szivar megszüntetné minden fájdalmamalt.

Kívánságát hamar kielégítettem, összes dohány- és szivarkészletemet testvériesen megosztottam vele. Leírhatatlan volt az öreg boldogsága. A következő pillanatban már is vígan pőfékelt. És az égő szivar mintha tényleg előre segítette volna, mert nyomban rá sokkal hangsúlyosabban kezdett beszélni.

— Csodálatos dolog — monda. — Rajtam mindig a magyarok segítettek. Lételemet is boldogulásomat csak nekik köszönhetem. Szegénysorsu román zsellér szülők gyermeke voltam. Falum magyar papja hozott el Nagyváradra s beíratott az ottani gimnáziumba. Azután elhelyezett jólelkű magyar úri családoknál, akik nemcsak ingyen ellátásban részesítettek, de még ruházkodásomról is gondoskodtak. Tandíjat sohasem kellett fizetnem s jólelkű tanáraink ingyen tankönyvekkel is elláttak. A felsőbb osztályokban már bőséges zsebpénzre tettem szert, amennyiben igazgatóm gyengébb tanulók mellé korrepetitornak rendelt ki. A nyolc év eltelt anélkül, hogy román fajom bármelyike a legcsekélyebb támogatásban vagy erkölcsi biztatásban részesített volna. Eszükbe sem jutottam nekik.

Amikor a jogra beiratkoztam, tanáraink pártfogásaival egy magyar ügyvéd irodájában nyertem foglalkozást. Ez a becsületes ember oly bő-

ségesen díjazta munkámat, hogy 4 év alatt egy kis tőkét gyűjthettem magamnak. A jogot is elvégeztem, de román fajom még akkor sem vett 'tudomást rólam. Még jó szóra sem érdemesítetek soha.

Csakhamar joggyakornoknak neveztettem ki a budapesti törvényszékhez. Kineveztetésem felletti örömem azonban csakhamar búra változott. Fellebbvalóm, az egyik tanácselnök szintén román ember volt, aki az első perctől kezdve gyűlölt s üldözni kezdett. Hiába kerestem kedvét dolgoztam késő estéig, az mind nem használt, Ellenszenve irányomban napról-napra fokozódott Amikor már durva modorát s palástolás nélküli üldözését tovább nem bírtam ki, elpanaszoltam bánatomat a törvényszék elnökének. Az elnök nyomban segített rajtam. Már a következő napon egy más tanácselnök mellé osztott be, aki magyar ember volt s aki szorgalmamat megbecsülte. Ez a jólelkű ember lakásába fogadott és ingyen reggeli és vacsorában részesített. Az ő támogatásával neveztettem ki később albírónak Topánfalvára.

Örömmel és nagy ambícióval foglaltam el első állomásomat. Az ottani gyérszámú magyarság szívélyesen fogadott körébe s én mindent elkövettem, hogy bírói eskümnek minél hívebben megfeleljek.

Egyszer csak azon vettem észre magam, hogy körül vagyok véve ellenségekkel. Panaszok és feljelentések mentek fel egymásután s csakhamar megtudtam, hogy a hadjáratot a topánfalvai ro-

A Kárpátok őre. (Szétrombolták.)

mán ügyvédi kar intézi ellenem. Nem tudták ugyanis megbocsátani nekem, hogy ítéleteimmel nem az ő érdekeiket szolgáltam.

Végül is megindult a fegyelmi vizsgálat ellenem. A kolozsvári kir. tábla fegyelmi tanácsa beidézett ügyem tárgyalására.

Kolozsvárra érkezve, egy jónevű román ügyvédet kerestem fel, aki iskolatársam, földim s távoli rokonom is volt. Őt kértem fel, vállalja el védelmemet fegyelmi ügyemben.

— Elvállalom — monda —, de kérek eljárási költségekre előleg címén 150 koronát.

— Megmutattam neki pénztárcámat, mely szerint összes vagyonom 50 koronát tesz ki. Nem használt semmit érvelésem. Sem ismeretségünk sem fiatalkori barátságunk, de még rokoni kötelességünk emlegetése sem hatotta meg a szívtelen embert. Ügyemet előleg lefizetése nélkül vállalni nem akarta.

Keserű érzelmekkel eltelve támolyogtam ki az utcára. Itt azután véletlenül egy magyar ügyvéddel hozott össze jó sorsom. Ez önként vállalta védelmemet s nemcsak hogy pénzt nem kért érte de még családja körébe is elvitt s a legnagyobb vendégszeretetben részesített.

A fegyelmi vizsgálatból tisztán kerültem ki Újra elfoglaltam állásomat. De román fajom áskálódása most sem szűnt meg ellenem. Megtámadott idegzetem nem bírta ki tovább az intrikákat. Áthelyeztetésemet kértem oly vidékre, ahol román embernek hírét sem fogom hallani soha így kerültem el Dunántúlra.

A beteget élettörténetének hosszadalmas elmondása teljesen kimerítette. Hogy a további izgalmaktól megkíméljem, sürgős dolgaimra való hivatkozással hirtelen elbúcsúztam tőle.

Másnap újból felkerestem. Ez alkalommal egy, titokban szerzett pint borral leptem meg. Házigazdám szeme a bor láttára könnybe borult. Mindkét kezével megragadta a fiaskót s hosszú kortyokat menesztett befelé.

— De jól esett, — suttogeta nagy hálálkodás közepette. — Azt hiszem, hogy ez a kis itóka meg fog gyógyítani. Nyomban rá szivarra gyújtva belekezdett a már tegnap elmondott élethistóriájának ismétlésébe. És én türelemmel végighallgattam most is mondókáját.

— Igen, bizony. — Erősítgette újólág. — A magyar mindig jó volt hozzám. Román fajom csak üldözésben részesített.

Harmadik napon tett látogatásom alkalmával ismét újból végig kellőit hallgatnom kálváriájáról szóló keserveit. De most sem mulasztotta el hozzátenni: A magyar mindig jó volt hozzám, Román fajom gyűlölt és üldözött.

A betegtől elbúcsúzva, a folyosón háziorvosával találkoztam. Ez érdeklődésemre bizalmasan elmondta, hogy az öregnek napjai, talán már órái is megvannak számlálva.

Szobámba visszatérve, Kun Béláék „Vörös Újság”-ját találtam asztalomon. A lapnak néhány soros távirata ötlött a szemembe. A kommentár nélkül leadott száraz hír arról szólt, hogy az oláh hadsereg Budapest felé vonul.

Vegyes érzelmek támadtak lelkemben. Tisz-
tában voltam véle, hogy az oláh megszállás a vö-
rös rémuralomnak végét jelenti. De az efeletti
örömömet egy másik keserű érzés váltotta fel.
Ismerve az oláh fajt, meg voltam győződve róla,
hogy csöhhörből-vederbe esünk.

Lelkivergődésem közepette észre sem vettem
hogy háziasszonyom a szobámba lépett. Csak
hangos zokogása ébresztett fel tépelődésemből.

— Rosszul van talán a szegény, — kérdem.

— Nagyon rosszul. Attól félek, hogy a ka-
tasztrófa már nagyon közel áll.

Az újságlappal kezemben átrohantam a be-
teghez. Kérdésekre, mikép érzi magát, lemondó
kézmozdulattal felelt. Arca sárga, ajka szederjes
s szeme bágyadt volt. Küzdelmes lélekzete fel-
verte a szoba csendjét.

Egyszer csak felemelkedik sovány karja.
Szeme rám tapadt. Éreztem, hogy mondani akar
valamit. Közelebb léptem hozzá.

— Mi újság van, kérdé síró, elhaló hangon.

Eszembe jutott a lap szenzációs híre. Csak
hogy mondjak valamit, odaszólok neki: az oláh
hadsereg Budapest felé indul. Eddig talán már
benn is vannak a városban.

Szavaim leírhatatlan hatást tettek a betegre
Fénytelen szeme hirtelenül felcsillant. Sovány
keze mohón az újságlap után nyúlt. Beletekintett,
hogy meggyőződjék, igazat mondtam-e?

Kíváncsiságát észrevéve, ujjammal a sűr-
gönyrovatra mutatva, fennhangon olvasni
kezdtém.

A haldokló arcát hirtelenül emberi pír borította el. Végső erőfeszítéssel felemelkedett ágyában. Kezeit imára kulcsolva, égre meredt szemekkel fohászkodni kezdett: hála neked, Mindenható, hogy ezt a nagy örömet megélni engedted. Kérlek, teljesítsd még ezt az utolsó kérésemet és engedd meg, hogy a mi dicső román hadseregünket személyesen üdvözölhessem! Azután boldogan halok meg.

Szavai csodás extázissal törtek elő hörgő kebléből. Ez volt lelkének utolsó fellobbanása. A következő percben már erőtlően visszahanyatlott párnáira. Még egy boldog mosoly látszott elvonulni ajka körül, amikor lelke egy mély sóhajjal elszállott a semmiségbe.

Megdermedve állottam a halott ágyánál. Az átélt utolsó percek ólomsúllyal nehezedtek lelkemre. Még mindig zúgtak fülemben a betegnek oly sokszor nyöszörgő hálanyilatkozatai: a magyar mindig jó volt hozzám, román fajom pedig csak gyűlölt és üldözött.

És ez az ember utolsó percében elhajtotta magától a hálát, a becsületet, hogy méltó legyen fájának hagyományos múltjához. Oláhnak bizonyult halála órájában.

Önkéntelenül is eszembe jutott székely testvéreimnek évszázados tapasztalataiból merített mondása: „ne higgy az oláhnak, amíg meleg.”

A magyar csendőr tekintélye

unyadmegye egyik *bányatelepén* történt. A bányászok a szokásos búcsúkor műsoros estélyi rendeztek a kaszinó helyiségében Természetes, hogy az oláh hatóság a magyar mulatság ellenőrzésére csendőröket rendelt ki. A szűkös viszonyok között élő oláh csendőrök azonban ésszerűen fogták fel szolgálatukat. A rendezők szíves magyar vendégszeretetével élve, ők is elvegyültek a társaság közé. Fegyverüket fogásra akasztva, csakhamar maguk is táncra perdültek

Kedélyesen folyt a mulatozás, a jókedv már a tetőpontját érte el, amikor a terem színpadján egy kakastollas csendőr alakja jelent meg. Mannlicher fegyverét lekapva válláról, rohamállásba helyezkedett.

A magyar csendőr alakja leírhatatlan meglepetést keltett. A közönség örömtől ragyogó arccal nézte ezt a magyar uralomra emlékeztető szép jelenetet. Egyszerre csak száz és száz torokból tört elő a lelkes éljenrivalgás. Mindenki már egy más világban képzelte magát. A közönség nyilván azt hitte, hogy ütött a megváltás órája! A csendőr most hirtelenül lekapta fejéről tollas kalapját s fegyverét sarokba állítva mélyen meghajolt a közönség előtt. Majd az oláh csen-

dőröknek adresszálva nevetve monda: „látod Vaszil, ilyenek voltunk mi magyarok!” Amire a közönség felocsúdott bámulatából, a magyar csendőrben a telep egyik felőret ismerte fel, aki az 1918-i őszirózsás forradalom idején leszerelt de ruháját és fegyverét egy jobb kor reményében gondosan elrejtette.

A közönség ezekután az oláh csendőröket kereste. Fegyverük, kalapjuk a fogason lógott, de az emberek sehol sem voltak láthatók. Nehogy a sikerült tréfának baj legyen a vége, a rendezők a csendőrök után vetették magukat. Vagy egy órányi hajsza után végül mindkettőjüket a telep egyik oláhajkú bányász viskójában találták meg. Halálsápadtan és fogvacogva bújtak elő a kamrából.

— Ugyan Vaszil, — mondák a rendezők, — miért rohantatok el? Hisz csak tréfa, komédia volt az egész.

— Szép tréfa, — szólt szemrehányólag az oláh őrparancsnok. — Soha élelemben még nem ijedtem meg annyira. Most is a hideg razzia lelket.

Csak nagynehezen bírták visszacsalogatni a szegényeket. Végre egy jó vacsora és néhány pohár bor elfogyasztása után tértek némileg magukhoz. Amikor reggel elbúcsúztak a közönségtől, a magyarok a „vizontlátás” reményében váltak meg tőlük.

— Szívesen eljövünk, de remélem — szólt az őrparancsnok, — hogy ily rossz tréfát nem csinálnak többé.

Magyar és oláh kultúrképek
Erdély a magyar uralom alatt.

A háború lavináját megindító sarajevoi mére-nylet idején a gyulai havasokban turis-táskodtam. E gyönyörű vidék élvezése közben a havasok alján egy kies faluba vetőd-tem. Nevét nem írom ki, nehogy az oláhok nem-telen bosszúja még utolérhesse ott rekedt magyar testvéreinket.

A község hegyoldalában, évszázados terebé-lyes fáktól övezve, emelkedett ki a magyar föl-desúr várszerű tornyos kastélya. A falu tisztára meszelt, csinos viskóiban zavartalan boldog életet éltek a havasi mócok. Nem volt közöttük egy sem aki a nyomort, nélkülözést ismerte volna. Kicsi földecskéjén mindegyiknek megtermelt annyi amennyivel családtagjainak megélhetését bizto-sította. Alig volt néhány nincstelen a községben s ezeknek pedig egy kérő szava elegendő volt ahhoz, hogy az uradalom jól megművelt földjé-ből egy-egy holdat kihalásítsa részükre. Ezenfelül a grófi birtok rengeteg erdőgazdasága bőséges keresetet biztosított a dolgozni akaróknak. E falu-ban pedig minden épkez-láb ember dolgozott. Nem akadt itt munkakerülő, de nem is túrték volna meg a haszontalan embert maguk között. Ezért is volt a községben minden családnak 1—2

tehene, juha s ősszel a disznóólba is egy-egy jókora hízó került.

A falu közepén állott az oláhok díszesen épült temploma. Fala és tetőzete majdnem ingyen került ki az uradalom téglá- és fűrészgyárából. Az építési költségek legnagyobb részét szintén az uradalmi pénztár viselte. Ugyanígy épült fel az oláh iskola, a községháza, az óvoda, mely utóbbiban a grófné által dédelgetett apró csemeték a nyári munkaidő alatt egész napon át ingyenes ellátásban és gondozásban részesültek. Volt a községnek kicsi magyar társadalma is. Ennek legnagyobb része az uradalom tisztviselőiből és cselédnépéből került ki. Ezeknek is volt egyházuk, papjuk és magyar iskolájuk. Az intelligens s nagy tudású magyar lelkész testvérként kezelte a primitív műveltségű oláh pópát. Ugyanígy karolta fel a képzett magyar tanító az együgyű oláh kollegáját.

A község jóléte érdekében a földesúr járt elől önzetlen buzgalommal és szeretettel. A falusi bírói tisztséget pld. önként vállalta magára, hogy népének ügyes-bajos dolgait minél közvetlenebbül megismerhesse. Volt is rend a faluban. Vasár- és ünnepnap az istentisztelet után maga köré gyűjtötte a község véneit, amikor is a közügyek letárgyalása után a következő hét munkaprogramját állapították meg. Délután a nép a magyar lelkész és tanító népies felolvasásait hallgatta nagy élvezettel és kedvteléssel. E nemes munkából a grófné is kivette részét. Hetenként összejövetelre hívta meg a falu asszonyné-

pét, amikor a tiszta családi életre, háztartásra és gyermeknevelésre oktatta őket.

Csak természetes, hogy a lakosságnak ily szépírányú elfoglaltsága mellett a korcsma kongott az ürességtől. Az ünnepnapok zaj és civakodás, káromkodás és verekedés nélkül folytak le. A tolvajlásnak még a hirtelensége is messze elkerülte a falut. Nem akadt itt dolga a csendőrnek s a bírófágot sem foglalkoztatták ilyen vagy hasonló bűncselekményekkel. Hozzá hasonló község nem is akadt a vármegyében.

Sajnos, a borzasztó világháború ez ideális falunak is megváltoztatta külső képét. A földesúr már a mozgósítás első napjaiban bevonult katonának s csakhamar a harcitéren tűnt ki hősi magatartásával. Utána a község magyar tanítóját is behívták, aki ugyancsak vitéznek bizonyult a lövészárkokban.

Amíg a férfiak odakint harcoltak, a gróf nemeselelkű neje kórházat rendezett be a magyar iskola üresen maradt termeiben. Már az első sebesült szállítmányból megtelt a kicsi kórházuk. A község magyar hölgyei a grófnéval élén mindent elkövettek, hogy sebesült fiaink nemcsak gyógyulást, de kellemes otthont is leljenek köriükben.

Húsz hónap telt el s a gróf súlyos tüdővészszel került vissza falusi otthonába. Alig egy hónappal reá tanítónk is visszatérít családjába körébe. Két mankóval állított be, miután mindkét lábát gránátszilánkok roncsolták össze.

Az oláh megszállás harmadik évében újra néhány napot töltöttem e vidéken. Egy megmagyarázhatatlan ösztönnek engedve, a fent leírt faluba is betértem. Első utam a kastélyba vezetett, hogy a derék, jó földesurat viszontláthassam.

De mennyire elbámultam, amikor a park rácsos kapujában egy lerongyolódott ruhájú oláh csendőr állított meg. Rosszat sejtve, megfordultam és a magyar iskola felé irányítottam lépteimet. Itt sem volt több szerencsém. Már az udvar bejáratánál egy oláh fáta fogadott, aki kérdezősködésemre fennhéjázó modorban kijelentette, hogy e házban magyar tanító nem lakik.

Végül is a korcsmáros világosított fel, aki elmondta, hogy a derék magyar tanító már régen pihen a föld alatt. *Özvegye* pedig a falu végén egy szegényes kis viskóban tengeti életét.

Vasárnap volt. A falu korcsmája hangos volt a dárídótól és a beszézet oláhok vad ordítózása tói. A korcsma előtt dülöngő férfiak és asszonyok egyaránt éktelen káromkodással mondtak bucsut egymásnak. Valósággal elrohantam a förtelmes látvány színhelyéről. Csakhamar az elhalt tanító özvegye előtt állottam.

A szegény asszony könnyeborult szemekkel fogadott. Miután gondosan körülnézett a ház minden tájékán, nem hallja-e meg valaki panaszos szavait, csendesen, majdnem suttogva kezdett beszélni.

— Amint tudni fogja, — monda, — szegény uram mint 100%-os rokkant került haza a harc-

térről. Amire sebei begyógyultak, mankóra támaszkodva tért be újból kedves iskolájába. Tovább tanított szeretettel és buzgalommal, akár csak azelőtt. A megszálló oláh banda azonban nem jó szemmel nézte munkáját. A hitvány gyáva nép félt a magyar rokkanttól. Néhány nap múlva a szigurancia pribékjei behatoltak hajlékunkba. Az éjjeli órákban vonszolták ki férjemet ágyából s kémkedéssel vádolva a bukaresti börtönbe hurcolták. Hiábavaló volt minden védekezés, hogy soha egy lépésnyire sem távozott hajlékából, hasztalan volt a falu népének igazolása a tömlőéből ki nem engedték többé. A földalatti helyiség rettenetes levegőjét, az éheztetést s a brutális bántalmazást nem bírta ki sokáig. Nem telt el két hónap, ott halt meg cellájában. Engem meg a temetéséről sem értesítettek.

— Hát mi lett a földesúrral, — kérdem.

— A gróf úr? Az sem kerülhette el magyar sorsát. A földosztás megfosztotta mindenétől. Nem maradt egyebe a kastélyánál. Végül ezt is megirigyelte tőle az egyik tolvaj oláh miniszter, aki azután minden további eljárás nélkül beköltözött az ősi magyar kúriába.

— S mit szólt mindehhez a falu oláh népe, amely annyi jóban részesült az uradalomtól?

— Mit szólnak az oláhok? Azok erkölcsükben a régiek maradtok. Akárcsak 1848-ban, amikor a jobbagység felszabadításáért fellázadtak hazájuk ellen. A birtok felosztását az az ember vehette keresztül, akit annak idején a grófi csa-

lád, mint teljesen árva gyermeket az utca porából kiemelve, felnevelt és kitaníttatott. És ez a becstelen oláh nem elégedett meg ezzel. Nehogy a grófi család jelenléte esetleg lelkipurdalásokat támasszon belsejében, kiutasító végzéssel áttette az egész családot a demarkációs vonalon. Ez az oláh ember hálája!

Ezek hallatára a földet inogni éreztem magam alatt. Nem bírtam megállani lábaimon. E percben egy katrincás oláh asszony lépett a szobába. Kezében két gyertyaszálat szorongatott.

— Kinek viszed a gyertyákat? — kérde az özvegy tanítóné.

— Az öregemnek. Reggel felé halt meg a szeráku (szegény).

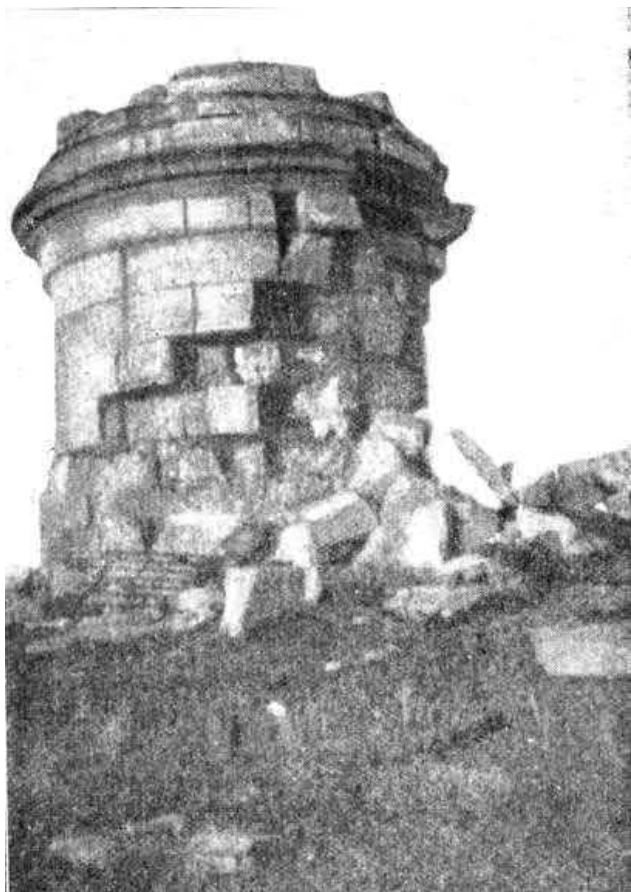
— Ne beszélj! Hisz az este még semmi baja sem volt. A korcsmából hazamenet beszéltem vele.

— Hiszen az volt a baja, hogy mindig a korcsmában ült. Egész napokat töltött ott. Egy év alatt két tehén, meg egy üsző ment el korcsmai kontójára. Most meg a viskót is elakarta adni: Nemsokára koldulni mehettünk volna. Így jobbnak véltem eltemetni őt, mielőtt még mindenünket elprédálná.

— Hát mit csináltál vele?

— Én semmit. A komaasszony beadott neki egy kis port. Reggelre halott volt. Nem kínlódott sokáig.

Az oláhné eltávozott, amire az özvegyasszony nagyott sóhajtvá folytatta:

A brassói fölrobbantott ezredéves emlék.

— Felfordult itt minden. Nem segít már e népen senki sem. Kipusztult az emberekből a szeretet, a hit, a becsület. Vad önzés honol köröskörül, amely nem ismer sem Istent, sem törvényt, sem rokont, sem testvért. Az oláh uralom vadállatokká tette őket.

— Ma reggel is — folytatta bánatosan, — egy fiatalasszonyt temettek el újszülött gyermekével együtt. Az asszony tegnapelőtt halt meg, Mialatt a férj a koporsót rendelte meg a szomszéd városban, a siratóasszonyok a csecsemő sorsa fölött tanácskoztak. Akörül folyt a vita, mi történjék a szegény kis poronttyal.

— Biz az legjobb volna, ha együtt temetnék el az anyjával. Nem volna dupla költség. Előbb-utóbb amúgy is belepusztul.

— Biz az igaz, — bólintgatták helyeslően a körülállók.

Erre az egyik öreg banya kötényébe rejtette a porontyot s egy félóra múltával letette az anya holtteteme mellé. Az is halott volt.

— Hát mit csinált vele? — kérdeztem szörnyülködve.

— Forró vízbe mártotta a szegény teremtesít. Egy pár perc alatt kiszenedett.

— Hát tudja-e ezt a hatóság, a pap, a tanító hogy mi történik itten?

— Itt most mindenki a vagyonszerzéssel van elfoglalva. Ily csekélységekkel nem törődik senki.

— Hát a csendőrség mit szól ehhez?

— A csendőrség? Az kérem ugyancsak ma-

gamagával van elfoglalva. Ruhája rongyos gyomra korog az éhségtől s mihelyt kiteszi lábát a laktanyából, koldulni kezd, avagy maga is rablásra indul.

— Van-e még magyar úricsalád a faluban?

— Én vagyok az utolsó. Néhányan még most is a börtönben sínylődnek. Akit ki nem utasítottak, az önként menekült el innen. Fiam Budapesten tanul a műegyetemen. Most teszi le utolsó vizsgáját. Épp ma adtam el szegény uram aranyóráját s jegygyűrűmet, hogy a vizsgadíjat lefizethesse. Ezután én is itthagynom ezt a poklot s megyek ... magyar édes hazámba.

És hová lett az oláh pópa, aki annak idején oly nagy tisztelettel viseltetett a grófi család iránt?

— Az kérem, nyomban a megszállás után eltávozott innen. Most egyetemi tanár Kolozsváron.

— Hát a dászkál hová lett?

— A dászkál, az az együgyű fráter is nagy állásba cseppent. Kinevezték gimnáziumi igazgatónak a Szilágyságba. A nagyszájú segédjegyző a legtöbbre vitte. Pénzügyigazgató lett valahol a Tisza mellett. Három palotát és ezer hold földet szerzett eddig. Azt mondják ugyan, hogy amennyiben a mostani kormány megbukik, úgy lopás, csalás és sikkasztás miatt lefognák csukni.

— Lássá, kérem, — monda búcsúzóul az özvegyasszony, — ez az oláh kultúra! Ezért kellett szegény hazánkat megcsonkítani, hogy Erdé-

lyünk drága földjén rablók és tolvajok tanyázhassanak. Az aljas oláh nép méltó testvérmérete, a büszke francia, gyönyörködhetik most művében. Az Isten verje meg őket!

Az elkeseredett jó magyar asszony átka még soká csengett fülemben: Isten verje meg a franciákat!

Nekem úgy tetszik, mintha ez átok máris fogott volna rajtuk...

Az oláh gavalléria

A világ teremtése óta aligha mutatkozott be még egy népfaj oly teljes erkölcsi züllésben, a mint azt az oláhok tették 1919-ben, mikor hazánkba, az akkor teljesen alélt országra rontottak rendcsinálás ürügye alatt.

Hogy ez a rendcsinálás azután miből állott arra még valamennyien emlékszünk. Elrabolták vasúti felszerelésünk 90%-át, elemelték az állampénztárak értékeit, kifosztották ipari telepeinket mindent elvittek, ami csak elemelhető volt. A végén még államiságunk legfőbb kincsére, a koronázási jelvényekre is pályáztak s nem rajtuk mulat, hogy azokat is hatalmukba nem keríthették.

Nem célom most a sok milliárdnyi kárt felsorolni.

Művem befejezéséül csak még egy kis portrét akarok rajzolni. Az oláh gavallériát akarom bemutatni.

Öles plakátok jelentek meg Budapesten s mindazokon a helyeken, a hol a zsebrákok hada csak megfordult. — A polgárok élet- és vagyonbiztonságának megvédelmezésére vonult be a dícső román hadsereg — hirdették a plakátok s hogy ők pedig mit értettek ez alatt, azt már a következő órák eseményei megmutatták.

A kiéhezett, rongyos és szánalmas külsejű

oláh katonák, alighogy elszéledtek Budapest utcáin, máris igazi mivoltukban, az útonálló és rabló képében mutatkoztak be.

Jajj volt annak, aki gyűrűvel ujján, avagy aranylánccal mellényén szembetalálkozott velük. A nyílt utcán való zsebkotorászás gyönyörű látványosságot nyújtott. És Dácromániának fiai nem voltak válogatósak.

Amíg azonban a zsoldot soha sem látott légnység kisebb prédával is megelégedett, a kifestett arcú, pojáca tisztikar már csak milliókra pályázott. Erre pedig bő alkalom kínálkozott. Kun Béláék bukásával a lakosságnak egyes megrémült rétegei védelmeit és pártfogást kerestek a zsvány oknál. Ezek önként hordták nekik a százezres bankjegykötegeket. Köztudomású dolog hogy a dicső légió legfőbb tisztjei mint sokszoros milliomosok tértek vissza hazájukba.

Nem ment ritkaságszámba, hogy Bukarest dicső fiai meghívásban részesültek egy-egy gazdag családhoz. Étvágyuk pompás volt. A magyar konyhát elsőrendűnek találták. Inni is jól tudtak. Buzgalmukban nem egy nyalka tiszt reggel az asztal alatt aludta ki mámorát. Ilyenkor szerencséről beszélhetett a háziasszony, mert módjában állott a vacsora közben eltűnt arany- és ezüstműveket drága vendége zsebéből elővarázsolni.

A vendégjognak illetén kihasználását a díszes tisztikar nemcsak Budapesten, de az általuk megszállott területeken is mindenütt gyakorolta.

Nagyrománia királyságának egy legelőkelőbb tagja Nagyvárad vidékén egy magyar földbirtó-

kos kastélyában szállásolta el magát. A háziúr természetesen a helyzetből kifolyólag a legnagyobb szívélyességgel vendégelte meg lakóját, a ki csakhamar egész otthoniasan viselkedett. Ebédközben vadászatról beszélgettek.

— Milyen kár, — monda az oláh udvarhoz tartozó nagy úr — hogy nem hoztam magammal puskámat. Mily pompás dolog volna itt vadászni.

— Oh, ez nem akadály — válaszolt előzőekén a háziúr — tessék választani egyet fegyvergyűjteményemből s holnap el is indulhattunk

Az oláh domnu választott is egyet. Egy drága kivitelű, valódi angol puskát, a melyet annyira megszeretett, hogy távozása után azt, a házigazda tudta nélkül emlékül magával vitte.

Az oláh gavallér mivoltát mutatja be a következő eset is. Veszprémben Totescu alezredes volt az oláh hordáknak mindenható parancsnoka.

Egyik nap körülnézett a városban. Útközben egy díszes kirakat előtt haladt el, a mely telve volt ínycsiklandó ételekkel, finom likőrökkel.

Domnu Totescu betért az előkelő üzletbe.

A pénztárnál a tulajdonosnak, Bokrossy Viktornak nagybátyja, egy nyugalmazott ezredes ült aki kölcsönös bemutatkozás után lakására invitálta Totescut, mire Bokrossy ugyancsak magyar vendégszeretettel fogadta az oláht.

Valóságos lakomát csaptak s Bokrossy a sok finom bor mellett egy üveg aszúbort is bontott.

Alig hogy kialudta mámorát Totescu, egy darab sajtapirost kerített elő, amelyen 12 üveg aszúbort követelt.

Bokrossy tapintatos hangon tudomására adta Totescunak, hogy a tokaji borból már csak 11 üveg van. hogy azt orvosi rendelésre beteges neje számára tartogatja.

Alig telt el 10 perc, a mikor 4 szuronyos oláh baka állított be az üzletbe.

— Parancsunk van, — szólta az őrség parancsnoka — hogy vagy a 12 üveg aszúbort, vagy Önt hozzuk el magunkkal. Utóbbi esetben 100 ezer koronát is fizet büntetésképpen.

Mit tehetett Bokrossy egyebet. Átadta a 12 üveg aszúbort.

Nehogy azonban valaki Tolescu gavallérságában kételkedjék, meg kell még jegyeznem hogy másnap megint vizitre állított be, a mikor egy bőséges 10 órai mellett 1 liter szilvapálinkái fogyasztott el.

Ilyen esetekről ezer és ezerszámra tudunk.

Így néz ki az oláh gavalléria!!

ÜZENET ERDÉLYBŐL*)

Írta: Kárpáti Piroska.

Üzent az Olt, Maros, Szamos.
Minden hullámuk vértől zavaros,
Halljátok ott túl a Tiszán,
Mit zeng a szél a Hargitán?
Mit visszhangoznak a csiki hegyek?
Erdély hegyein sűrű fellegek,
Ezt itt magyar föld és az is marad,
Tiporják bár most idegen hadak.
Csaba mondája új erőre kel,
Segít a víz, a tűz, a csillagok
És nem leszünk mások, csak magyarok!

Ha szól a kürt, egy szálig felkelünk.
Halott vitézek lelke jár velünk!
Előttünk száll az ős turulmadár;
Nem is lesz gát és nem lesz akadály.
Ember lakol, ha ellenünk szegül!
A székel állja rendületlenül,
Üzenik a gergyói havasok:
Mevannak még- a régi fokosok.

*) A vers szerzőjét verséért az oláhok halálra ítélték.

*Elő velük, gyertek, segítsetek!
Hollók, keselyük tépik szívünket,
Rabló hordák szívják vérünket,
Ha nem harcoltok velünk... elveszünk!
A honszerző hősöknek hantja vár,
Ha odavész az ős magyar határ
S ha rablónak kedvez a világ,
Mutassunk akkor újabb nagy csodát!*

*Megmozdulnak mind a csiki hegyek!
S Székelyföld nem terem kenyeret.
Elhervad minden illatos virág,
Mérget terem mind a gyümölcs faág.
Vizek háta nem ringat csolnakot,
Székely anya nem szül több magzatot.
Vadon puszta lesz az egész vidék,
S ha végzetül még ez sem lesz elég,
A föld megindul, mennybolt megszakad,
De Erdély földje csak magyar marad!*

